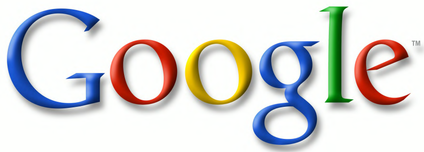

DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution.

ČITANKA.

Mały wubjerk z narodneho a nowišeho pismowstwa hornjołužiskich Serbow.

Zrjadował

Mich. Hórnik.

W Budyšinje.

Z nakładom J. E. Smolerja.

1863.

Ćišćał E. M. Monse.

Předspomnjenje.

Hdyž před nětko wjacy dyžli dwacyći lětami naše serbowstwo wocućować a žiwjenje pokazować poča, nasta zdźěłanym Serbam wulki nadawk, tole žiwjenje wobkrućić a čestnje zdźeržować ze słowom a wosebje tež z pismom. Dotal wudate knihi njedosahachu za nowiši čas, poskićachu dźě lědma najnuzniše spisy za cyrkwinske žiwjenje. A kak zanjerodźena a skažena, kak z cuzbnistwom přećehnjena bě serbska ryč! Kak hubjenaj a wšelakaj běštaj tak mjenowanaj prawopisaj wobeju wuznaćow! Woprawdźe słowjanska wudźeržliwosć k temu słušeše a słuša, zo bychu wocućeni Serbja z nowym pismowstwom spokojeni byli a čestnje wobstali.

Byrnje nětko někotrejžkuli potrjebje wotpomhane było, trjebamy tola hišće wšelake knihi skerje lěpje, wosebje tež serbsku čitanku, kajkuž chcyše hižom J. P. Jordan w lěće 1841 wudać, kaž na wobalcy swojeje ryčnicy spomina. Serbscy študowacy młodźencojo nimaja dotal žanu přiručnu knihu, w kotrejž bychu přikładne kruchi w poměrnje dobrej serbšćinje nadešli a tež druzy, kiž chcedźa čistu serbsku ryč spóznać, njemóža ani wšitke nowiše spisy wužiwać.

Wobojim tajkim posłuži, hačrunje je mała, tuta čitanka. Wšitke tudy podate kruchi we njewjazanej a wjazanej ryči su w nětko płaćacej zjednoćenej pismowskej naryči a w nětčišim nowym prawopisu po móžnosći korrektne. Hdźež tajke njeběchu, sym je z wjetša wuporjedźał, a teho dla tež w poetiskich kruchach stare formy, po prjedawšim wašnju katholskich abo evangelskich spisowarjow tworjene, z apostrophom abo hwězdźičku poznamjenił.

Njech tuta prěnja nowoprawopisna čitanka njeje poslednja; njech bórzy sćěhujetej čitanka za najnižšu rjadownju we wučeřnjach a wjetša z realiemi, derje serbski wukładowanymi! Nětko je to skerje móžne dyžli w prjedawšich časach, hdyž so wo tym wuradźować počachu. Do prědka!

W Budyšinje, 15. augusta 1863.

M. H.

Prěni dźěl.

A. Přisłowa.

Bjez matki je z pčołkami swjatok. — Bjeze dna dóńcu njenaliješ. — Bóh wobradźi snop, powrjestło dyrbiš sebi sam wjazać. — Bóle khwataš, mjenje móžeš. — Brěza je najlěpše złobjene drjewo. — Čim wjacy so přikładuje, čim bóle so pali. — Dobra rada błaznej nimo pada. — Dobre zastaće je poł dźěła. — Druhi kraj, druhe prawo. Dźensa mrok a jutře słónco. — Hač hłowička, dha wašnička. — Hdyž swědomjo wocući, přiběhnje čert je kolebać. — Hdźež ma włohu, tam rosće. — Hdźež so kuri, tam je woheń. — Hněw je slepy radźićel. — Hubjena puć pohonča wuči. — Jedyn kluč wšě zanki njewotamka. — Kajawki su njewróćawki. — Kajkaž wutroba, tajki je tež dźak. — Kajkež je pomhajbóh, tajke je wjeršpomazy. — Kajkiž korjeń, tajki wukorjeń. — Kajkiž ptačk, tajke hróněko. — Knjeni ma wjele ćetow. — Kohož pali, tón haša. — Kotoł so khachlonkej směje, zo je čorny. — Kóžda koza khwali swoju brodu. — Kóždy ma swoje hory. — Kóždy ptačk, kiž spěwa, njeje sołobik. — Khromy so najskerje podsunje. — Łačnemu patoki za piwo słodźa. — Lěpje so maš, lěpje sej žadaš. — Lěto so wjerći a myslička z nim. — Lóže maš, lóže daš. — Lubjena kokoš jeja njenjese. — Lutuj, doniž maš. — Mihel najbóle mača. — Mjelčaka jazyk njeboli. — Młodemu dubej dyrbiš z časom

hłowu ćeć. — Mudremu so tež nimo kuli. — Na horu horje bjez khilenja njeńdźe. — Na kemšacym pućiku rosće wutrobne zelo. — Na mału khěžku tež bože słónčko swěći. — Něchtóžkuli by herc był, hdy by piskać mohł. — Nimo ćernja bjeŕ sej drastu hromadu. — Njechaš-li třihany być, njebudź wowca. — Njeprawy kroš dźesać prawych zežerje. — Njewěŕ wušomaj, ale wočomaj. — Padušne pjenjezy njeplěsniwja. — Połny sud so tež wutoči. — Polo ma woči, keŕk ma wuši. — Prawda woči kała. — Prěni do měcha, posledni z měcha. — Ptački łój, hdyž ćahnu. — Puta su puta, a byłe tež złote. — Radšo nanowy puk hač cuzy swar. — Słowo njeje žana heja. — Slepiši kłós, a hordźiši nós. — Smjerć je dobra jednaŕka. — Spěwaj a dźěłaj. — Starosć njekormi. — Stary štom so derje njepřima. — Sy-li pšeńca, bjez kosterwju so njeměšej. — Syty hłódnemu njewěri. — Syry popjeł dźěćom hoji. — Šěrša rěka, dlěši móst. — Škrička zapali wjes. — Štož je dźensa hotowe, jutře njemórči. — Štož khudemu daš, ći we włožićcy narosće. — Štož sypaš, to mjeleš. — Štóž je Łobjo přepłuwał, njeboji so Šprewje. — Štóž mjelči, so njepřeryči. — Štóž za młode kida, dyrbi na stare hłodać. — Štóž wysoko lěta, rad nizko syda. — Wjacy kazaš, a wjacy maš bić. — Wjacy hrimanjow, a płódniše lěto. — Wjetši sy, wjetše maš prawo. — Wjetši pjeńk, a wjetša heja. — Wóčko a swědomjo jenak mało znjesetej. — W skoku dźěło, zahe kónc. — Wšo butra njeje, štož so maže. — Wulke ryče maš, a mało składu daš. — Wuhnjeŕ šmóra so najradšo wo młynka. — Wulka hara a mały kwas. — Wulka robota, małe twarožki. — Wutroba ma husto ćežše njesć hač khribjet. — Wyše stupiš, dale widźiš. — Z małej łžicu dlěje słodźi. — Z pěskom so rěka hubjenje haći. — Z kralom so rady wujuja. — Za młode židu, a na stare pačoš. — Zapłata dyrbi wjetša być, hač dźěra. — Zdra-

pany hlada so ćerni. — Žadyn khumšt njeje protyku ćinić, hdyž je lěto nimo. — Žana kokoška podarmo njehrjeba.

B. Basnički a powjesće z ludu.

1. Něčeje horjo, něčeji směch.

Třo dobri towařšojo: wuhlik, pucheřk a słomička džěchu hromadže do cuzby. Ducy na swojim puću nadeńdžechu konjacu stopu połnu wody a njewjedźachu dołho, kak bychu přez tole morjo přišli. Na posledku zradźichu sebi pak tola takle, zo dyrbi so słomička prěki lehnyć a druhaj po njej morjo přeńć. Wuhlik dźěše najprjedy. Jako pak bě do połojcy słomički přišoł, chcyše so khwilku rozhladować, přepali pak při tym słomičku a wobaj so tepištaj. Pucheřk, kiž so hižom přeco wošćerješe, poča so na to tak smjeć, zo so pukny. A kamušk, kotryž přihladowaše, rjekny: Haj wšak haj, něčeje horjo, něčeji směch!

2. Jank a Hanka.

Běštaj pak něhdy nan a mać; taj měještaj jara wulku črjódu dźěći. A nan dźěše do města a kupi sej běrtyl hrochu a da kóždemu dźěsću po hróšatku, ale Jankej a Hancy pobrachny. Wonaj jara płakaštaj. Nan pak praji: „Mjelčtaj a njepłačtaj, ja póńdu do lěska drjewo rubać a wój póńdźetaj sobu do jahodkow.“ Nan wza sej mandličk a kulečk a powisny jej na štom. Jankej a Hancy praješe: „Dźitaj přeco a šćipajtaj sej! tak dołho, hač drjewko rubam, móžetaj jahodki šćipać.“ Wětr pak z kulečkom a mandličkom hromadu biješe a wonaj sebi mysleštaj, zo nan drjewko ruba a přeco šćipaštaj jahodki. Běštaj so žałosnje najědłoj, měještaj tež połne karančki a dźěštaj nana pytać. A přińdźeštaj

tam, hdźež kulečk a mandličk wisaštaj, ale tam žadyn nan njebě. Nětko jara płakaštaj a hanještaj a wołaštaj po lěsu wokoło, ale nikoho njenamakaštaj. Z dobom naběžeštaj poprjancowu khěžku, do teje přeco dypaštaj: „Dyp, dyp do stareje Wjerineje khěžki!“ Duž stara Wjera přiběža: „Štó tu je?“ a wonaj skhowaštaj so khětře, zo jeju njenamaka. Potom dypaštaj zasy do khěžki: „Dyp, dyp do stareje Wjerineje khěžki!“ Duž stara Wjera zasy přiběža: „Štó tu je?“ a wonaj so khětře skhowaštaj, zo jeju njenamaka. Potom dypaštaj přeco zasy do khěžki: „Dyp, dyp do stareje Wjerineje khěžki!“ Duž wona prawje ruče wuskoči a jeju popadźe. Wona wza jeju sobu nutř a praješe: Nětkle budu waju kormić,“ a duž zawrje jeju do khlěwčka a dawaše jimaj same w mlócy całty k jědźi. Potom dźěše hladać, hač staj kormjenaj dosć. „Janko, tykń swój porsćik won, hač sy kormjeny dosć?“ Wón pak swoju pišćałku won tykny, kotruž bě wot domu sobu přinjesł. Wona do njeje rězny: „Och, ty njejsy hišće tučny dosć, to je hišće wšitko jara kosćojte! Hanka, tykń ty swój porsćik won, hač sy kormjena dosć?“ Wona pak porsćik z pjeršćeńkom won tykny. Wona rězny přeco do pjeršćeńka. „Och, ty njejsy hišće tučna dosć.“ Potom pak harowaštaj wonaj tak jara a Jank zhubi swoju pišćałku a Hanka swój pjeršćeńk. Duž stara Wjera zasy přińdźe hladać, hač staj kormjenaj dosć. „Janko, tykń swój porsćik won, hač sy kormjeny dosć?“ Wón tykny swój porsćik won a stara Wjera rězny do njeho, zo jenož krej tak běžeše. „Hanka, tykń ty swój porsćik won, hač sy kormjena dosć?“ Wona tykny jón won a stara Wjera rězny do njeho, zo jenož krej tak běžeše. „Haj, haj, wój staj wobaj kormjenaj dosć, nětkle chcu waju pjec.“ Wona wupyri swoju pěc tak prawje, wza Janka a Hanku a praješe: „Nětko sydńtaj so tule na łopatu.“ Wonaj sydaštaj so na łopatu pak

tak pak hinak; wona powjedaše jimaj přeco, kak dyrbitaj so sydać, wonaj padnyštaj pak kóždźički króć zasy dele. „Njewěmoj, kak dyrbimoj so sydnyć, pokazaj dóš namaj!“ Duž sydny so stara Wjera na łopatu a wonaj ju fuk! nutř sunyštaj do żehliweje pjecy. Stara Wjera spali so cyła we żehliwej pjecy a dźěsći běžeštaj wjesele před khěžku. Tu běše swětły lód na hatku, a Jank a Hanka smykaštaj so wjesele po lodźe. Tu dohlada so Wjerina sotra na njej a chcyše jej popadnyć. Spěšnje wuběža z khěžki a zaběža na lód, tola tu so wusuny, a padnywši rozdrě a zarazy so. Jank a Hanka měještaj nětko poprjancowu khěžku a mataj ju hač do dźensnišeho dnja, jeli ju njejstej předałoj.

3. Stara žónka.

Junu stej swjaty Pětr a Bóh tón Knjez po swěće khodźiłoj a stej přez Wonecy nimo jeneho dwora šłoj. Stara žónka tam sedźo kudźelku wjerćeše, a wonaj na nju wołaštaj: „Žónka, što pak hišće dobreho dźěłaš?“ „Kudźelku wjerću; hdy bych kruwičku měła, bych kruwićcy picu dawała.“ A swjaty Pětr rjeknje: „Knježe, žohnuj jej tu kruwičku.“ A Bóh tón Knjez jej žohnuje tu kruwičku. Po někotrym času dźěštaj wonaj zasy tam nimo. Přeco zasy wołaštaj: „Žónka, žónka, što pak hišće dobreho dźěłaš?“ „Kruwićcy picu dawam a nimam khwile z wamaj powjedać.“ Potom dźeše swjaty Pětr: „A Knježe, čiń tola, zo jej ta kruwička zahinje.“ A duž jej ta kruwička zahiny a žónka dyrbješe zasy kudźelku wjerćeć.

M. Róla.

4. Nutrni spěwarjo.

Knjez Khrystus a swjaty Pětr khodźeštaj něhdy po swěće. A wonaj přindźeštaj do wjeski, hdźež w jenym domje tak rjenje spěwachu. Knjez Khrystus wosta stejo,

swjaty Pětr pak dźěše dale. A jako wón kusk dale přińdźe, powohladny so, a knjez Khrystus tam hišće steješe. Swaty Pětr pak přeco dale dźěše. A jako wón kusk dale přińdźe, powohladny so zasy, a knjez Khrystus tam přeco hišće steješe. Swjaty Pětr pak tola hišće přeco dale dźěše. A jako wón kusk dale přińdźe, powohladny so hišće zasy a knjez Khrystus tam hišće přeco steješe a posłuchaše. Duž wobroći so swjaty Pětr a přińdźe zasy k tej khěži a tam jara dušnje pěsnički spěwachu. Jako běštaj khwilu posłuchałoj, dźěštaj dale a nadeńdźeštaj druhu khěžu, hdźež tež spěwachu. A swjaty Pětr wosta stejo, zo by posłuchał, knjez Khrystus pak přeco dale dźěše. Duž dźěše swjaty Pětr tež dale a dźiwaše so wulcyšnje. Knjez Khrystus pak praji: Što dźiwaš so tak wulcyšnje? A swjaty Pětr praješe: Ja so dźiwam wulcyšnje, zo ty tam stejo wosta, hdźež pěsnički spěwachu, a tu nimo dźeš, hdźež khěrluše spěwaja. Duž rjekny knjez Khrystus: Mój luby swjaty Pětrje! Tam spěwachu pěsnički, ale to ze wšej nutrnosću, tu spěwaja khěrluše, to pak bjeze wšeje nutrnosće.

---

5. Morweho wopyt a wopyt pola morweho.

Bě njedźela. Črjódy kemšerjow khwatachu, jako běchu cyrkwine zwony přez ćichu wjesku wuklinčałe, do Božeho domu, jeni, zo bychu swoje modlitwy lubemu Bohu woprowali a so na Božim słowje natwarjeli, druzy, zo bychu so na druhich nahladali. Lědom bě duchowny „hamjeń“ wuprajił, wopušćichu někotři Boži dom; běchu to tajcy, kotřiž zahe dosć do palencoweje khěže přińć njemóža. — Tež někotři młodźi hólcy přećišćachu so z ławow a wusunychu so won. Před durjemi na kefchowje wostachu stejo, tak zo mějachu kemšerjo nimo nich hić. Stejachu tu, kaž přimurjowani, hač posledni čłowjek wote mše njebě a torhachu sebi hubu na kóž-

dym nimo ducym — to bě jich kóždonjedźelska zabawa po kemšach. Běchu tež tu a tam črjódźički mužow widźeć, kiž z Božeho słowa so witawši so do ryčow dachu, ale po krótkim woteńdźechu. Tamni młodźi hólcy pak, kotřiž běchu prěni ze mše wušli, stejachu tu hišće na keŕchowje, jako běchu starši hižom dawno tuto město wopušćili. Zo so wo Božim słowje njerozryčowachu, móžeše kóždy z teho widźeć, zo so přeco wošćerjachu jedyn přemo druheho. Jako běchu dołho dosć stali a so po swojim wašnju zabawjeli, dachu so na dompuć. Blizko při keŕchownych durjach bě nowy row wuryty — nimo njeho mějachu hólcy hić. Při rowje ležachu wuryte njepřetłate kosće a čłowski nop. Jedyn z hólcow tutón wuhlada a z porstom na njón pokazajo praji žortujo k njemu: „Bratřiko, přińdź dźensa k ńam k wobjedu!“ Prajo to wuwjertny so z wrotami a khwataše domoj, přetož bě při połodnju a wobjed jeho hižom čakaše.

Domoj přišedši syny so za blido, hižom kryte, a po krótkim času přinjese dźowka wobjed na blido. Počachu hnydom jěsć — wo blidowej modlitwje tu ničo słyšeć njebě — a jako sebi runje najlěpje słodźić dachu, poča so do duri mjetać a praskać. Myslachu, zo něchtó klubu čini a z kamjenjemi mjeta; duž postany pachoł, zo by njeměrnika wotehnał. Ale jako durje wotčini, zecny so jemu. Přetož što wuhlada? Bě to nop, z kotrymž bě na keŕchowje žorty hnał; tón bě so sem kulodował a do duri praskał, zastup žadajo. Hdyž nop pachoła wohlada, kiž blědy a prosty w jstwinych durjach steješe, praji: „Bratřiko, ja du; wšak sy mje k blidu kazał. Daj jeno přeco přinošeć, mam zatrašny hłód!“ Što chcyše naš pachoł činić? Dyrbješe nopej k woli być a duž da jědźe do šklički nakidać, na khachlowu ławu stajić a z třepotatym hłosom praji: „Nó, dha so najěz.“ Nop ruče na ławu skoči, a jako bě, štož dołho nje-

traješe, hotowy, wali so z wulkim klepotom z khachlo- weje ławy a kulody walody dźěše to po jstwje. K du- rjam přišedši posasta a na pachola shladujo praji: „Mój dźak, bratřiko. Dźens za tydźeń při połodnju w dwa- naćich pak ja tebje čakam při mojim bydleńčku; přińdź wěsće; tehdom maš ty pola mje z hosćom pobyć. Ale zo so njewotlaknješ! Słyšiš? Za tydźeń! runje w dwa- naćich!“ Z tutym wurazy durje a prječ bě. — Wbohemu khłopcej derje njebě, jako to wusłyša. Njebě jemu hač dotal šwarny njedźelski wobjed při tutym hosću wosebnje słodźił; nětk bě z hłodom a słodom cyle nimo: wón stany wot blida, zbliži so k woknej a hladaše ze sylzo- watymaj wočomaj za nopom, kiž ke keřchowej z njewu- rjeknjomnym khwatom ćěrješe. „Hdy budźich tola swoje žorty z tamnym wostajił!“ žałosćeše srudny; bych tola z měrom doma sedźeć mohł! Štó wě, što so mi stanje, hdyž njeńdu; ach, a kak so mi zeńdźe, hdyž du! Božo, pomhaj!“ —

Z wjeselom na pachołowym wobliču bě kónc; po- khmurjeny khodźeše cylički tydźeń a čim bóle so k nje- dźeli bližeše, ćim bóle pukotaše jeho wutroba. To a tamne jemu ludźo radźachu; najwjacy jich měnješe, zo by so do Božeje wole poručił a so tam podał. Prjedy pak wopyta hišće knjeza duchowneho, wot kotrehož so k posylnjenju woprawjeć da. Njedźelu bě prěni ke mši a posledni wote mše. Po kemšach stupaše hnydom do swojeho doma, rozžohnowa so pod sylzami ze starej maćeřku a lubymi sotrami a bratrami a po mału kročo přińdźe na keřchow. Runje dwanaće biješe. Row bě wotewrjeny: mały lesny domčk to bě, pyšnje wudebjeny, tu njebě ničo widźeć wo njepřetłatych kosćach, ničo wo smjerći; rjany róžowy pućik wjedźeše do małeho hrodu, kiž hišće cyle prózdny steješe. Pachoł zastupi do njeho: jako bě nutř zašoł, zamknychu so durje a zwonkny swět bě wšón wotrěznjeny. W domčku bě wšo rjenje wo-

swětłane, hač runje žana słónčna pruha so sem přećišćeć njemóžeše: swětłosć, tudy knježaca, bě krasniša dyžli słóncowa. Pachoł dołho sam njesedźeše na čornosomoćanym stólcu, nop so hnydom přikulodowa a na dobo stejachu na blidku, ze sněhběłym jasnym rubom wodźetym, najwubjerniše jědźe a z najdalšich krajow wina. Wosrjedźa na blidźe steješe wonješko z najrjeńšich róžow, ale wóń wot so njedawachu. — „To sy prawje činił, přećelo, zo sy přišoł,“ praji nop, „sym će na wěste čakał. Jěž a pij a daj sebi derje słodźić.“ — Jědźeštaj, piještaj, rozryčowaštaj so. Čas so miny; pachoł njewjedźeše kak. Po wobjedźe stany a nopej so podźakujo za hosćinu, wopušći złóštny podzemski nopowy přebytk. Durje, dotal zamknjene, wotewrichu so a po pućiku, z podzemskeho domčka wjedźacym, stupaše pacholo won. Bě krasny dźeń: popołdnjo. — Ale kak so pacholo dźiwaše, jako won wustupi! Jako na wopyt dźěše, bě lipka, kiž při cyrkwi steješe, šwižny prućik, kotryž wětr tu a tam khabłaše; što to rěka, zo nětko po hodźincy — přetož dlěje tola pachoł w prječkach njebě, kaž měni — tam lipa wulkohałozata steji w połnym kćenju? — Wón kroči dale. Dźěćatka tam na wsy hrajkaja. Wón žane wot nich njeznaje; wšě su w dźiwnej drasće a před nim so bojo rozćěkaju. — Nanowemu domu so bliži, wjeseli so, zo so zbožowny wróći; hlada, hač maćeřku njewuhlada. Khěžka zda so jemu zestarjena, třěcha, hakle nowa kryta, rozpjeřšena a zedrjena kaž wot wjelelětnych dešćow. Što to rěka? Je to helski dźiw, kiž woči jima? Wón zastupi nutř do swojeho domu; cuze wobliča spodźiwnje na njeho zhladuja; praša so za maćerju, sotrami, bratrami, nichtó jich njeznaje. Wšudźom wšo wobhladujo njewuhlada nikoho znateho. Na dobo wuhlada sebje sameho we hladadle, napřećiwo wisacym; stróži so před sobu samym: dołha broda je jemu narostła, čorne włosy su so woběliłe,

čeŕwjena wobličowa krasnosć je zašła, čoło a lica zmorščene. Tu steji cuznik, samemu sebi njeznaty. — Wón powjeda swój dóńt a swoje podeńdźenja, a stari šědźiwcy dopomnja so, zo su w dźěćacych lětach słyšeli, zo je něhdy młodźenc do rowa na hosćinu přeprošeny był a tam šoł. Wjedu jeho na faru a namakaju w cyrkwinych knihach zapisane, zo je so to před sto lětami stało. Tak dołho bě pachoł pod zemju pobył, a bě 'so jemu jako wokomik zdał tutón wopyt pola morweho. Młody je swět wopušćił, stary so nawróćił. Rowjeńkojo spja hižom dawno wšitcy smjertne spanje. Što tu samlutki chce pola njeznatych? Tak spaduje dźeń wote dnja, a jako su so tři dny minyłe a štwórty zeskhadźał, su jeho namakali morweho w khěžcy ležo. A jako so njedźela zaso wróći, su jeho tam donjesli, hdźež jeho přećeljo a lubi hižom dawno wěčny spar spachu, hdźež bě sam tak dołho hospodu namakał. *J. A. Sykora.*

---

7. Bity njebiteho njese.

Běše pak rjany čas a měsačk swěćeše, a liška a wjelk na dyrdomdejach wokoło khodźeštaj. Duž přińdźeštaj k małej studničcy a wjelk praji: Što dha to? A liška praji: Hdźe dha? A wón wotmolwi: Tule w studničcy. A měsačk tak rjenje do studnički swěćeše a běše połny. A wona praji: To je sydrješk. Wjelk praji: Ja sydrješk žałostnje rady jěm. Liška praješe: Mi so jeho njecha, ja sym so kalenow najědła. A wjelk rjekny: Hdybych ja tón sydrješk měł! Tu praji liška: Wulapaj tu wodu. A wjelk poča wodu srěbać a liška tykny jemu khětry čopik. A wón tu cyłu studničku hač do dna wusrěba, ale tam žadyn sydrješk njebě. A wonaj sebi praještaj, zo je jón něchtó wzał. Potom dźěštaj wonaj do přazy. Tam přińdźechu tež druzy hólcy a wuradźichu sej, zo chcedźa přazu hotować. A wona

sebi pomysli: Ja kołbasu tola žałostnje rady jěm; hdybych te kołbasy měła. Ale před jstwicu ležeše zatrašny rjećaznik, jeje stajny njepřećel, a tón so wot duri njehibny. Duž wotstorči liška wjelkej tón čopik, za wón cyłu jstwu powódźi, a woda dale bóle přibywaše, zo dyrbjachu na ławy ćěkać. A liška so do kołbasow wali. Nutřka počachu pak so wadźić a na wjelka swarić, hač so z pukami do njeho dachu. A woni přemłóćichu jeho žałostnje a ćisnychu jeho naposledy won, zo na smjećach ležo wosta. A liška běše wšitke kołbasy zežrała a so tak natykała, zo lědy łažeše. Při kołbasach stejachu pak prusnicy; z tymi womaza so wona, a zdaše so tak, kaž by krwawa była: A wona přilěze k wjelkej a stonaše jara. A wjelk tež jara stonaše a skoržeše lišcy, kak běchu z nim zakhadźeli. A wón tola stany a poča khodźić. A liška praji: Aw jaw jaw! mi je so hišće wjele hórje šło; ja njewěm, kak domoj dóndu. Njewidźiš, kak ja krwawju? A wona postany a so tam přeco zasy wali a praješe: Mój luby wjelko, ja bych će prosyła, zo by mje domój donjesł. A wjelk wza ju na khribjet. A jako wonaj kusk dale přińdźeštaj, šepny liška: Bity njebiteho njese. A wjelk praji: Što dha šepoceš? A liška praješe: Ach, ja njewěm, što z bolosću a bědnosću ryču. A duž ju wón dale njeseše. A jako wonaj zasy kusk dale přińdźeštaj, šepny liška: Bity njebiteho njese. A wjelk praji: Što dha šepoceš? Ach ja njewěm, što z bolosću a bědnosću ryču. A duž ju wón zasy dale njeseše. A jako wonaj hišće kusk dale přińdźeštaj, šepny liška: Bity njebiteho njese. A wjelk jeje słowa zrozemi a rozzłobi so jara. A dokelž runje z njej přez jenu ławku dźěše, ćisny ju přeco do hrjebje dele a to do wody, a dźěše swoju stronu. To pak lišku přez měru jara mjerzaše.

---

8. Hólčik mjez liškami.

Něhdy běše herc, kiž mału khěžčičku při ćěmnym lěsu wobydleše. Jeho radosć a posylnjenje w zrudnych časach běše jenički synk, kotrehož horcy lubowaše. Nan a mać synka ze wšej starosću kubłaštaj a wšitku dobrotu jemu wopokazowaštaj. Tola Pintlašk — tak jemu rěkachu — njewuńdźe strašnemu njezbožu. Jeneho dnja dźěše mać do drjewa a nana skazachu do korčmy na piskanje. Běše pak njedaloko w lěsu lišča jama. W žałostnej zymje njenamakachu štyri tam bydlace liški wjacy potrjebnu picu, a tak hłódnjachu hižom někotre dny. Tu přińdźe mały Pintlašk před dwórčk a běži do lěsa, zo by mać domoj hladał. Liški, kiž hewak ludźom ničo nječinjachu, wótřachu dźensa hižom nazdala swoje zuby na Pintlaška. Wbohi dobreje mysle nimo drypota a hlej! tu sćahnu jeho liški sobu do hłubokeje dźěry. Zawrjeny mjez štyrimi liškami třepotaše a płakaše Pintlašk žałostnje. Bórzy na to přińdźe nan domoj pohladać a stróži so přez měru, hdyž swojeho lubowaneho njenamaka. Duž poda so zrudnuški hnydom ze swojimi husličkami a z ćežkej heju k liščej jamje. Hudźeše pak wokuzłajo posłucharjow we hłubinje a spěwaše ze zrudnjehnutym hłosom: „Ćinće linće husličky, štyri liški w dźěrcy, pjaty mój synk Pintlašk!“ To słyšiwši počnu liški so dźiwać, štó tola tak rjenje piska a spěwa. „Sotřički, praji jena z nich, ja dyrbju pohladać.“ Herc, kiž lišču wćipnosć znaješe, bě so runje z boka při nutřkhodźe postajił. Tu přiłači so liška, kuknje z dźěry a — pris, pras! zarazy ju hercowa heja. Zasy počina herc: Ćinće linće husličky, tři su liški w dźěrcy, štwórty mój synk Pintlašk!“ Zawostajenym liškam so pobyće towařški dołhe zezdanje: „Jej so tam wěsće derje lubi, powjedaja mjez sobu, najskerje je sebi při wjesołej hudźbje zarejwała. Dźi sotřička, pohladaj a přinjes nam

powjesće. Wćipna běži, kuknje a — pris, pras! smyknje ju herc přez hłowu. Z nowa a mócnišo hudźi a spěwa herc: „Ćinće linće huslički, dwě stej lišcy w dźěrcy, třeći mój synk Pintlašk.“ Hdyž so ani prěnja ani druha njewróći, měnitej poslednjej: „Nětk hakle so jimaj lubi, hdyž stej dwě w hromadźe; pójmoj tež mój za nimaj!“ Wjesołej khwatatej, kuknjetej, ale — pris, pras, pris, pras! pod sylnym razom heje wukrwawitej swoje žiwjeńčko. Nětko nan radostny do dźěry woła: „Pintlašk pój, luby synko mój!“ Pintlašk to wusłyši a wuńdźe bórzy z ćěmnosće na dźeńske swětło. Kak wulka bě jeho radosć, hdyž z liščich pazorow wumoženy we wobjimanju swojeho nana wotpočowaše! Dołho njemóžeše staršimaj a druhim ludźom dowopisać swoju strašnu khowanku. Hdyž bě wjetši narostł, wobstara jemu nan ze zaraženych liškow kosmaty kožušk, kiž jeho snadź hišće dźensa wohrjewa. *M. Hórnik.*

---

9. Studnička w Duborcy.

Něhdy bě w Smochćicach wulki mór a koło wokoło. Žadyn domjacy srědk, žane lěkarske wukazanje njepomhaše. Bóh luby Knjez pak běše dawno na tón čas z wustrowjacej mocu požohnował studničku w Duborcy.

Při jěznym puću, kiž ze Smochćic do města wjedźe, nimale 500 kročel wote wsy a 50 kročel wot puća k prawicy w keŕókach, kiž Duborka rěkaju, žórleše so studnička z jasnej dobrej wodu.

Cyła wjes ležeše khora a mrěće bě we wšěch domach. Štóž pak hišće zamó k tej studničcy po štyrjoch lězć a so z njeje napić, tón wotkhori.

Wotkhorjeni dyrbjachu khwatać swojich zemrjetych khować w blizkosći. Při wjelkowskim puću so hišće dźensa to mócne pohrjebnišćo pokazuje na Pjetašec polu pod wulkej brězycu.

Studnička w Duborcy bě z teho časa wuwołana po wšěch delanach. Ze wšěch stronow přikhadźachu khori a napiwachu so strowi. A k ćežkokhorym bu ta woda nošena nic bjezdźak. Tež strowi sebi z njej strowotu krućachu. Kiž bychu do města khodźili, bychu sej na domojpuću karany, bleše a khany za dom načěrali.

Běše pak knjez nad Smochćicami hrozny, njepepřacy. Tón wyše teje studnički khěžku natwari a ju zamkny. Jenož do hrodu dyrbješe ta woda po rołach běžeć.

Ale Bože khostanje njewuwosta. Kiž bě druhim njepopřał, přińdźe sam do tradanja. Ta woda zaprahny.

Mały suchi dółčk woznamjenja hišće dźensa to městno, hdźež je so něhdy woda wustrowjenja žórliła z kužołkom.

Ta woda wotpočuje hłuboko w zemi; tón hrozny knjez pak njeje k wotpočinku přišoł. *H. Imiš.*

C. Bajki.

1. Zapowjedźena přestwa.

Njerunych wobćeźnosćow a wšelakich podćišćenjow dla přińdźe dźělba mjeńšich štyrinohakow před krala lawa wo pomoc a połóženje prosyć. Wušikna liška bě wot nich za ryčnika před kralom wuzwolena a ryčeše tež jara mócnje a dušnje. Wšo dobre, wotmolwi kral, ale ze wšim prawom dwěluju na wěrnosći a prawdźe wašeje wěcy, moji lubi, nic was skóržbnikow, ale wašeho zastupjerja dla, kotrehož lesnej hubje je ćim mjenje wěrić, čim lěpje ryči. Duž dźiće a dajće mi pokoj, doniž njezměju druhe dopokazma.

Chceš być derje zastupany,
Hladaj, štó će podpjera,
Jebak znaty, přewołany
Wěc najlěpšu rozkida;

Z woplłuskom ždyn jeho mjena
Je tež twoja prawda křćena. *H. Seiler.*

2. Křiwda a wjećenje.

Njemdry a wólny woł rozbodźe w lěsu mrowišćo a směješe so tyšnym mrowjam, kotrychž wjele při tym skóncowa. Mrowje hrožachu z wjećenjom, a to bě wołej hakle nimo měry směšne. Bórzy na to přińdźe tam liška k rozbodźenemu mrowišću; mrowje skoržachu jej swoju křiwdu, namołwjachu ju na wjećenje a wuradźichu je hromadźe. Jako nětk wół zasy do lěsa na pastwu přińdźe, běše tam tež liška, skakaše před nim klubu činicy a hanješe jeho, kaž najlěpje wjedźeše. Woł roznjemdrjeny pušći so za tej njepřećelnicu, ta pak ćěrješe prosty puć do blizkich tonidłow. We sleposći swojeho hněwa njepytny woł swój strach prjedy, hač so tam přepadny, a čim bóle so prócowaše wulězć, ćim hłubje wjazny. K jeho přibjeracemu nurjenju a žałosćenju čušachu liška a mrowje, hač lěs klinčeše.

Njezamóže něchtó tež so spječić,
Móže wšak wón na tebi so wjećić!

H. Seiler.

3. Pokutny wjelk.

Stary wjelk, kusany wot złeho swědomja, jako widźeše, zo z nim skoro k kóncej khwata, wobzamkny so nakazać a sčini pokutny slub: kóždy tydźeń jedyn dźeń so rubjenja wostajić, to we druhich šesćich dnjach rubjene a roztorhane pak z hłódnymi, khorymi a słabuškimi bratrami dźělić. Wón měnješe z tym nic jeno boži hněw a swoje swědomje poćišić, ale tež hišće khwalbu dobroćeřskeho stworjenja dobyć a po sebi zawostajić. Powjesć jeho nastajenja zhonichu tež wowčerjo, a jedyn

wot nich dźeše: Zawěrnje, tón stary ludak je sej swoju pokutu na wěstych ludźoch wothladał,

Kiž falšnu pokutu za prawu
A jejnu dań sej postaja:
Za dźesaćnowař wulku sławu
A za šěsć kroškow njebjesa. *H. Seileř.*

---

4. Myše a pasle.

Črjódka myši w pincy wuhlada tam grоćane pasle, a jena z jich srjedźizny dźeše: Hač-tež-to to tola žane pasle na nas njejsu, wo kotrychž so přeco tak wjele słyši? Hm, pasle? dźachu te druhe, te mohłe sej runje přichodneho nakedźbubranja dla bliže wohladać. Aj aj! kajka to přejasna, z ćeńčkich prućikow do wysokeho wobłuka murjowana khěžka! A što tež je nutřkach? Aj aj! muka a połč, naše najlěpše jědło! — Ně, ně! tak hłupi čłowjekojo wěsće njejsu, zo chcyli nas přehrymzarjow do tajkich ćeńkonitkatych sćěnkow łojić, a k temu su jowle durje nutř, kiž so, dušanecy, njezačinjeja. Duž rěkaše: fuk nutř přez wuzku grоćanu dźěrku, — a dachu sej derje słodźić. Ale, ale, ze swojim žiwjenjom dyrbjachu te samomudre womłódnicy swój trošt płaćić, přetož za jich njewulězenje bě starane, prjedy hač bě žana te pasle wohladała.

Nutř něhdźežkuli z lohka dźe,
Nic tak tež won — to wopomńće!
H. Seileř.

---

5. Nižše steji ćiše.

Při kromje wulkeho lěsa k njebjesam dosahacych štomow steješe jałorc a zhladowaše njespokojny a zawistny k jich wysokosći. Ach čeho dla, dźeše wón, njejsy mje, Božo, jako tajki majestetiski štom stworił? Kak wjele prjedy a dlěje bych słónčko wužiwał a dale

widźił! Błysk a hrimanje z powalacym wichorom přićeže, najwjetšeho hobra štomow rozrazy bože njewjedro, a črjóda druhich pódlanow, jałorcowych susodow, ležachu wuwróćene jałorcej k nohomaj a zdychowachu žałostnje na swoju škódnu wulkosć. To widźo haňbowaše so jałorc swojeje záwisće a dźakowaše so Bohu za swoju nizkosć, kiž bě jeho zdźeržała.

Njezawidź nikom' jeho wysokosć,
Ty njewěš jeje strachotnosć! *H. Seiler.*

6. Želny žurk.

Něhdy wožnje nadeńdźe bur žurka na polu. Tón da so z burom do ryči a poča před swojej dźěru: O kak je mi tebje wutrobnje žel, wbohi rólniko, zo je lětsa tak njepłódny čas, a zo maš tak khude žně. Šelma łudařski, wotmolwi bur, lutuj swoje žarowanje, přetož též nic khlamu ty njeby rozdajił, byrnje ja kónc wzał, hdy by z mojej škodu sobu njećeřpił. *H. Seileř.*

7. Strach a njestrach.

Mać liška wjedźeše dźowčičku prěni raz do swěta, zo by ju to a druhe nawućiła. Daloko njejstej přišłoj, duž widźitej nazdala wulkeho rězniskeho psa běžo. Njedyrbimoj před tym ćěkać? prašeše so šeptajo dźowčička. Ně, před tym nic! rjekny mać. — Hišće njejstej poł hodźinki dale, dha wuhladatej kołsypsyčka nazdala běžo. Maći, njedyrbimoj před tym so minyć? praji zasy młoda pućowařka. Ně, wotmolwi mać, před tym též nic! Ale maći, dźeše młoda liška, njejsy mi ty wosebje připoručała so psow hladać? To drje sym, praji ta stara, ale hlaj, wulki pos njeje nam ženje strašny swojeje njespěšnosće a mały swojeje słabosće dla; te srěnje pak, te su naši mordarjo, z tymi njejsu žane žorty.

H. Seileř.

D. Powučne a zabawne wšelčizny.

1. Stare Serby a starj Serbjo.

Serbjo, kiž pola Němcow „Wenden“ rěkaja, su narod wulkeho słowjanskeho luda a wobydlachu něhdy wšón kraj wot Bobra hač do Sale a k Šmrěkowym horam. K połodnju mjezowachu z Čechami a k połnocy z Lutycami, a na tutej stronje ćehnjechu so jich mjezy něhdźe wot zjenoćenja Wódry a Warty hač k zjenoćenju Łobja a Sale. Woni wobstejachu z mnohich splahow. Wot tych běchu Łužičenjo a Milčenjo najwosebniši. Tamnym słušeše kraj, kotryž so nětko Delnja Łužica mjenuje, tući wobydlachu pak krajiny, kotrymž su pozdźišo mjeno Hornja Łužica nawdali. W staršim času njerěkaše Hornja Łužica hinak hač Milska abo milčanski kraj, a jeje wobydlerjo běchu wšudźom jako Milčenjo abo milčanscy Serbjo znaći; pozdźišo pak poča so Milska wot cuzych z nětčišim mjenom pomjenować a je swoje stare mjeno cyle zhubiła, hač runje naš lud hišće dźensniši dźeń jenož Delnjołužičana za Łužičana spóznawa.

Słowjenjo bydla w Europje tak dołho kaž Keltojo, Germanojo a Romanojo. Hižom w najstaršich časach běše wšón kraj, kiž bjez adriatiskim a naranšim morjom so rozpřesćera a wot Wódry hač do žórłow Dněpra a Dona dosaha, jich samsne wobsedźeństwo. Woni běchu stajnje jedyn z najwjetšich europiskich ludow. Z krajinow, kiž w dźensnišej Pólskej na woběmaj stronomaj Wisły leža, přićežechu najskerje Serbjo do horjeka spomnjeneho serbskeho kraja, a při spočatku šesteho lětstotka widźimy jón wot samych Serbow wobsadźeny.

Štož zwonkowne napohladanje Słowjanow a z nimi Serbow nastupa, dha słušeja do najrjenišich ludow indoeuropiskeho splaha. Woni ličachu so stajnje k tym narodam, kiž w khěžach a domach bydla. To bě wina, zo so najradšo na ratarstwo abo rólnistwo złožo-

wachu.*) Ratarje pak so dołho rjemjesła, překupstwa a wšelakich wunamakanjow zminyć njemóža. Płuh je słowjanske wunamakanje.

Serbjo mějachu rad měr z cuzymi, běchu sprawni a dobroćiwi, štož tež jich boža służba, jich prawa, wašnja a domjace žiwjenje wobswědča. Boha wjeŕšneho česćachu jako stworićela njebjes a zemje, pódla njeho pak mějachu nižšich bohow, kaž Běłoboha, Čornoboha, Swjątowita, Djasa, Připołdnicu, Smjertnicu atd., kotrymž jako srědnikam bjez sobu a bjez wjeŕšnym bohom howjadła, wowcy, sad a wšelake płody woprowachu. Zo budźichu člowjekow woprowali, to da so jenož pola někotrych druhich słowjanskich splahow při naraňšim morju dopokazać; tam pak bě tajke wašnje z cuzby přišło a traješe jenož krótki čas. Woni wěrjachu do žiwjenja a wotrunanja po smjerći. Při należnosćach cyłeho kraja wobzamkaše tež cyły lud; w swojej swójbje měješe pak jeje starši njewobmjezene knjejstwo. Za zastejenje zjawneje božeje służby, krajnych należnosćow a sudow, za dohladowanje překupstwa a za wothladanje wójny a měra wuzwolachu so zastojnicy na powšitkownych zhromadźiznach. Hižom w prastarym času mějachu swoje zakonje, kotrež so wot nana synej rozpowjedowachu abo tež wot měšnikow z rězami (do drjewa wurězanymi znamjenjemi) napisowachu. Wšitcy Serbjo běchu swobodni; tola so, jako do němskeho susodstwa přińdźechu, někajki rozdźěl stawow pola nich započinaše. Njewólnistwo a wotročstwo su Serbam Němcy přinjesli. Starych ludźi Serbjo swěru hladachu, a zo su jich morili, je hoła wunamakana bajka a njepřećelska łža.

Za khorych a khudych starachu so zdobnje; teho dla njeběchu bjez nimi prošerjo a krajbłudźerjo. Jich

*) To je dotal tak, a Serbjo su sebi jako ratarjo wšudźom wulku khwalbu dobyli. Teho dla sebi w Němcach rad serbsku čeledź přistajeja.

wubjernu hospodliwosć, kotraž z jich přinarodźeneje dobroćiwosće wukhadźeše a kotruž za swjatu přisłušnosć měјachu, njemóža tež jich njepřećeljo dokhwalić.*) Žony, kotrychž mandźelsku swěrnosć swjaty Bonifacij wulcy jara khwali, smědźachu wšudźe po woli přikhadźować. Wyše ratafstwa, pčólnistwa, hońtwy a kubłanja skotu wobkhadźowachu so wosebje z wikowanjom. Spěw, hudźba a reja běchu jim najlubše zabawy. Woni běchu wosebni ćěslojo, kowarjo, twaroy, jěrcharjo, rjemjenjerjo, hewjerjo a rězbarjo. Žo pozdźišo wot 11. a 12. lětstotka sem překupstwo a rjemjesło kónc bjerješe, zo jich města hinjechu, zo hrubosć a lěnjosć pola nich přibjerroaštej, na tym njeběchu woni wina, ale jich němscy potłóčowarjo, kiž kóždeho Serba z wyššich stawow wuzamkachu. Dokelž Serbjo ratafstwo lubowachu, dha rad wójnu njezapočinachu. Woni njeběchu žadyn krajdobywafski lud; hdyž pak měјachu sebje a wótčinu před njepřećelom wobarać, wojowachu z najwjetšej wutrobitosću. Tuta bě wšudźom wuwołana.

Při tak mnohich dobrych počinkach namakataj so pola Słowjanow tež dwaj žałostnaj njepočinkaj: njejednota a cuzolubstwo, kotrajž staj jim hač do dźensnišeho dnja k najwjetšej škodźe byłoj. Dla jich njejednoty móžeše jich kóždy jenož trochu rozhladny a mócny njepřećel lohcy přewinyć a to ćim skerje, dokelž so tež často Słowjenjo namakachu, kiž cuznikam přećiwo swojim krajnikam pomhachu. To je bohužel hišće dźensniši dźeń tak, přetož Serbjo su Serbow najhórši njepřećeljo a pytaja, kak bychu jich zahubili. Cuzolubstwo, zo bych hišće dale na nětčišich Serbow składnostnje spomnił, kćěje tež pola Serbow. Přetož hdźe

*) Teho dla słyšiš tež w našim času pola wokolnych Němcow tuto přisłowo: Gott verlässt einen Deutschen nicht, und wenn er ihn soll in's Windsche betteln schicken.

nadeńdźeš wjetšu pokhilnosć: cuzu ryč, cuze wašnje, cuzu narodnosć wyše swojeje wuzběhować? Hdźe słyšiš huscišo w cuzej ryči ryčeć, hač bjez samsnymi Serbami? W najnowišim času drje počinaja so bóle zjenoćeć a so jako lud začuwać; w našich dnjach počinaja drje tež Serbjo při zjawnych składnosćach serbscy ryčeć a w towařšnym žiwjenju serbsku ryč nałožeć, ale to ma so hišće jara wjele bóle přisporjeć, prjedy hač móžemy prajić, zo so za swoju serbsku narodnosć tak jara staramy kaž Němcy za němsku. *J. E. Smoleř.*

---

2. Wužitnosć serbskeje ryče.

Hač-tež-to je serbska ryč wužitna? Serbska ryč, kiž ma wjacy grammatiskich twórbow dyžli němska, je rozwiwanju myslenja wulcy spomožna; teho dla so serbscy hólcy, kotřiž woprawdźe serbski mysla, na gymnasiu při wuknjenju cuzych ryčow z wjetša wuznamjenjeju. Ale wužitk serbšćiny přez wučeřnju won daloko do žiwjenja saha. Němcy žadaju za naš nětčiši čas pódla němčiny znajomosć dweju nowišeju ryčow: francowskeje a jendźelskeje, a někotryžkuli na wuknjenje teju sameju rad wjele pjenjez waži, dokelž při pućowanju do wukraja abo doma we wobkhodźe z ludźimi druhich narodow bjez njeju być njemóže. Temu abo tamnemu česćenych čitarjow snadź so to tak nuzne njezda; ale wón mi (ja ze zhonjenja ryču) na słowo wěř, a kóždy młódši daj sebi wote mnje radźić, zo khroble njedyrbi wuknjenje ryčow zakomdźeć, hdyž so jemu, kaž wosebje na gymnasiu, składnosć k temu poskića. Přetož — tež wothladujo wot wužiwanja literatury — nichtó njemóže wjedźeć, hač budźe wón přichodnje na měrnej wjescy sedźeć, kotraž je z jenej abo dwěmaj ryčomaj dospołnje spokojom, abo hač snadź do wobstejnosćow přińdźe, kiž znajomosć někotrych

nowišich ryčow wužitnu abo tež njewobkhodnje nuznu činja. Tak daloko smy z praktiskimi Němcami cyle přez-jene, kotřiž germaniske a romaniske jazyki wobjimać pytaju: ale my hišće něšto wjacy žadamy; přetož štóž němske mjezy překroči, tón lohko do tajkich krajinow dóńdźe, hdźež ani germaniska ani romaniska ryč njedosaha. To widźimy hižom w najbližšej blizkosći, w susodnej Rakuskej, hdźež je najwjetši dźěl krajow wot Słowjanow wobydleny. Tudy, kaž tež w Pólskej a Ruskej, je wikowanja a służby dla hižom tón abo tamny łužiski Serb pobył, kiž sebi ze serbskej ryču přez kraj pomhaše. Wo wužitku serbšćiny wjedźa tež stari ludźo powjedać, kiž móžachu so we wójnje z ruskimi wojakami atd. zryčeć, a kotřiž při tym lěpje wotendźechu, hač susodni Němcy. Ćim bóle pak w našich časach wobkhod ludow bjez sobu (přez železnicy atd.) přibjera, čim nuzniša bywa — na čož su němscy překupcy z dźěla tež hižom kedźbować počeli — znajomosć z najmjeńša jeneje słowjanskeje ryče. Štóž pak jenu rozymi, namaka so lohko do wšitkich druhich jako sotrowskich ryčow. A tónle wulki wužitk, kotryž budźe so w běhu lětstotkow přeco zjawnišo pokazować, podawa nam naša luba maćeŕna ryč, naša serbšćina. Teho dla sebi ju khwalmy a hajmy jako wosobnu dobrotu, kotruž je boža miłosć nam wobradźiła!

Dr. K. B. Pful.

---

3. Mór w serbskich Hornich Łužicach.

Naši stari serbscy wótcojo mějachu husto pod mórom ćeŕpjeć, kiž w swojim času bjez nimi z wulkej surowosću zakhadźeše. Wosebje zły bě mórski čas w Serbach wokoło lěta 1632. Najsurowišo wustupi tehdom tuta khorosć w holanskich serbskich wosadach wot Wojerec hač k Zhorjelcej. We Wojerecach zemrje na nju w lěće 1632 w poł štwórta měsacach na 700 čło-

wjekow, młodych a starych, a powjeda so, zo tehdom we Wojerecach njeje wjacy hač 16 porow mandźelskich zbytknych wostało. Z runej surowosću zakhadźeše mór we wokolnych wojerowskich wsach, na přikład w Bórku, hdźež nimale wšitcy wobydlerjo na njón wumrjechu. W Šprewicach započa so mrěće hižom w lěće 1631. Tehdomniši šprewičanski farař Matej Wićaz bě teho dla nuzowany so do Hamorow a wot jow pozdźišo do Bórka a napósledku do Wojerec sćahnyć a bě wot Šprewic na ½ lěta zdaleny. Zo pak jeho spowjedne dźěći bjez tym njebychu cyle bjez božeho słowa byłe, dźeržeše wón bože służby wonkach w boli pola Bórka, hdźež též křćiješe a bože wotkazanje wudźěleše. Na rune wašnje prědowaše tehdom tež duchowny z Khołma pola Nizkeje Hóžničanam přede wsu a steji na tym měsće, na kotrymž je so to stało, blizko pola Hóznicy hišće dźensniši dźeń kamjeń z napismom: „Pestaltar 1632“ k dopomnjeću na tamny zrudny čas. Podobny wołtař z kamjenjow natwarjeny a z ličbu lěta 1632 namaka so též na jenej hórcy pola Jězora, na kotrejž je jězorski farař Hrjehoř Krügař pod dubom bože służby dźeržał. Do tuteho duba bu pozdźišo ličba lěta 1632 wurězana a je so tón samy dołhe lěta pola Jězora zdźeržał. Jako pak bě wón po času z nutřka cyle zhnił, su jón na poslédku lózy pastyrjo zapalili a tak tuteho swědka ze stareho časa skazyli. W lěće 1832 bu teho dla wot jězorskeho hrabje horkach naspomnjeny wołtař na tym samym měsće natwarjeny, na kotrymž bě prjedy tamny dub stał. Kak zrudnje je dyrbjało tola w tych pomjenowanych a též w druhich wokolnych wsach być, hdyž běchu též bože domy w nich zamknjene, dokelž so ludźo bojachu w twarjenjach hromadu přińć! Tysacy su tehdom zemrjeli a husto dosć njebě tu nichtó, kiž by chcył zemrjetych pohrjebać, dokelž so kóždy wo swoje žiwjenje boješe. Hakle w lěće 1633 wróći so

zasy lěpši čas, přetož z tutym lětom přesta to mrěće. — Nowy a runje tak zły mórski čas nasta w Serbach w lěće 1680. Tola zda so, zo je tehdom mór mjenje serbskich wosadow přećahnył, hač poł sta lět prjedy. W lěće 1680 přińdźe wón wot Drježdźan sem, hdźež bě z wulkej surowosću wustupił a na tysac čłowjekow moril. Wot serbskich wósadow měješe, tak wjele hač je znate, najwjacy směłnjanska přećeŕpjeć. W Směłnej samej wumrje, kaž je tehdomniši směłnjanski duchowny Jurij Wesenig do swojich cyrkwinskich knihow napisał, 31 wosobow na mór, wot kotrychž buchu jenož štyrjo na keŕchow pohrjebani, wšitcy druzy pak w zahrodach, na łukach a w keŕkach. Zo sa so druhe wsy w lěće 1680 před mórom w Směłnej bojałe, to wobkruća nam též stare cyrkwinske knihi w Palowje, z kotrychž widźimy, zo su tehdom Zemičenjo a Tuničenjo dla mora w Směłnej wudyrjeneho swóje dźěći w Palowje křćić dali, štož je so posledni króć hišće wulkeho rožka 1681 stało. Kaž w Směłnej, tak zakhadźeše mór w lěće 1680 též w Kamjencu hač najhórje. Tam wumrjechu na njón 4 radni knježo, 4 duchowni a wučerjo, 2 lěkarjej, 17 tótkow a přez 1500 druhich ludźi. Wšě khěže běchu połne khorych a tak mjenowany „forst“ pola Kamjenca bě wot ćeknjenych měšćanow z Kamjenca wobsadźeny. Wjele domow a hasow bě zabitych a měšćanske wrota běchu zawrjene. Skót ruješe w hródźach a dyrbješe zawutlić, dokelž tu nichtó njebě, kiž budźiše jón z picu wobstarał. W měsće samym nasta hłód, dokelž nichtó wjacy ze wsow ničo nutř njepřiwjeze. Morwi buchu wšitcy hromadźe do hłubokich jamow ćiskani a z kalkom posypani, dokelž khwila njebě, za kóžde ćěło wosebje row ryć. Jako bě na posledku w měsće najwjetša nuza nastała, smilichu so wokolni zemjenjo a kublerjo nad tym njezbožownym městom a pósłachu jemu khlěb a butru a wino a wšelake druhe wěcy k warjenju, ale

jenož hač před wrota. Hakle přichodne lěto 1681 zasta mór w Kamjencu zakhadźeć a tež w druhich stronach, w kotrychž bě 1680 wustupił. Wot tuteho lěta sem njesłyšimy tež ničo wjacy, zo by so mór hdy zasy w našich Serbach pokazał, hač runje je tu tež pozdźišo wjele khorosćow pod druhimi mjenami pobyło, kiž su runje tak surowje bjez Serbami zakhadźałe kaž něhdy mór.

K. A. Jenč.

4. Žiwjenje zbožowneho bura.

Što čini člowjeka zbožowneho a wjesołeho? Jeho wobsedźenstwo, přiroda, jeho wobdawaca, a jeho swěrne skutkowanje. Chcemy raz wšitke druhe stawy člowskeho towařstwa nastronić a jeničcy wobraz zbožowneho serbskeho bura sebi před woči stajić.

Khapon je spěwał, štyri je biło; njech dźeń swita abo njech hišće ćěmnosć a mrokota zemju přikrywa: bur so zběha ze swojeho lěhwa. Wón stawa radostnje a khwali Boha dźakownje. Wón budźi žonu, wón woła wotročka, a druhich w swojim domje. Nětko dźe do dźěła spěšnje a wjesele, pak do bróžnje, pak won na polo abo na łuku abo do keřkow. Tež jeho mandźelska njeje w tu khwilu prózna; wona zatepja a wari snědanje za ludźi a skót, dźe potom do hródźe, hdźež ju hłódny skót mórčo a korčo lubje powituje. Wona picuje kruwy a swinje, sypa ječmjeń kurom a husom a njezapomni ani psa ani kóčki, zastara tež swoje mólčke, kiž su mjez tym stanyłe. A nětko přińdu nutř z próznymi brjuchami a dobrym požadom hospodař a čeladnicy a sydaja so k blidu. Hospoza přinošuje poliwku a běrny abo khofej a khlěb a butru, a wšitkim zesłodźi po ćežkim dźěle zwučene snědanje. A nětko po mócnym wokřewjenju dźeja hnydom zaso do dźěła; činić je dosć. Žně su wulke, rukow je mało. Po poměrje počasow je wšědne dźěło wšelake. Tu ma so drjewo pušćeć, masja

so walčki rubać; rola ma so přihotować, dyrbi so syć a sadźeć; łuka ma so syc, syno a wotawa domoj wozyć; ma so dom khować, štož je rola přinjesła, zběrać a šćipać, štož je na winowym pjeńku zezraliło abo štož je na sadowych štomach narostło, a w zymje młóćić abo přasć a pjerje drěć. A hdyž je lěto nimo a hdyž je samo srěnjemu burej jeho pilne prócowanje sto abo dwě sćě tolerjow čisteho dobytka wotćisło, njedyrbjał so wón zbožowny začuć a zradować we swojej wutrobje? Wšak je wšitko jeho; wšo je sebi zasłužił ze samsnym skutkowanjom; wšo je jemu spožčiła dobroćiwa přiroda a a jeje mócny knjez.

Ale tež we druhim nastupanju začuwa so bur ze swojej swójbu zbožowny a radosćiwy. Přińdźe-li njedźela a z njej dźeń měra a wotpočinka, wotpołoži wón swoju wšědnjacu drastu a swoje wšědnjace pomyslenja, kiž běchu jeno na zemske złožene a khwata swjedźeńscy zwoblekany ke mši, zo by Bohu lubemu Knjezej so dźakował za spožčenu móc k dźěłu a za Bože žohnowanje na polu a łucy, na zahrodźe a w lěsu, w pincy a bróžni, w hródźi a domje. — Hišće krasnišo wupyšena dyžli hospodaŕ dźe za nim jeho mandźelska, w rukomaj spěwaŕske knihi a rjane wonješko ze swojeje zahrodki, zo by z nuchanjom mócnje dymjacych kwětkow wostudne spanje sebi zaćěrjała, kiž mohło ju w cyrkwi nadpadować a nutrnosći zadźewać. Radosćiwy dźe bur ke mši a z błyšćatym wobličom přińdźe wote mše. Zda so, jako by z njedźelskej drastu cyle druhi čłowjek do njeho zaćahnył. Popołdnjo je k wukhadej na polo, łuku a do keŕkow postajene. Štóž je wšědny dźeń nadźěłał, štož je jemu na polu, na łucy a w keŕkach narostło, to chce wohladać, na tym chce raz njedźelscy so zawjeselić, tež snadno spěwanje ptačkow a čisty miły powětr tak prawje z cyłej wutrobu wužić. To su burowe njedźelske wjesela. A jeho dźěći? Te skakaja tak žiwje a wje-

sele wokoło nana a maćerje, zraduja so rjanosće kwětkow abo pychi pisanych mjetelow, abo hraja z psyčkom a kóčku abo majkaja a koša młode jehnjatko abo wjesela so nad kózlatkami, ławki a stólcy přeskakowacymi. Tež burowe dźěći maja swoje wjesela a začuja so zbožowne. A wobradźa hakle Bože dźěćo, hdyž přińdu běłe hody a z nimi swěćaty štomik Božeho dźěsća, napowišany z pozłoćenymi jabłukami a worjechami, rózynkami a cokorowymi wěcami, dha leža pod nim rózynkate kołački, rukajcy a knižki z barbjenymi wobrazami. To načini wjesele, wyskanje a skakanje, hladanje a powjedanje bjez kónca; to čini tež nana a maćeř zasy młodeju a tež wonaj začujetaj so zbožownaj kaž jeju dźěći. Tajke je žiwjenje a wjeselo serbskeho bura.

M. Rostok.

---

5. Žiwjenje w našich lěsach.

Bur je dawno womłóćił; powrjestła su nadźěłane, třěšne walčki hotowe; přasć a próznić je so jemu wostudźiło; nutřka jemu njehoji, doma so jemu njelubi, a přeco w korčmach sydać, to zamoženje njepřisporja. Tak ruče teho dla, hač je ćopliše słónčko w nalěću sněh trochu wulizało a zemja mokrotu zesrěbała, njećeřpi bura wjacy doma; wón wozmje sekeru a piłu a dźe do lěsa; wón ruba a rěza a pušća drjewo, a ruba walčki; přetož hnój wozyć a na polu dźěłać mokroty dla hišće njemóže. Tak přinjese bur prěnje žiwjenje do lěsow. Ale tež přiroda woživja. Ptački, w zymje struchłe a sćehnjene, počinaju zasy ćikotać, pinkać a fifolić, k wjeselu wubudźeć a nowych towařšow z ćoplišich krajow přićahowacych postrowjeć. Zybka pinka a „štó je moju dźowčičku bił?“ so kóždeho praša. Žołty sknadźik husto we towařstwje zybkow a husto sam za so spěwa na běłej brězyćcy swoje dołho wućahowane hrónčko, kiž runje wosebnje njeklinči. Za to pak je tež sknadźik po-

nižniši, změrniši a spokojniši, dyžli nahrabny a přeco swarjaty a njespokojny wrobl, kiž po prawym jako spěwaŕski ptačk tež do lěsow słuša, a nic buram do bróžnjow abo na polach do pšeńcy. Čižik abo cajsk přeněmčeny spěwa w Serbach němski khěrlušk: Ziegenfleisch ist zäh! a žadyn Serb njewě, što wón po prawym chce, a što wón po prawym pola Serbow chce. Ale němski prošeŕ jě tež serbski khlěb. Tam kurča dźiwje hołbje we wysokim lěsu, a jow ćičoli šěračk, ćika ročk we nizkich wółšowych keŕčkach. Tam dypa dypak dźěru do duba, zo daloko rži; jow leći nimo škrěkawa a škrěči z worakawym hłosom na kóždeho, kiž bjez dowolnosće a njeprošeny do jeje kraja so zwaži. Tam šćekotaja pisane sroki a składuja mudru radu a leća potom kolebajo prječ. Jow woła na šmrěkowym wjeŕšku čorna wróna swoje jenajke dołhe „a". Hačrunje tele wulke a wulcyčinjate ptaki žanu prawu hładku šiju abo žadyn prawy rjany a jasny hłós we šiji nimaju, dha nas tola nalěto zwjesela. Žiwjenje wostanje žiwjenje a smjerć je smjerć; kóždy njech škawri a woła tak derje, hač móže. Jow šměraja so tež małe pyšne sykorki přez husćiny abo wobhladuja sebi horje a dele po šmrjoku běhajo a wokoło štoma skakajo štom, kak tołsty je, a z hłowu wijo powjedaju z ćeńkim a zrudnym hłosom: „Buriko, wbohi buriko, sy wěsće jara khudy a potrjebny, maš jeno ćeńke štomiki, nimaš žaneho tołsteho drjewa wjac. Sy tołste předał nuzy dla? Abo sy je předał a pjenjezy na dań dał?" Ale burik njeposłucha, wón pušća a ruba a staja saženje; wón ruba wałčki a dźěła pjeńki, njech je tam potom na horje hołe město, abo njech tam zasy něšto narosće; drjewo dawa pjenjezy. — Tam spěwataj kosak a drózn z jasnym mócnym hłosom, zo po cyłym lěsu rži, a tak zajimawje a luboznje, zo ... burowu wutrobu zapřimnje, tak zo wón z khwilemi ... zabudźe a stejo wostanje tutymaj wušiknymaj ...

připosłuchajo. Wšak so wonaj do buroweho hospodařstwa njeměšataj a jemu njeporokujetaj, kaž přemudra a šćipata sykorka, kotruž tola burowe hospodařstwo ničo njestara.

Tak rži we lěsach, tak tam klinča wjesełe zynki; wšo spěwa a juska so zradujo; wšo dawa wopokazma swojeho byća a přebywanja; wšo je so zasy dom namakało, štož běše w zymje wotsal a daloko. Naposledk přińdźe tež kokula dom a kuka: „My tu zasy wšitcy smy, a ja tu tež sym. Njewidźiš mje? Kukuk!“ To je žiwjenje we lěsach, a k temu šwórča lěsne rěčki klukotajo a pluskotajo, šumja a howrja šmrěki a jědle tak dudławje a spodźiwnje, zo sy mócnje hnuty, a zo je ći dźiwno wokoło wutroby.

A zasy hinaše žiwjenje pytnješ we lěsach, kiž pak tež wonka na polu a na łucy wohladaš, ćiche žiwjenje bjez hary a hawtowanja. Ćiše a měrnje lětaju tudy wokoło wšelake mjetele, jako zerzawobruna a čornoblakata wulka liška a podobna na kromje módroblakata mała liška; dale podobny wokaty pawownik, žołta žołtuška a běła běłuška, zernička běła a dopoł čeŕwjenokřidleškata, čorny žarownik a čeŕwjenopasaty łódźnik, a k temu mjeńše módruški a hišće mjeńše khodojty. Bruki pisane a pasane, błyšćate a błukich barbow lětaja wokoło tebje a zastorkuja so do tebje, kaž bychu će njewidźałe, abo sedźa lěnje na wšelakich rostlinach, prózne abo jeno łopjena žerjo a za ćěło so starajo. Wulke syły kuntworow hraja ći wokoło hłowy, tak zo so jich wobróć njemóžeš. — To je lěsne žiwjenje nalěća.

Hinaše je žiwjenje w lěsach w lěće. Bur je so z lěsow zhubił, a dźěła na roli a dźěła na łukach. Druzy su bura wupřahnyli a su na jeho město stupili. A tak wupřahuje na swěće jedyn druheho, hač nas naposledku smjerć wšitkich wupřehnje. Khudy lud je nětko do lěsow začahnył; wón pyta hriby a šćipa jahodki. Holan-

ske a čornjowe jahody, truskałoy a maleny, kotrychž je tudy jara wjele, dawaja khudym ludźom žiwnosć a zasłužbu, a sobotu widźiš dźěći a žónki z jahodkami w měsće na torhošću.

Ptački hač do Jana hišće wjesele spěwaja, potom jedyn po druhim woćichnje. Kak tak? Žiwjenja krasna meja je nimo, je zašła. Hnězka su natwarjene, jejka nanjesene, młode wulehnjene. Młode piwča a žadaju cyrobu. Sanc a sančka, wobaj mataj nětk dosć činić, zo hłódne dźěćatka změrnjetaj, a dźěćatka nimaja ženje dosć, wone maja přeco hłód. Teho dla dyrbitaj staraj přeco wokoło lětać a muški łojić a wački pytać, a nimataj žaneje khwile wjacy k spěwanju. — Kokula hišće kuka, wšak nima žanu starosć za swoje dźěći. Wona je mjeńšim ptačkam swoje młode wulahnyć dała, a te dyrbja je sobu ze swojimi zežiwić. Tež druhe ptački spěwaju zasy abo spěwaju hišće; přetož młode su wulětałe, abo wone njejsu žanych młodych měłe.

Na trawniku cyrči z małej nóžku křidleško rybowajo šwjerčik a fuk! sunje so do dźěrki, hdyž chceš jeho popadnyć. Wyše hłowy zašudruje konik swjateho Jana, nimo tebje zawrjeskota skopc wrjeskotaty; na ćopłym kamjenju wohrěwaju so zawite abo rozwinjene hady; nimo tebje wije so slepy had, a tamle při brjóžku suwaja so lěsne zelene a šěre ješćelcy. Wot mjetelow wjeseli će najbóle módry přebłyskowak a čeŕwjenopisany lodak, našich mjetelow jedyn z najwjetšich. Wšelake wokače a slěborniki, damowki, wosmački a woženki lětaja wjesele wokoło w keŕkach a na łukach. — Tež w lěće je wšudźom same wjesele w lěsach.

Hdyž je bur žně dom skhował a pola na nowe zasy wobsył, hdyž nazyma přińdźe a zyma so přibližuje, dha poda so hišće junu do lěsow. Wón hraba lisće a kopa słanje, na to njemyslo, hač to lěsam hoji abo škodźi; khudźi ludźo khodźa nětk ćim husćišo do drjewa

a noša wulke wały domoj, zo maja potom w zymje drjewo k tepjenju, přetož zyma je surowa, zyma boli a njewohrěwa. Hońtwaŕ wozmje swoju třělbu a honjeŕskeho psa a khwata tež do lěsow, a dołho njetraje, dha słyšiš psa kjawkać, a bórzy so zawrjesknje. Psyk je zajaca wunušlił, a hońtwaŕ je zajaca zatřělił. Hońtwa traje skoro cyłu zymu, a tak je tež w zymje lěs žiwy. Honjeŕ namaka tudy zajacy a tež druhu dźiwinu. Liški maja tudy swoje jamy, a świncy tu tež bydla. Sorny tu kóždu zymu přebywaja, a kurwoty su tudy z črjódami. Bakuty a brězany maju swój čas, hdźež přikhadźeja a so třěleja; dejaki su tež tudy, a husto přenocuja tu tež přećahowace baćony.

Skoro wšitke ptački su nětko lěs wopušćiłe a do ćopliših krajow zaćahnyłe, jeno małe kraliki a małe črjódźički sykorkow wobłětuja štomy a pytaja na nich z wulkim khwatkom špatnu cyrobu; muški a mjetelki su zemrjełe, a husańcy tu nihdźe žane wjacy njejsu. Kał a lěs mataj w zymje před husańcami měr. Što dha sykorki tak z khwatkom pytaju, a hdźe dha naléto mjetele sem přińdu, hdyž su wšě zemrjełe? Mjetele su jejka nanjesłe, z nich wulězu naléto husańcy, abo su hižom do zymy wulězłe a so do přeměnkow přewobroćiłe, z kotrychž naléto mjetele k nowemu žiwjenju wotcuća. Tute jejka a přeměnki pytaja sykorki a maja teho dla tak nuzne; přetož jejka su małe, a hłód je wulki. — Sknadźiki sedźa struchłe na brězyćcy abo přińdu do wsy k burej po prošenju. Hdźež ma domjacy prošeŕ wrobl jěsć, tam snadno tež cuzy něšto dostanje. A burik nima kamjeńtnu wutrobu; wón wotewri swoju smilnu ruku a nasyći wšitko, štož je žiwe. Před bróžnju je wumjećene městno; tam sypa bur pluwy won, a druhdy so z pluwami słabe zorno sobu wusypnje. To je dawno dobre dosć za prošerja. Sknadźik a wrobl, wróna a sroka, hołb a škrěkawa, wšo so ćišći burej do

dwora a pyta na přemo wudisnjene zornjatko. Tuta ćišćeńca a khwataća zwjeseli burowu wutrobu, wón ćisnje potom tež někotre horšće zornow won, zo so wšitko nasyći. — Lěsne žiwjenje je nětko husto wjesne žiwjenje a w lěsu njewostanje skoro ničo, hač přeco spěšna wjewjerca, někajki škraholc a něšto dźiwiny; přetož sama dźiwina wopušći lěs a pyta w nocy na polu cyrobu, a lěsny mordaŕ khodźi akradźu buram do hołbjeńcow po wuměnk. Wšo chce w zymje žiwjenje wobkhować, a duž je w zymje tajkele pola nas lěsne žiwjenje.

M. Rostok.

6. Kozakaj.

W času poslednjeje wójny přićahnychu junu Kozakojo do wsy Wuric njedaloko Budyšina. Štó njeby tych znał pak hišće ze samsneho widźenja, pak z powjedanjow nana abo maćerje? Štó njeby wjedźał, zo běchu překlepani pachołojo na wětroapěšnych konikach, hewak pak dobri ludźo, wustejni přede wšim na to, njepřećela w stajnym njepokoju, w nocy a wodnjo w straše a njeměrje zdźeržeć. — Čile ludźičkojo přijěchachu we wjesołej črjódźičcy. We wsy pak běše žiwnosćeŕ z mjenom Mikela. Tež jemu běchu někotrych tych njelubych hosći připowjedźili. Tola, zo by so jich do časa zminył, što ta mudra hłowička wobzamkny a sčini? Jeho khěžku, w blizkosći hłubokeho puća a lipoweho keŕka, wobdawaše dwórčk a tónle zasy murja z wrótkami. Naš Mikela zezamka, prjedy hač wojacy do wsy přićahnychu, khěžne durje, zawrje wrótka a poda so khwatajcy do brězoweho hajka na hórcy pola susodneje wjeski. Wot tam zhladowaše nětk na swój statok dele. Bjez tym běchu Kozakojo do wsy zaćahnyli. Dwaj wot nich stupištaj k Mikelowej khěži, zo byštaj tam hospodu brałoj. Jako pak běchu tam wrótka zawrjene, přelěze prěni, wot druheho pozběhnjeny, mu-

ričku, bě w dwórčku a sćahny druheho horje, abo pušći jeho wrótka wotewriwši tež nutř. Tak běštaj w dwórčku. Ale kak dale? Khěžne durje so tež njewotewrichu. Ničo wo to, wjedźeštaj sebi pomhać. Hlaj, jstwine wokno měješe kukačk abo suwačk wulki dosć. Tón bu wotsunjeny a jedyn pozběhny druheho, kotryž nětk z woknom nutř lězeše, a pomhaše jemu. Při tym słyšach z mojeho keřka za lipu, w kotrymž skhowany přihladowach, tamneho poł nutřka naivnje te słowčka: „Hósć lěze, hósć lěze!“ prajić. — Nutř zalězši wotewri durje a pušći towařša nutř. Tak běštaj w hospodźe. Mikela bě nazdala khwilku přihladował. „Tola Bohu skorženo, što so to čini“, — na jene dobo wuhlada, zo so doma z wuhnjom won kurić poča. Duž nastaji so ruče na nohi a khwataše domoj. Tu do jstwy stupiwši widźeše brodateju hosćow wojakow, kotrajž za blidom sedźicy z mlóčnika, po kotryž běštaj sebi w pincy pobyłoj, mloko šlaptaštaj; w kachlach pak warještaj dališu jědź. A kajkaj to dobroćiwaj a zdwórliwaj hosćej?! — přetož lědma by Mikela do jstwy zastupił, prošeštaj jeho, zo by so přisydnył a sobu jědł. — Tak běše Mikela zwólnynjezwólny wojakow do hospody dostał a što chcyše, hač za njelubu hru přećelne bjezwočo činić!

H. F. Wjela.

---

7. Kajki wužitk dawa sněh?

Zo sněh zemju z běłej płachtu wodźewa a ju z ćopłym posleśćom kryje, přez čož ćopłotu dostawa a wobkhowa, to je znata wěc. Zo nam tež sanču ćeř přihotuje a tym radosć poskića, kotřiž móžeja znošiteho brunačka, błyšćateho ryzačka abo běłoša z hródźe wućahnyć a do sanjow zapřahnyć, to je runje tak znate. Tež kapku wody dawa sněh často łačnym rěčkam a popomha młynkej a druhim ke khlěbej. Z tym by wužitk sněha był dopowjedany a moje woprašenje by dospołne wot-

molwjenje dostało — a z tym by mój nastawk lědom spočaty, hižom hotowy był. Tola hdyž je pjero zastajene, dha rady kusk dlěje na papjerje škraba; teho dla chcu tudy wobšěrnišo wo wužitku sněha powjedać, kaž sym jo tu a tam we wučenych pismach čitał abo we stwórbje sam wobkedźbował. — Chemiske přepytanje je pokazało, zo ma sněh wjele amoniaka we sebi, wjele wjacy hišće hač dešć. Sněh wusrěba jón z powětra, přez čož so powětr wučisća wot wšelakich škódnych dymow a dušatych mocow. Zemja pak trjeba tute dymy a wšelake powětrowe mocy k cyrobje za rostliny, a sněh poskićuje te same zemi. Zo su tajke mocy a wšelake nječistosće we snězy, to móžeš lohcy dopokazać, hdyž sněh wozmješ, kotryž hišće njeje dołho ležał, a jón we čistym sudobju roztać daš. Napiješ-li so něšto tajkeje wody, budźeš po krótkim na suchotu a hrubosć we šiji a póžeradle skóržić a sněh teho dla wobskoržeć. Tež na koži móžeš njedušne začuća wobkedźbować, hdyž so někotry króć pospochi ze sněhowej wodu wumyješ. Wina tutych začućow ma so we tych wšelakich mocach pytać, kotrež běchu wot sněha z powětra wzate. Někotři wučeni lěkarjo měnja, zo we hórskich krajinach, kaž we Šwajcařskej, Tyrolskej atd. tołste šije přez to nastanu, dokelž dyrbja wobydlerjo tamnych krajow často tu wodu pić, kotraž je ze sněha nastała a žórłam nowu cyrobu a napojenje dała.

Sněh pak tež dale te dymy a pary, kotrež ze zemje wustupuja, do powětra tłochnyć njeda, ale wozmje je do se a poskićuje zemi abo roli płódne wutki. Hdźež rostliny hnijeja, nastanu za čłowjekow škódne dymy, kotrež pak rostlinam nowu cyrobu a krasne tyće dawaja, hdyž su jim wobkhowane. Sněh te same k sebi wozmje, je wobkhowa a rostlinam poskićuje. Zhniłe hromady, zasmjerdźene łuže a hatki zhubja w zymje, hdyž sněh na nich leži, smjerdźenje, dokelž su smjerdźace

dymy do sněha zaćahnyłe. Móže-li rataŕ sněh z tajkich hromadow prjedy hač roztaje na łuki a pola rozmjetać, dawa přez to tym samym wjele płódnych a dobrych mocow. Tam hdźež sněh dołho leži, njeradźi pak so tola žito, a tuto zhonjenje by teho dla přećiwo horkach postajenym wuprajenjam ryčało. Temu ma so wotmolwić: Sněh njeje rostliny wuležał, ale je jim přewjele mocow poskićował, přez čož su so mohł-rjec wuhoriłe. Wšak tež so žita, dźećele atd. skaža, hdyž so jim přewjele dusyka, selow, fosfora atd. podawa.

Kryw a wodźeće, kotrež sněh stwórbje dawa, njeje bjez wužitka. We jara zymnych krajinach bychu někotre mjehke rostliny cyle zahinyłe, njeby-li te same w najhóršej zymje wohrjewacy sněh krył. We našich zahrodach a na polach mamy dosć rostlinow, kotrež buchu z ćoplišich krajow k nam přesadźene. Jenož tehdom derje přez zymu přeńdu, hdyž su cyle ze sněhom přikryte byłe. Pola a łuki, kotrež w zymje cyle nahe a hołe steja, njedawaja tak wjele wužitka, kaž druhe teje runosće, kotrež běchu ze sněhom přikryte. To płaći najbóle wo pšeńcy. W sylnych zymach wostanjeja brěškowe štomiki při sćěnach strowe, hdyž móžachu so jenož někotre hałožki k zemi zhibnyć a ze sněhom přikryć. Wone běchu tež potom we přichodnym lěću wjele płódniše. Wučeni pućowarjo su we Sibiriskej ćopłotu pod sněhom měrili a namakali, zo bě pod sněhom 13 ° R. ćopłoty, hdźež bě wonka 32 ° R. zymy, po tajkim 45 ° rozdźěla. Dr. Kane namaka we najwyšších połnócnych krajinach pod sněhom najrjeniše zelene a młódniwe rostliny, haj někotre we najrjenišim kćěwje.

Hdyž sněh zahe přińdźe a dołho ležo wostanje, njezmjerznje zemja, a běše hižom někotre palcy hłuboko zmjerznjena, dha ju zemska ćopłota zaso roztaje, a potom njepřida sněh dalše zmjerznjenje.

J. B. Mučink.

8. Tejowc.

Najprěďniša domowina tejowca abo tejoweho keřka stej China a Japan, hdźež wulkotne tejowe zahrody widźiš, a su te same hłowne žórło zamožitosće tamnišich wobydlerjow. Tola w nowišich časach su tejowcy tež we wšelakich druhich krajach plahować počeli. Tak so nětkle tejowe rostliny na kupje Java, w indiskich krajinach Assam, Tonkin atd. z wosebnym wužitkom haja, a nadeńdźeš tam teho dla wšě pola z alejemi tejowcow wobrubjene. Prěni tej z Javy bu w lěće 1834 na amsterdamske torhošćo přinjeseny a je tamniši zeleny tej pječa lěpši dyžli chinski, tola čorny płaći za mjenje dobry dyžli tón w Chinje. Tež w Brasiliskej su wot lěta 1829 tej plahować počeli a rosće tón samy wosebje w horatych krajinach. Łopjena tejowca su kharbikojte, stajnje zelene, krótkošiškate, swěćate, podobne wišnjowym łopjenam a maja podołhojće kulojtu, nimale kopjojtu formu. Z nich přihotuje so powšitkownje znaty tej, kotryž hižom w 9. lětstotku w Chinje, hdźež jako narodne pića płaći, wužiwachu. W lěće 1666 přinjesechu jón Hollandscy do Europy, hdźež jón nětko tak sylnje pija, zo jeho Jendźelska sama něhdźe 30 millionow puntow kóždolětnje wutrjeba. Rostlinu samu přinjese šwejdski kapitan Gustav Ekeberg w lěće 1763 najprjódcy do Europy sobu a bě ta w botaniskej zahrodźe w Stokholmje tehdy wulcy jara žadna wěc. Tola w nětčišim času namakaš ju w kóždej botaniskej zahrodźe. Wšón tej, z kotrymž so wikuje, słuša do jeneho splaha. Zo mamy čorny a zeleny tej, teho přičina je wosebje wšelkotne přihotowanje a wšelakosć łopjenow. Tak derje čorny kaž zeleny tej matej pak hišće 7—10 družinow z wosebitymi pomjenowanjemi. Zeleny tej ma šěrozelene łopjena a je tón samy lěpši a sylniši dyžli čorny, kotrehož łopjena su bruneje barby a teho dla tež bóle

čorniše piće dawaja. Tejowa rostlina je keřk abo mały štom, a dosahuje, jeli so njewobrězuje, wysokosć něhdźe 12 stopow. Tola so jejne rosćenje přez přirězowanje wjeřškow zadźewuje, tak zo je na 4—8' wysoki keřk podobna. Tejowe kćenje ma nimale napohlad dźiwjeje róže, je pak bjez wónje. Kćenička steja samotnje a tež po dwu, maja mały podstawk z pjećłopješkatym wěncom a pěstku z třojohłubokorozšćěpjenej błuznu. Z kóždeho kćenja wurosće kulowaty płód we wulkosći dornyčałki a ma tón samy 2—3 panki; kóžda z nich pjelni jadro, z kotrehož Chinesojo wolij přihotuja. Łopjena za pijomny tej so tejowym keřkam wot 3. hač do 10. lěta wotšćipuja, a na wotlemjenju łopjenow wjele zaleži, tak derje z pohladom na čas, kaž tež methodu. Tajke wotšćipowanje łopjenow stawa so kóždolětnje 3—4 króć. Prěnje žně, kotrež so kónc februara dźerža, hdźež łopjena hišće dospołnje rozwijane njejsu, poskićeja najlěpši, tak mjenowany khěžorski tej. Druhe žně w haprylu, hdźež su wulke łopjena z cyle małymi naměšane, su snadniše w dobrosći, a třeće, najbohatše žně, kotrež su w meji, wotćisnu srěni tej, we wšědnym žiwjenju najbóle wužiwany. K domojkhowanju teja so wosebići ludźo wotnajeja, dokelž na wólbje łopjenow, na prawym šćipanju a swěrnym čisćenju wot procha wjele zaleži. Duž njesmědźa teho dla ludźo, wosebje při prěnich žnjach, łopjena hinak wotšćipować dyžli w rukajcach; a ći, kotřiž je za khěžorski dwór zhromadźuja, maju so wyše teho hišće někotre njedźele prjedy mjasowych jědźow zdźeržeć, dokelž je hewak łopjenam dych pječa škódny. Hnydom po zešćipanju so tejowe łopjena do warjaceje wody namoča a potom na horcych železnych blachach suša, při čimž so často wobroćeja. Su-li suche dosć, dha je potom na syćiznowe krywy wukładu, z rukomaj do trubjelow zwjerća, jim přez wšelake přidawki rjanu wóń dadźa a je na posledku do cy-

nowych buškwicow zamknu, tak zo by jim powětr ničo wot jich mocy a wónje wzać njemohł. Tež při zawalenju a rozpósćełanju ma so wosebje na to dźiwać, zo powětr njeby někak k tejej mohł a jemu tak jeho dobru wóń a woživjacu móc wućahnył. Hórši je hišće w tutym nastupanju mórski włóžny powětr, kotryž tejej, přez morjo wjezenemu, wulku dźělbu wosebnosćow rubi. Tak mjenowany karawanski tej, kotryž přez Kjachtu ze Chiny přińdźe a so wot Rusow dale přez kraj do Europy přinjese, njemóže po tajkim dla tychle přičinow w tak wysokej płaćiznje stać.

Tej též druhdy falšuja a to na př. přez łopjena jasenje, duba, dorničele, přez wšelake aromatiske, strowosći škódne přidawki, wosebje též přez khoprowe rozmoki, kotrež so na falšowany abo hubjeny tej lijeja, zo by tón rjanu zelenu barbu dostał a tak napohlad zeleneho teja měł. To pak je strowosći jara škódne. — Kaž za khofej tak su též za tej wšelake surrogaty namjetowali, na př. młode truskalcowe a holanskojahodkowe łopjenka, łopjena wot hłohonca, wot ćernjowych jahodow atd.; tola wšěm tutym surrogatam pobrachuje theïn (w židźanobłyšćatych jehličkach krystallisowacy alkaloïd) a po tajkim též tamne wosebite skutkowanje teja; wone nimaju tamnu wóń, tamny tej charakterisowacy słód. — Znate tejowe piće, kotrež so přez polećo tejowych łopjenow z warjacej wodu přihotuje, dostawa pola nas hišće cokor, mloko, rum abo čerwjene wino, vanillu, cymt atd., tola Chinesojo pijeja jón bjeze wšeho přidawka. — Tej skutkuje wubudźejo a woživjejo na čuwowy zestaw a zaćěrja zaspanosć a wopojenje. W prawej měrje wužiwany tyje wón wosebje derje w zymnym času, ale přez měru sylny wuskutkuje wotpjatosć, słabosć žołdka a čuwow, spinki, pukotanje wutroby a teho runjeća. — Jendźelčanam a Hollandźanam je piće teja potrěbnosć a též w Ruskej, Pólskej a w Němcach

je wón za zdźěłane towaŕstwa hłowny dźěl rjanych bjesadow. *K. A. Fiedleŕ.*

9. Serbski dobroćel J. M. Budaŕ.

Serbska dźakownosć zapisuje horliwje wšitke mjena sławnych a zasłužbnych Serbow do swojich stawiznow a hišće hłubšo do swojeje wutroby. Wosebje česći wona ze wšim prawom tych, kotřiž so we zrudnej a horjapołnej zaňdźenosći za zbože swojich serbskich sobubratrow starachu a při tym swojeje serbskosće so njehanibowachu, ale wjele wjacy lěpši a sprawniši přichod za Serbowstwo wočakowajo tule swoju nadźiju z wulkimi skutkami před swětom wuznawachu. Najsławniši tajki Serb a dobroćel cyłeho serbskeho luda bjez dźiwanja na wěrywuznaće a statowe mjezy bě a je dotal Jan Michał Budaŕ, kiž tehdy, hdyž druzy w bjeznadźijnosći a njedźěławosći na wotemrjeće poslednjeho Serba čakachu, jenož khudym a hódnym Serbam swoje cyłe zamoženje wotkaza. Kóžde lěto žohnuja khudźi po cyłych Serbach jeho mjeno, a tónle žiwy wopomnik, kotryž je sebi sam stajił, je twjerdši dyžli žadyn kamjeňtny abo železny. Njech su a wostanu jeho słowa wěrnosć, kotrež je na swoje wotkazanje myslo pječa wuprajił, hdyž su na rozmjetanje kubłow po jeho smjerći pokazowali: Moje mjeno dyrbi tak dołho trać, hač budźetaj słónco a měsačk na njebjesach stać!

Jan Michał Budaŕ narodźi so 9. decembra 1713 w Hornjej Hórcy, hdźež bě jeho nan Jurij wobsedźeŕ teho sameho ryćeŕskeho kubła, kotrež pozdźišo našemu Budarjej słušeše. Z młodostnych lět je jenož tak wjele znate, zo je gymnasium w Budyšinje wopytował a potom štyri lěta w Lipsku prawa študował. Jako bě so do swojeje serbskeje wótčiny wróćił, bu wón w krótkim do rjada sakskich ryčnikow zapisany. Ze swojej pilnosću a wědomosću w zastojnstwje wjedźeše sej bórzy

tak znate mjeno sčinić, zo ze wšěch stronow łužiskeho a mišnjanskeho kraja ludźo pola njeho radu a pomoc pytachu. Wosebje pak běše mjez Serbami khwaleny, kiž so najradšo a najhusćišo na njeho jako serbskeho ryčnika wobroćachu. Z jeho ryčniskej dźěławosću a z přewzaćom derje zarjadowaneho ryćeŕkubła w Hornjej Hórcy přisporješe so jeho zamoženje, kiž móžeše wón z wjetša, dokelž so njewoženi a zlutniwy wosta, hromadźić a z wupožčowanjom pjenjez kaž tež z kupowanjom a předawanjom kubłow a ležomnosćow powjetšić. Wyše ryćeŕskeho kubła a přikupjeneju burskeju dworow słušeše jemu mała wjes Zdźaŕ pola Wjelećina, jene kubło w Drječinje a hosćenc k złotej hwězdźe w Drašdźanach. Tež bu wón wot wobydlerjow Čornych Noslic, kiž žane ryćeŕkubło w swojej wsy nimaja, za zakitaŕskeho knjeza wuzwoleny. Byrnje potajkim wosobny knjez njerozdźěleše so wón w zwonkownym, w drasće a wobydlenju wot wjesnych ludźi. Při swojej zlutniwosći pak njezabywaše druhim dobroty wopokazować. Tak słužeše jako ryčnik mjenje zamožnym jara tunjo a khudym cyle darmo a pomhaše jim we wšelakej nuzy. Tež běše přećelny k dźěćom; přetož cyłym črjódam dźěći darjowaše k „zelenemu štwórtkej“ po całće abo po slěbornym krošu na swojim dworje. Serbski nabožny a dźěławy lud lubuje a zawěsće tež sam wot Serbow česćeny a lubowany wjedźeše wón hižom dwaj a dwaceći lět do swojeje smjerće najpřihodniše nałoženje swojeho zamoženja za cyłe Serby; w swojim 4. julija 1767 samoručnje pisanym testamenće mjenujcy wotkaza wón cyłe swoje zamoženje w hotowych pjenjezach a kubłach z wuwzaćom dweju legatow za swojich přiwuznych a jich potomnikow khudym a hódnym Serbam w Mišnjanskej, Hornjej a Delnjej Łužicy bjez rozdźěla wěry. Po dołhim žohnowanym skutkowanju mjez Serbami bu 25. novembra 1789 rano w dwěmaj, jako běše sydom dnjow

khory pobył, wot božeje ručki smjertnje zajaty w starobje 76 lět bjez 14 dnjow. Jeho wotemrjete ćěło bu 30. novembra ze serbskim wotprošenjom a němskim prědowanjom na kěrchow w Budestecach pohrjebane. Po namjeće wot jeneho horliweho narodowca w spočatku lěta 1861 wozjewjenym zestupi wubjerk Serbow, kiž z dowolnosću sakskeje a pruskeje, swětneje a duchowneje wyšnosće po cyłych Serbach dary k postajenju dostojneho wopomnika so postara.

Jeho zawostajenstwo bu po wotewrjenju testamenta w Stołpnju pod administraciu stołpnjanskeho sudnistwa a biskopskeho superintendenta pod wobkedźbowanjom draždźanskeho konsistoria date. Kubła buchu najprjedy přenajate a 1805 předate, a cyłe wotkazanje so přeco přisporješe. Hdyž bu serbski narod mjez sakske a pruske knježeřstwo w l. 1815 rozdźěleny, sta so to tež z Budarjowym wotkazanjom, tak zo po skónčnym zjednanju w lěće 1828 Pruska 33,331 tol. dosta a Sakska 22,560 tol. wobkhowa, k čemuž pozdźišo hišće kóždej dźěl dotal njewěsteho kapitala připadźe. Administraciu wotkazanja ma w Pruskej knježeřstwo we Frankfurće a Liegnitzu pod wobkedźbowanjom ministerstwa a w Sakskej ministerium kulta z pomocu krajskeje direkcie w Budyšinje. Porjadny dar za wobdźělenebo z budarjowymi abo „serbskimi“ pjenjezami je w Sakskej, w kotrejž so w tu khwilu (1863) lětnje 1400 tolerjow wudźěluje, najmjenje dwaj tolerjej, w Pruskej, hdźež so po ličbje khudych kóždeje wosady rozdrjebja, „nic jara mały.“

Njesmjertny dźak a njeskónčna sława serbskemu dobroćelej! Jeho přikład zbudźuj druhich k podobnym skutkam za lěpše wšitkich Serbow!

M. Hórnik.

---

10. Wašnja při wotemrjeću a pohrjebje.

Hdyž je pola serbskich wjesnjanow khory smjerći blizko, połoža jeho we jstwje na nowu słomu, kotraž je z płachtu wodźeta, ale ze žanym spódnim posłešćom. Hdyž mrěje, wotewrja přitomni wokno a powotčinja jstwine durje a poklaknywši wuspěwaju ćichi wótčenaš. Nětk pósćełu po ćěłowu žonu, kotraž ćěło wumyje a po móžnosći bórzy tež zwobleka a wupyši. Woda, z kotrejž bu ćěło wotmyte, wuliwa so tu a tam do keřka, zo ju ptačk woblětuje; a słoma, na kotruž bě ćěło połožene, njesmě nihdźe do ćmoweho přińć. Bě-li wotemrjety z pčołarjom, dóńdźe bórzy něchtó do pčolenca, zaklepa na kóždy kołč a wozjewja jeho smjerć z tymi słowami: „Pčołki stawajće, waš hospodař je so minył“ abo po delnjołužisku: „Pcołki stawajśo, waš góspodaŕ jo humarjeł.“ Ćěłowa žona prosy potom přećelow, znatych a wjesnych ludźi na přewodźenje. Druhdźe noša gmejnsku heju (kwakulu) dwór wot dwora abo čorny kij. Kaž dołho je ćěło w domje, je wšitko po móžnosći z ćicha a tež pola wobeju susodow. Tehdom so njemłóći, drjewo so njeruba, skót so njepřaha. W žarowanskim domje su husto smjertne khěrluše słyšeć. Wječor přikhadźeja susodźa a přećelojo, zo bychu zrudnych změrnjowali. Wječor před pohrjebom přińdźe wyše tychle z kóždeho domu we wsy z najmjeńša jedyn na „pusty wječor,“ a tu spěwaju so zhromadnje khěrluše hač do nocy. Ćěło z kitelom woblečene leži w kašću z wysokim wěkom, na kotrež so w někotrych wosadach sekera položi. Na pohrjebnym dnju přińdu přewodźerjo w žarowanskich drastach a dostanu piwo abo šklěńčku palenca. Najbližši přećelojo pojědźa we jstwje. Hdyž so ćěło z domu njese, dawa so domjacemu skotej pica, zo by njeležał. Je-li pohrjebnišćo w druhej wsy, dowjezu tam ćěło z deskowanym wozom a w Delnjej Łu-

žicy z rjebłowanym. Kóžda wjes ma najbóle swoju „morwu kupku“ z kónc wsy, hdźež žarowanski ćah zastawa, a přewodźerjo wuspěwaju wótčenaš; katholscy pak pozastanu najbóle pola třoch swjatych křižow. W někotrych krajinach najbliši žarowacy při tychle modlitwach ani w božim domje tehdom kłobuk njezejimaju, dokelž njesmědźa swoje z wysoka žarowanje přetorhnyć. Njedaloko pohrjebnišća staja so kašć na mary, hdźež duchowny ze spěwarjom (wučerjom) napřećiwo přińdźe. Hdyž je modlitwa abo khěrluš dospěwany, pozběhnu nošerjo kašć a njesu jón k rowu. Wosebity rowryjeŕ abo tótka njeje wšudźom, ale rowryće dźe po gmejnje wokoło, tak zo dwaj mužej je wobstarataj. Wóz, na kotrymž bu ćěło sem dowjezene, a kóždy stólc, na kotrymž bě kašć stał, leži potom najbóle doma jedyn dźeń powróćeny, zo by morwy lěpje wotpoćował. Najbliši zawostajeni ćiskaju po dokonjenju cyrkwinskich modlitwow horstku (abo tři) pjeršće do rowa a „měra“ so do rowa pušći. Potom podawaja so přewodźerjo do cyrkwje. Pola katholskich dźeja bliši z přećelstwa při božej mši ze zaswěćenej swěcu wokołoj wołtarja. Pola evangelskich spěwa so pohrjebny khěrluš a duchowny dźerži ryč a čita „běh žiwjenja“. We wjele wosadach přizamka so temu hišće „dobra nóc“ t. r. prědaŕ praji w mjenje zemrjeteho kóždemu přiwuznemu, susodam, kmótram, dobroćelam a přećelam božemje a to kóždy króć z mjenowanjom mjena, dźakuje so za wopokazanu lubosć a wšo přećelstwo a přeje za to kóždemu wšitko dobre. Skónčnje je modlitwa a khěrluš. Po skónčenych kemšach poklaknu přećelojo zasy na row, mjez tym zasypany, a wuspěwaju wótčenaš; bliši přiwuzni činja to přez cyły žarowanski čas, hdyž do cyrkwje nimo du. Na row postaji so pak křiž, pak druhi wopomnik, abo při šulskich dźěćoch hnydom po pohrjebje wjele małych křižikow, kotrež sobušulerjo a sobušu-

leŕki darichu. Po pohrjebje zhromadźa so přiwuzni najbóle hišće w žarowanskim domje k hosćinje, při kotrejž husto na wotemrjeteho „na božej prawdźe“ spominaju. Tu a tam pomodla so doma na tym měsće, hdźež je ćěło stało, a wobzamknu cyłu pohrjebnu swjatočnosć z khěrlušom. — Žarowanje (žałowanje) złožuje so po blizkosći přiwuznistwa abo swakowstwa k zemrjetemu. Dźěći žaruja staršich a starši swoje dźěći lěto a něšto přez lěto, bratrow a sotry žaruja zawostajeni wosomnaće njedźeli, swakow a swakowe, wujow a ćety štwórć lěta. Hłuboke žarowanje traje štyri njedźele a w tym času njesmě žadyn jich drasty a druhe jich wěcy trjebać. Tež njesmě w tym času w žarowacym domje łuh dźěłany być, ani so płat z łuhom parić, tola pak smě so bjez łuha płokać.

Žarowanska drasta wobsteja nětko pola mužskich jenož we tym, zo so ničo pisane abo čeŕwjene njewoblekaju. Žónske žaruja w běłej płachće, kotraž je w Hornjej Łužicy z jeneho krucha a wot hłowy hač k nohomaj dosaha. Najbóle maja hišće na čole běłu šlebjerdku (nětko w „polu“ jenož tule) a w „holi“ běły podhubnik (podgubnik). Jako poł žarowanja je wokoło Mužakowa płachta hač do koleń, na ramjenjach (nic na hłowje) wotpočowaca, a šlewjeŕ t. r. na papjeru zwite naškrobjene rubiško na khapje (měcy). W někotrych stronach Delnjeje Łužicy płaći to za cyłe žarowanje. W Błótach pak wobsteja žarowanska drasta z dweju kruchow ćeńkeho płatu. Wjetši delni kruch wobdawa žiwot a je na pasu připinjeny, a mały horni, kiž so tež tam přityknje, dawa so na hłowu, tak zo tu samu a cyły horni dźěl žiwota a po spodobanju tež wobličo zawodźewa. Mjez tym zo w druhich stronach jenož najbližše zawostajene w tej běłej žarowanskej drasće khodźa, nałožuja ju w Błótach nimale wšitke přewodźeŕki. Za cuznika je to spodźiwnje swjatočny zaćišć, hdyž ně-

kotre čołmy z tajkimi běłymi wosobami wobsadźene płuwać widźi na rozdźělenej Šprjewi, abo hdyž je po dwu a ze zrudnym druhdy zakrywanym wobličom po mału na pohrjebnišćo kročić wohlada.

Po *J. E. Smolerju.*

11. Zastarske serbske připiwanje.

Naši wótcojo su wšelake dobre wašnja měli, kiž drje su so nětko zabyłe, ale tola spomnjenja hódne wostanu. Hačrunje su jich ći, kiž dyrbjachu so za jich zdźěłanosć starać, druhdy za hrubych wudawali, namakamy tola něštožkuli, štož na serbsku zdwórliwosć pokazuje. Tak tu samu widźimy w jich připiwanju. Njeje so přeco kaž nětko, hdyž tón, kiž ma reju, před hercami stejo na připiće woła, prajiło „Připij sej“ abo žortniwje „Připić huba — božemje Kuba“; ně, naš Abraham Frencel powjeda nam w swojim wulkim rukopisnym słowniku str. 2547 takle:

Hdyž so někomu, kiž za druhim blidom sedźi, připija, rjeknje so: „Ja chcu wam připić jako pócćiwemu mužej, jeli přećiwo wašej mysli njebyło a česći nješkodźiło.“ Na to wotmolwi druhi: „We mjenje Božim; ja rad wozmu jako wot pócćiweho muža.“ Hdyž je wupił a zasy porjedźił, poda tón přez druheho a praji: „Bóh žohnuj wam; prošu za dobry dórtk“ (t. r. zo by derje pił a wupił). Tón wotmolwi: „Ja rad wozmu; za koho rukij?“ (t. r. sym ja rukij, zo je pócćiwy muž a připića hódny?)*) Tamny rjeknje: „Štóž je wam lubši, jeno mi nic; pokažće mi próznu, připijće wašim towařšam.“ Tónle druhi wupiwši wotmolwi: „Waša wola je so stała.“ Tamny pak pokračuje: „Podajće mi próznu; ja chcu wam nowu naleć.“ Hdyž je z

*) Frencel drje wopak přełožuje: sed cujus manibus nunc tradam mihi assidentium?

nowa porjedźił, poda dale: „Požohnuj wam Bóh; napijće so čerstweho.“ Napiwši so praji tutón: „Ja so luboznje dźakuju za waše dobre připiće.“

M. Hórnik.

---

12. Bože dźěćo.

Surowy wětr hanješe ze sněhom po polach, a hwizdaše we hałzach; njebjo bě ze sněhom začěmnjene — a zemja z běłej płachtu pokryta. Samy hołk a dźiwja bitwa přirodźinych žiwjelow! Što pak klinči tak měrnje do tuteho hołka? To je zwónčk z wjesneje cyrkwički. Zawěrno, ničo njehnuje wutrobu bóle, hač hdyž pućowarjej we najhroznišim wjedrje zwónčkowe cune zynki napřećo klinča. A też tudy wołaše zwónčk měr do jeho wutroby, wołajo k wěčnemu měrej: —

K hórcy po pućiku ćehnješe ćichi ćah — štyrjo mužojo njesechu čorny kašć, na prědku njeseše hólčec křiž a za kašćom dźěše mała črjódka ludźi, jeno někotři, wšak přewodźachu khudeho. Mjelčo hibaše so ćah dale, hač na hórku dońdźe. Cyłe pohrjebnišćo bě runina, z běłej płachtu přikryta; jeno wosrjedź čornješe so: běše to najnowiše wobydlenje, nic wjele wužše hač běše zemrjeta we žiwjenju měła. A tudy zasta žarowanski ćah, mužojo postajichu kašć a šědźiwy duchowny wuspěwa nutrne modlitwy. Pomałku spadowaše kašć do hłubiny, zwónčkowy hłós wotmjelkny — ale wótřišo klinčeše płač a žałosć dweju dźěćatkow. Hólčik a holčka płakaštaj, hdyž z błukim buchom łopač pjeršće na kašću zabuchny, zatřepotaštaj wbohaj a husćiše sylzy kapachu z jeju wóčkow! Přewodźerjo běchu wotešli, ale přeco klečeštej dźěćatcy na rowje; jeju hórki płač běše woćichnył a jenož mjelčaca zrudoba tyšeše jej. A z njebjes znjese so jandźelk z běłymaj křidleškomaj a dótkny so jeju wóčkow z lilijowym porsćikom — a ronjenje

sylzow zasta — wóčko so zandźeli a łubozny són wotnjese jej ze zemskeho hubjenstwa do krasneho raja. We pyšnym domje hrajkaštej a běhaštej we rjanej, kwětkopołnej zahrodcy a poskakowaštej wjesele wokoło nanka a maćeřki. Nad nimaj swěćeše słóńčko tak jasnje, zo so wša wutroba směješe! —

„O kak rjenje běše tam," praji wocućiwši bratřik k sotřičcy, a wuhladawši wokoło so běły sněh, płakaštaj z nowa bratřik a sotřička; a sotřička rjekny: „ach, pój domoj, tu je tak zyma, wětřik duje tak surowje — kak mje to wozyba." Z płaćitym hłosom přistaji bratřik: „haj, — ale hdźe? hdźež maćeřka wumrje, njeje wjacy naju dom — nichtó njecha wo namaj wjedźeć — o wostańmoj tudy pola maćeřki — ta naj tak łubowaše! Ach maći, maći, hdźe sy? maći, njesłyšiš swojej dźěsći, o maći pój po naj, a wzmi naj sobu, hdźež ty sy!" — a nowe sylzy podusychu jeho płačiwy hłós. —

Tu stupi njeznaty muž před njeju, kotryž běše hižom dobru khwilku při rowje stał a sylzy z wočow trěł. Z posměškowacym pohladom přimny pachołka za ruku. Tutón horje pohladnywši, zastróži so a chcyše ćeknyć. Tola knjez rjekny z łubosnym hłosom: „njebój so, njećěkaj, hólčko, njećinju wamaj ničo zło — ale pójtaj ze mnu domoj, tudy so nichtó wo waj njestara a móhłej tu zmjerznyć! Pójtaj ze mnu." A wza wobej za ruku a wjedźeše jej sobu, a pod hórku sadźi jej do pyšneje khorejty a jědźeše z nimaj na faru.

Wjesele stupi jemu šědźiwy duchowny napřećo a poda jemu třepotatu prawicu na witanje.

Před hodźinu běše cuzy knjez do wjeski přijěł a so na faru prašał. Tudy wuprašowaše so česćomneho starca za Panikecami, kak so jim wjedźe a što činja. Z krótkimi słowami wupowjeda jemu farař, kak je dźěćatkow nan po dołhej ćežkej khorosći wumrjeł a město pjenjez dołh zawostajił. Wudowa drje běše so prócowała, se-

bje a swojej dźěsći zežiwić: ale też ju napadny kruta khorosć, a wona wumrje we najwjetšim hubjenstwje. Přećelstwo njeběše, dyžli maćeřny bratr; ale wo tym njeběše so dołhe lěta ničo słyšało.

Ze sylzojtymaj wočomaj běše cuzy knjez připosłuchał, a hdyž běše fararř doryčał, přimny jeho cuznik za ruku a wuzna, zo je bratr zemrjeteje a zo chce syrotcy za swojej k sebi wzać. Tehodla bě po njej na pohrjebnišćo jěł a nětko běše so na faru wróćił, zo by tudy wšitko zarjadował.

Nazajtra wotjědźe cuzy z dźěsćomaj, přewodźany z wutrobnymi zbožopřećemi wysokodostojneho knjeza. Daloko jědźeše knjez a we powjedanju z nimaj lubowaše jej bóle a bóle; a też wonej zabuštej zrudobu a posłuchaštej na jeho ryče. Na wječor zasta wóz před rjanym hrodom, a knjez wuskoči z woza. Wjesele přiběža jemu młoda žona napřećo a padny jemu wokoło šije. „Jutře mamy hodownićku,“ započa mandźelski, „što mysliš sebi, zo sym tebi k božemu dźěsću přiwjezł? — Njewjedźach ći lěpšeho dara přinjesć, dyžli tutón“ — a wozowe durička wotewriwši, wuwjedźe dźěsći a přistaji: „To stej syrotcy po mojej sotře, wčera su ju pohrjebali! wzmi jej za swojej, lubuj jej kaž mać a staraj so za njej.“ A wobjimawši a wokošiwši swojeho muža rjekny mandźelska z radostnym hłosom: „Žadny a spodźiwny dar sy mi přinjěsł, ale dźakuju so ći za njón; chcu jej lubować a budu jimaj maćeř.“ A wokošiwši dźěćatcy wjedźeše jej do krasneho hrodu. Krasne hody swjećachu na hrodźe, a wjesele přihladowachu jandźelojo z njebjes.

H. Dučman.

Druhi dźěl.

A. Narodne pěsnički.

1. Khuda syrotka.

Ja pak khuda syrotka
Nimam žanoh' přećela.

Wšitcy ludźo na mnje su,
Bjez winy mje hidźa tu.

Mać ta je mi wumrjeła,
Nana 'šće mam žiweho.

Ja chcu słužič mojom' knjezej,
Chcu jom' swěrnje dźěłaći.

Wón b'dźe wěsće na mnje hladać
A mi pomhać z nuzy wšej'.

2. Syroty skoržeńje a změrowanje.

Ja sym tu hubjeńša na swěće
Dyžli we hajku tón drobny ptačk.

Ptačatko leći a zaleći,
Na zelenej hałžcy zaspěwje.

Njech pak ja přińdu tu, hdźež ja chcu,
Wšudźom, haj wšudźom sym sama lutka.

Nimam tu nihdźe nikoho,
Štož moju zrudničku wutrobu.

Njerudź so zrudna mi wutroba,
Wo mnje drje zasy pak lěpje budźe.

Wšak hišće ženje tak zlě było njej',
Zo njedyrbjało zas z lěpšim přińć.

Wšak ma Bóh na swěćě wšeho dosć,
Wudowow, syrotow nima dosć.

---

3. Zrudny kwas.

Hólcy so na kwas hotowachu,
Swoje sej koniki sędłowachu.

Swoje sej wotrohi připinachu,
Do runoh' pola so zjězdźowachu.

Rapaki wyše nich zlětowachu,
Na nich tak žadławje rapachu.

Rapaki wyše nich zlětowachu,
Wulke jim njezbože wěšćachu:

Zo jim nawoženja z konja padnje,
Zo sej šiju a hłowu zrazy.

Prěnje to hono tam přejědźechu,
Z konja přec padźe jim nawoženja.

Z konja přec padźe jim nawoženja,
Swoju sej šiju a hłowu zrazy.

Prěni króć zwony so zazwonichu,
Njewjesta poča so swatow prašeć:

„Hdźe maće mojeho nawoženju,
Zo tu jow nihdźe wón bjez wami njej'?"

„„W nowej je komorje nawoženja,
Swoju so hotuje lindyr drastu.""

Druhi króć zwony so zazwonichu,
Njewjesta poča so družkow prašeć:

„Hdźe maće mojeho nawoženju,
Zo tu jow nihdźe wón bjez wami njej'?"

„„„W nowej je komorje nawoženja,
Wón sej swój swětły mječ připasuje."""

Třeći króć zwony so zazwonichu,
Njewjesta poča so braški prašeć:

„Hdźe maće mojeho nawoženju,
Zo tu jow nihdźe wón bjez wami njej'?"

„„Z konja je padnył twój nawoženja,
Swoju sej šiju a hłowu zrazył.""

„Torhajće ze mnje tu lindyr drastu,
Běłe te płachty mje wodźewajće,

Zo budu žarować lětko a dźeń,
W zelenym wěnašku ke mši khodźić,

W zelenym wěnašku ke mši khodźić,
Na mojoh' lubeho njezabywać!"

---

4. Njewjesćine wužohnowanje.

„Rjeńše ty holičo, hotuj so prječ,
Nětkole dyrbiš ty prječ z nami. :,:

Štyri su koniki zapřehnjene,
Wšitke su z dwora won zawroćene.

Z tymi so, holička, dyrbiš prječ wjesć
Z teho mi doma tu dobreho
Do teho druheho wjele lěpšoh'.

Pań swojom' nanej nětk wokoł šije,
Zawdaj ty maćeri dobru nócku."

„„Dobra nóc, dobra nóc, stary nano!
Mějće wy dźak za wječor a rano,
Za ćichi kwas, kaž khwalobne je.

Dobra nóc, dobra nóc, stara maći!
Ženje wjac, ženje wjac dźowka waša
Chcu muža sej wzać, jom' wutrobu dać.

Dobra nóc, dobra nóc, sotřičcy dwě!
Mějtej so lubo, kaž sotřičcy dwě
So lubujetej, so lubo mějtej.

Dobra nóc, dobra nóc, bratřikaj dwaj!
Mějtaj so lubo, kaž bratřikaj dwaj
So lubujetaj, so lubo mějtaj.

Dobra nóc, dobra nóc, towařški wšě!
Kiž smy my khodźiłe na přazu,
Na přazu hromadźe, na reje.

Zhromadźće wšitke mi moje wěcy,
Wšo sobu chcu brać, chcu bohata być.

Šijće mi do wšitkoh' moje mjenko,
Zo budu wšo znać, štož sobu chcu brać.

Z komory křinje a poslešća rjane,
Po wozu šěroko rozpósłane!
Zo wšudźom šik da, hdźež budźemy stać.

Někotři při wozu sobu dźiće,
Hladajće lubi, zo njezwróćiće!
Dźak budźeće brać, wam budźe so zdać.

Hlejće ja widźu tu nowu khěžu,
Do kotrej'ž wjes'le a zrudnje nutř ćahnu;
Bóh strowosć nam daj a měr mjez nami staj.“ “

„„„Witaj k nam, witaj k nam, rjana Hanka!
Hdźedha maš twojeho staroh' nanka?
Wjezeš nam joh'? Ja wjesełu so!“ “ “

„„Za mnu wón jědźe a skoro tu je,
Wón wjeze mi wšo, ja wjesełu so!“ “

---

5. Putnikaj.

Běštaj pak běštaj putnikaj dwaj,
Młody a stary hromadźe,
Hłuboko w holi bydleštaj,
Swojemu Bohu słužeštaj,
Wot hałžkow měještaj khěžćičku,
Wot lisćičkow woknješko.
Khlěb wonaj suchi jědźeštaj,
Daloko po njón dyrbještaj,
Čistu wodu piještaj,
Daloko po nju měještaj.
Nětk tón młody putnik dźěše
Do města khlěb kupować,
A tón stary tón sam dźěše
Čerstwu wodu načerać.
Hdyž wón jara wustał běše,
Při sebi wón praješe:
„Ja mohł tola dawno wzać
Moju khěžku, wotorhać,
A ju móžu jowle stwarić
Blizko pola studnički.“
Hdyž je zasy swój karan wzał
A je zasy dale šoł,
Do boka je pohladał,
Młodźenca je wuhladał,
Zo tón přeco za nim dźěše,
Něšto napisowaše.
Na tym so tón putnik dźiwa,
Zo tam widźi čłowjeka.
„Ja sym tu jara wjele lětkow
Ženje nikoh' njetrjechił.“
„„Ja sym tu pósłany wot mojoh' Boha,
Zo dyrbju ja napisać
Wšitke twoje kročałki,
Kiž Bohu k česći činiš ty.““

Na njeho tón putnik hlada
A so dale prašeć chce;
Nětk zhubi so jom' z jeho wočow,
Nichtó wjac tu njeběše.
Z teho je tón putnik spóznał
A tež derje widźeć mohł,
Zo so to Bohu spodoba,
Hdyž wón tak daloko po wodu ma.

---

6. Lazarus.

Ležał je tam Lazarus při puću,
A nimo njeho je šoł Bóh wjeŕšny sam.
„Lazaruso, luby Lazaruso, :,:
Čeho dla ty ležiš jowle při puću,
Nimaš dha ty žanej' hospody?"
‚Kak dha ja njedyrbjał ležeć při puću,
Hdyž mje moje brjody tak jara bolą.'
„Stań a dźi ty k twojemu bratrej,
Twojemu bratrej, mužej bohatom'."
Lazarus tón stany a dźěše
K swojemu bratrej, mužej bohatom'.
Lazarus prěni króć swojeho bratra prošeše:
‚O bratŕiko mój luby, ty mužo bohaty,
Njeby mi ty tola tu hospodu dał?' :,:
Bohaty muž swojom' bratrej z horda wotmolwi: :,:
„„„Hdybych ja tebi tu hospodu dał,
Hdźe dha by potom moja čeledź była?"""
Lazarus tón druhi króć swojeho bratra prošeše:
‚O bratŕiko mój luby, ty mužo bohaty,
Njeby mi ty tola skibku khlěba dał?' :,:
Bohaty muž swojom' bratrej z horda wotmolwi: :,:
„„„Hdy bych ja tebi skibku khlěba dał,
Što dha by tola moja čeledź jědła?"""
‚Wšak chce ći Bóh wjeŕšny zasy wšitko wobradźić!' :,:

„„„Wo žaneho ja Boha wjacy njerodźu;
Slěbra a złota mam tu sam wšeho dosć,
Za to móžu sej kupić sam Boži raj! :,:
Dźewjeć komorow žita połne su,
A dźesata je mało naćata.“““
Lazarus tón třeći króć swojeho bratra prošeše:
‚O mój bratřiko luby, ty mužo bohaty!
Daj mi jeno te srjódki zezběrać,
Kiž z twojoh' knjejskoh' blida padaju.‘
„„„Hdy bych ja tebi te srjódki zběrać dał,
Što dha bychu potom moje slědne psy jědłe?
Hibaj so ty z mojoh' knjejskoh' dwora won,
Hewak budźeš z mojimi knjejskimi psami wušćuwany.“““
Na to Lazarus stany a dźěše
A sydny so před jeho bróžnisko;
Na to přiběžachu te knjejske psy,
Te jeho brjody lizachu.
Njetraješe pak hodźinu dnja,
Lazarus hižom wumrjeł bě.
Po njeho přiłećało wjele božich jandźelow, :,:
Wzachu jeho pod swoje křidleška,
Njesechu jeho do wěčneje radosće.
Bohaty muž rano stawaše,
Swojeje so wón čeledźe prašeše:
„„„Komu dha zwony dźensa tak rjenje zwonja?“““ :,:
Ta jeho čeledź na to wotmołwi:
„Twój bratřik Lazarus hižom wumrjeł je.“
Na to jej bohaty muž z horda wotmolwi:
„„„Komu dha zwony tak hroznje zwonja?“““
Njetraješe pak ani tři dny,
Bohaty muž tež hižom wumrjeł bě.
Přiłećało po njeho wjele złych duchow, :,:
Wzachu sej jeho pod swoje pazoriska,
Njesechu jeho do hele dele.
Hač so šwabjel, smoła na nim zaswěćeše, :,:

Bohaty muž horje pohlada,
Swojeho bratra Lazarusa wuhlada.
Bohaty muž prěni króć swojeho bratra prošeše:
„„„O Lazaruso, ty luby Lazaruso,
Njeby ty tola mi jeno krepku wody dał?
Mi chce so mój jazyk z płomjenjom zapalić.“““:
‚Wšak ty žaneho Boha njetrjebaš,
Slěbra a złota maš sam wšeho dosć,
Za to móžeš sej kupić tón Boži raj; :,:
Dźewjeć komorow žita połnych maš,
Dźesata je mało naćata.‘
Bohaty muž swojeho bratra druhi króć prošeše:
„„„O Lazaruso, ty luby Lazaruso,
Ja mam tam doma pjeć tajkich bratrow,
Daj jim ty tola to k wjedźenju,
Zo so njeby jim takle zešło,
Kaž so mi wěki na wěki póńdźe.“““
‚Wšak maja tam prědarjow, pisma wučerjow,
Tych njech woni posłuchaja!‘

B. Bajki.

Wot

H. Seilerja.

1. Liška a myše.

Tupy — tapy liška běžęše,
Łónčko pšeńčnych kłosow njesła je,
A štož prjedy bě sej žadała:
Myšku w polu je též zetkała.
Myška w połnym strachu měnješe,
Zo z jej' žiwjeńčkom so stało je.

„Što so bojiš? hłupy njerjedźe“
Liška přećelnje k njej ryčeše,
Hladaj, pohlej, što ja nětko jěm;
A duž powjez twojim sotram wšěm,

Zo nětk pšeńca moje jědło je
A mój njeměr z wami přestanje.

K wopokazmu měra, łubosće,
Położu te kłosy tudy wšě.
Tróštna budź a syta najěz so,
Přiwjedź sem tež twoje přećelstwo;
Za was, cyłu čestnu myšinu,
Tutón wulki wopor přinjesu.

Myški požadliwe za pšeńcu
Połne wěry łuščić hanjachu;
Kóždu pak, kiž sama přićeže,
Liška hnydom lapnyła tam je,
Tak zo žana smjerće towařški
Hač do poslednjeje njezhoni.

* * *

Lohka wěra, dary, womłodnosć —
Slepja čłowjekow tež husto dosć,
A kaž mudry přeco kóždy je,
Něchtó jeho někak popadnje;
Duž měj w kedźbu stare přisłowo:
Kóždy ma tu swoje kosydło.

---

2. Kokoš a psyk.

Kokoš khodźeše po hasy
Horje dele tam a zasy,
Wjele pychi wuhlada,
Dokelž běše njedźela,
Słyši słowow tysacy
Powjedanych mudrowscy.

Kajka mudrosć! kokoš praji
K psyčkej, kiž so při njej staji,
Kajka rjanosć bohata
Debi tola čłowjeka!

Pos pak lěpje zhonjeny
Jejnu ryč tak porazy:

Moja luba ćeta putka —
Wjele ryčow, mało skutka,
Khornař złoty, slěborny,
Zaki prózne, „winojty“,
To so rady na swěći,* —
Móžeš wěrić, — towařši.

---

3. Rozkorjene hołbje.

Knježe kralo, što ty prajiš?
Rjekny škraholc k worjełej,
Kajku wukaznju ty stajiš,
Abo koho k sudnikej?
Domske hołbje z lěsnymi
Su so tołsće zwadźili.

Domjace te hołbje chcedźa
Z mocu lěsne přestworić;
Dokelž lěsne mjenje wjedźa,
Dyrbi jich wěc za psy hić,
Mjeno, ryč a pismowstwo,
Wšitko ze wšim na dobo.

„Štož my njejsmy“ lěsne praja,
„To pak hišće budźemy;“
Swoju hłowu na to staja,
Zlětuja so do črjódy,
Žadyn njecha tłochować;
Mi je strach, što ma so stać.

Bjezkholowcy, kholowače
Wótřa brónje w kukawach
Kajke škody, kajke płače
Budźeja to po pukach!
Lěsarjo lud khrobły su,
Podarmo tež njerubnu.

Knježe kralo, to ja praju,
Lěsne njech so poddadźa,
Lud budź jedyn! ja dźě znaju,
Domske nuzy njećeřpja;
Čiń tak z mocu jednotu,
Wšak lud jenoh' pjerja su.

Machjawello! to wšak škodźi, —
Na to worjeł wotmolwi,
Jena pica drje so hodźi,
Nic tak z wašnjom, z ryčemi;
Kóždy swoje wobkhowaj,
Druhemu pak pokoj daj!

Jene w drjewinje na štomach
Njech, kaž móža, zakurča,
Druhe njech po třěchach, domach
Stonaja a bubnuja,
Bróń a hněw njech wotłoža:
To je moja přikaznja!

---

4. Tři žaby a baćon.

Tři žaby wotcućichu k žiwjenju
Na rjanym słónčnym naléću
A z roztateho přěrowa
Kwor kwor! ta prěnja zarjechta:
Budź swjaty Jurjo khwaleny,
Zo naše jastwo roztał sy!

Nós druha tykny z přěrowa
A pacy w słónčku přěsćera,
Kwor kwor! najlubše sotřički,
Kak je to krasnje na swěći,*
Kwor kwor! na lěto zbožowne,
Nam kćěja časy mjedowe.

Kwor kwor — so třećej přitorhny,
Ju lapny baćon pyskaty,

A nowe lěto mjedowe
Žno prěni dźeń bu skepsane;
O jerom, kak to wujeba
Najrjeńša husto protyka!

---

5. Kačka a kačor.

Kačka bachta k kačorej:
Posł'chaj mužo, rozsudźej,
Njej' to hordosć njeznjesna,
Njepřistojna, khwaleřska —
Kajku kokoš haru dźěła,
Hdyž je žane jejo měła.

Wohidne jej' khwaleřstwo
By pak hišće zešło so,
Ale tu maš honaka,
Tón hakle ći dykota:
Moja žona, nejko nejko!
Nětk je znjesła běłe jejko!

Kačor praji: spokoj so,
Njewěš swěta wašnički?
Česće dosć, zo njedače,
Prjed' hač jejo znjesła je;
Z cyła pak to wěc je stara:
Mały kwas a wulka hara!

---

6. Paw a husyca.

Knjez paw so w dworje hordźeše
A praji k husyčcy:
O mje so nichtó njedótknje,
Zo woskobał mje by,
Haj, wšitke woči wobroća
So za mnu połne dźiwanja.

To čini, zo tak pyšny sym
A tak so zybolu,
Ty, z twojim pjerjom wohidnym
Sy skerje k mjerzanju
A kajka hišće připódla
Sy w kóždej łuži pancawa.

O błazny pawje hordźeński!
Duž liba šćebota,
Će hordo twoje zaslepi
A twoje pjerička,
Na pohladanje krasny sy,
Sy pak kaž ja tež wužitny?

Twój kožuch je drje rjeniši
Tu česć ći popřeju,
Mój potrjebu pak spokoji
A dźak z nim zasłužu,
Te ćopłe, mjehke poslešća
Mi wšudźe khwalbu dawaja.

* *
*

Sće hordźi, pyšni próznicy
Wy něhdźe čestniši,
Hač sprócny bur, haj mazany,
We swojim kabaći?*
Ně, pychaństwu dźe do prědka
Ta wšědna, nuzna potrjeba.

7. Zajac a mrowja.

We sonach słódkich na poli
Knjez zajac něhdy spaše,
Duž jeho mrowja wubudźi,
Kiž po nim zběhowaše;
Wón na nju njemdry sakruje
A za to smjerć ji sudźeše.

‚Ach, njebudź takle surowy‘
Duž mrowja poča prosyć,
‚Budź wulcymysłnje zmysleny,
Ja dźak chcu wěčny nosyć
We wutrobje a pomjatku
Za twoju sćeŕpnu dobrotu.‘

„Běž“, rjekny wuchač, „puzorna,
Mi hódno njej’ će skazyć,
Hejz’ budźeš pak mi do lěhwa
Hdy wjacy na mnje łazyć,
Dha pak so z tobu stało je —.
Tón dźak — njech jeno wostanje.“

We sonach słódkich po lěći*
Tam zajac zasy spaše,
Duž mrowja jeho wubudźi
A jachlo powjedaše:
‚Ćek, ćek! ja widźich ze štoma
Po polu khodźo hajnika.‘

Knjez Měšawka so dźakuje
A nóžkuje, štož móže,
A ducy sej tak mysleše:
Što podawa so lóže,
Hač zo tón mały zacpity
Je wulkemu tež wužitny.

8. Woł a žaby.

Woł přińdźe k piću do hatka,
Hdźež wójsko žabow bě.
Ach božo! rjechta žabina,
To za nas budźe zlě,
Hdyž baćon telko zmorduje,
Što tajki njeplech zežerje!

Woł zaru! žaby zaržachu
A z ćicha zakorča:
Ach, tón ma trašnu złobotu
A smjerć nam připojdźa.
Ze strachom kóžda třepota,
Na ćěkanje je hotowa.

Woł třase hłowu rohatu
A kroči do wody! —
So žaby ruče khowachu
Pod křěk a do trawy,
A z cyłym khwatom někotra
Je přez hłowu so přećisła.

Woł poča srěbać wodźičku
Do kutła lačneho —
Ach běda! žaby měnjachu,
Nětk, nětk je stało so,
Tón najprjedy chce wodu wzać,
Zo mohł nas lěpje spopadać.

Štož wjedźachu, štož móžachu,
Duž kóžda skakaše
Won z hatka won, tam přez kromu,
Přez brjohi wysoke,
A k dopomnjenju wěčnemu
Swój strach do knihow pisachu.

* * *

Što tón a tamny wuhlada
Přez brylu bojosće —
Kak hłupych šerja bjez kónca
Jich prózne namysle:
To zhoniš z tutym pojdančkom,
Duž njeběž z kóždym zajacom!

9. Jěž a kohlica.

Za myšinu jěž nuchota
A trjechi kohlicu.
„Hdźež honiš ty," jěž zawoła,
„Tam ja so pominu;
Mohł w dźěrach jězdźić ja, kaž ty,
Dha chcył so kormić knjezowscy."

„„Što baješ"" — rjekny kohlica,
„„Što tebi nuza je?
Mje sowa, škraholc wotłaka,
Tež kóčka hrabnje mje,
Daj mi twój kabat jehłaty,
Dha dosć mam swoje žiwe dny!""

* *
*

Bóh stwori wšelke stworjenja,
Da dary wšelake,
Zo wšitcy wšitko nimaja,
To jeho wola je,
Duž njemorkotaj njesćeŕpnje —
Wšo dobre njej' wšak hromadźe!

---

10. Kanarik a zyba.

Ze křidleškomaj machotajo
Kanarik w klětcy před woknom
Najrjeńše hrónčka zaspěwajo
So daše słyšeć před swětom;
Duž zyba k njemu přileći
A z hłódnym hordłom fifoli:

Kak dobry dźeń maš bratře tudy,
Maš dosć a blido njedźelske,
Naš jedyn sprócny, hłódny, khudy
So přeplesć lědy zamože;

Duž wotčiń twoju khěžu mi,
Njech wobjeduju při tebi.

Kanarik hwizda: aj to njeńdźe,
Mje ryble, zanki dźerža tu,
Štóž probi mojej' khěže přeńdźe
Je zhubił wolu swobodnu;
Chceš zemnu jěsć a kubłać so,
Dha njesměš lětać wokoło.

Ně! žołtuško, mój bratře jaty,
Duž zyba pódla fifoli —
Dha pokazam rad lubje pjaty
Wšej twojej jastnej kermuši,
Kał bosy, suche skórčički
Chcu radšo jěsć při swobodźi!*

---

11. Pólna myš we wsy.

Myš pólna, Hapla Hrymzakowa,
Swój polowski dom wopušci,
A do wsy puć so k ćeće snowa,
Kiž w brónži bě na hospodźi;*
Tam runje trjechi, praju je,
Zo swjećeše so kermuša.

Na přetře wulke reje běchu
Po němsku, serbsku, po pólsku,
A sedźo w hembjerkach pod třěchu
Jim hercy dele piskachu;
Sam dźěd dźe z wowku do reje,
A jěsć a pić bě do wole.

Ach, kajke bohatstwo a radosć,
Myš pólna praji, tudy je,
Ja měła wulcy wulku žadosć
Tu wostać, jeli přidaće!

Haj, wostań, ćeta najlubša —
Wšě z jenym dobom wołaja.

Na zajtra, jako hišće spaše
Połpjana mučna myšina,
Dha „klip, klap, klip“ so słyšeć daše,
A snopy leća ze přatra,
Tež Hapla padźe na huno —
Mórdjo! što nječini so to?

Štóž móže, ćekń, běž božedlaće!
Bě hesło a křik myšacy —
Jich kermuša, kaž spóznawaće,
So přeměni do zrudoby —
A Hapla lědom wuběža
A wuzna w polu wuznaća:

* * *

Bjez bojosće pod swojej wěchu
Kusk suchi lěpje zesłodźi,
Hač kermuša pod cuzej třěchu
We njeměrje a starosći;
Za tajki błyšć a kermušu
Ja spušću tež Australiu.

---

12. Pliška a kokula.

So pliška šěri na hnězdźi*
A jejka wobrěwaše,
Duž kokula k njej přileći
A skóržbu słyšeć daše:
Mi muž je wušoł do swěta,
Što započnu ja samotna?

Njech lutke jejko swoje ći
Bjez twoje sobu kładu,
To wulke njej', o njezacpi
Mi wopokazać hnadu,

Kiž moje dźěćata a ja
Ći nihdy zabyć njesmědźa.

Ptak wulki — pliška mysleše —
Kiž će tak lubje prosy,
Tón smilenja drje hódny je,
Hdyž tajku starosć nosy;
Duž wopor jemu přinjesu,
Wšak płaćić chce mi z dobrotu.

Pjeć dźěći za tři njedźele
We hnězdźe pliška widźi,
Je skubła połna lubosće
Při swojim snadnym blidźi;*
Najbóle rosće kokula
A pysk najšěrši rozdaja.

Tak přemóžnje so rozšěri,
Zo z hnězda wupadachu
Ći druzy bratřa, sotřički,
So zbichu a kónc wzachu —
A přeměnk, wulka kokula,
Bu z cuzym herbstwom skubłana.

* * *

Přez dobroćiwosć wěrkojtu
Tak něchtóžkuli kupi
Sej njepřećela do domu!
Duž njebudźće tak hłupi
A wopomńće, što sćěhuje,
Prjed' hač sej rucy zwježeće!

---

13. Baćon a wrobl.

Bur koło stare donjesł je
Na lipu přidomsku,
Do teho baćon twarješe
Sej dom, kaž twjerdźiznu;

A klepoce a přinoša,
Hač mučny dźeń so dokonja.

To wjesny wrobl widźeše
A khwata k pomocy,
A přimołwjaty, kajkiž je,
A česće lakomny
Swój ćeńčki prućik, słomičku
Tam přikład'waše na kromu.

A jako twaŕ bě hotowa,
Kaž wulke hrodźišćo,
Dha wrobl po wsy šćerkota:
O hlajće, susodźo,
Što ja a baćon móžemoj,
A kajkej mištraj mój wam smoj!

O wroblo, słabe pacholo,
To sy sej wjele zdał,
Mój dom njej' twoje hnězdźeško,
Tón bjez tebje by stał —
Tak baćon z hnězda klepota,
Směch za česć wrobl dostawa.

---

14. Konopačk a sykorki.

Štóž wusměša wšo hinajše,
Hač móže sam a ma,
Je zdaty błazn najskerje
Pak wulka zympula!

* * *

Ně, ale praj nam, konopačko,
So słyšeć dachu sykorki,
Praj, puzorny a směšny ptačko,
Štó spěw a wašnje daše ći?
Złož po nami so bože dla,
Će kóždy hewak wučuša.

So cyłe lěto njesmějemy
A k žortam khwile nimamy;
Hdyž pak na tebje pohladnjemy,
Hdyž přićehnješ sym spěwajcy;
Dha woła kóžda: heč, heč, heč,
A dyrbimy so khore smjeć.

Ptačk konopačk so njemjerzaše
Na wuhanjenu njerunosć,
O błaznicy! wón powjedaše,
Njej' Bóh sam chcył tu wšelakosć?
To česć je jeho mištyrstwa,
Zo kóždy ptačk njej' sykorka!

15. Psyk a kóčka.

Psyk a kóčka něhdy dźěštaj
Wobronjenaj na hońtwu,
A hdyž přeslědźiłoj běštaj
Mjasapróznu krajinu,
Hlaj, dha za płotom šće radźi
Jimaj tola popad so,
Běše snadny, što to wadźi?
Běše młode wroblatko.

Zběže pak so dołha zwada,
Kak chcetaj je hotować;
Wšitkich psow a kóčkow rada
Njemóže jej rozjednać;
Hač nětk skobać, kutlić, parić,
Njeběchu te starosće,
Ale hač pjec abo warić,
Bě to žabłe prašenje.

Njepodwólny, rozčerćeny
Kóždy druhi přihot chce,
Psyk na pječeń zasynjeny,
Kóčka pak na warjene;

Jeju štryt též njewuhasny,
Hač so wrobl zasmjerdźa:
Duž mjez psy a kóčki prasny
Hidźeństwo wot teho dnja!

* *
*

Zahłupjenaj — słyšu prajić,
Kajke wiwy, malinki,
Na te byču hłowu stajić,
To waj jeno wohidźi;
Tola ćiše, jenož ćiše,
Tajkich hłowow wuhladach,
Kaž historia též piše,
Dosć na čłowskich ramjenjach!

---

16. Law a kóčka.

Na lawa něhdy na štomje
So kóčka dele khlemi:
Bóh postrow, luby wujo će,
Ty sławny po wšej zemi,
Kak česćow swójba Kóčkec ma
A ja též hišće sobu,
Zo jena krej nas přeliwa,
Smy z jenoh' rodu z tobu.

Ja Kóčkec? zaru hněwnje law,
Dha pój so ze mnu witać,
Maš pismo, kotry sym ja staw?
Dha chcemoj sej je čitać;
O njebyła tý na štomje,
Ći za wuši chcył sunyć,
Štó Kóčkec abo Lawec je
A na wopuš ći plunyć.

* *
*

Tu baseń ćehń na čłowjeka
A čłowski rozdźěl w swěći,*
Smy wšitcy tež wot Hadama
A z jenej hružły dźěći:
Kak mały dźěl by płaćić dał,
Zo jena krej smy wšitcy,
By runje ryčał jako law
Tam k swojej ćeće micy!

---

17. Worjeł a mały kralik.

(Po bajcy z luda.)

Mały kralik něhdy swarješe:
Zo pak w swěće wšitko wopak dźe,
Słaby je kaž pluwy wěty,
Njeje nihdźe kedźbu měty —
Je to prawda? móže zbože kćěć,
Hdyž najsylniši chce knjejstwo měć?

Worjeł, najhrozniši pazorak
Kóždeho dźě z łóžka ćisnje znak,
Běda, štóž so jemu staji,
Teho njesmilnje wón daji,
Wobeńdźe-li žane njeprawdy,
Hdźe je sud? štó přińdźe k pomocy?

Kaž by ćmjełam złuskał do hnězda
Na to znjeměrni so ptačina;
„Wón je błazn" jene ryča,
„Wón ma prawje" druhe škrěča!
Na posledku při tej měšeńcy
Wjetša dźělba radu wobzankny:

Kotryž słóncej přińdźe najbliže
Z mócnym křidłom — tón njech z kralom je.
Wone leća — wyše — niže —
Worjeł słóncu pak najbliže,

Hižom widźi worjeł dobyće
A so prosći połny wěstosće:

Hlaj, duž mały kralik z ćikotom
Wusuny so jemu pod křidłom;
„Ja sym kral, haj ja sym dobył,“
Woła wón, „sym wyše pobył“
Wyše worjeła wón zejhrawa —
Přińdźe dele a trón požada.

„Ty sy dobył, dobył zawěrno“
Małe ptački dźachu wokoło,
„Njejsy tež nam nihdy škodźił,
Za krala by nam so hodźił“,
A na měsće klinčo spěwachu:
Sława, sława! kralej nowemu!

Jako worjeł wotpad widźeše
Z nóžnjow wótry mječ swój wućeže,
Daše wšudźe k wójnje trubić,
Dokelž njecha knjejstwo zhubić.
Mały kralik ćěka — što sej chce?
Do myšacej' dźěrki zalěze.

Aj ty šelma! worjeł zahrima,
Wumóc njedyrbi će khowanka,
Prjedy šćuwać, k zběžkej wabić,
Moju česć a knjejstwo słabić,
Potom ćeknyć lesnje před bitwu —
To su kusy! ja će roztołku.

Ale, kaž so samo rozemi,
Howrja zběžki a při njeměri*
Ma kral dźěłać połnej rucy —
A tak worjeł tež kaž ducy
Kaže sowje, swojom' hejtmanej,
Stražować před dźěrku myšacej.

Bjez tym, zo kral druhdźe jednaše,
Sowa pola dźěry kedźbuje;

Cyłu nóc tam sedźo wuka —
Ale jejna mištyrštuka
Na ranje so zjawnje pokaza:
Z drěmkom kralika je přepasła.

Worjeł kral so sylnje rozhněwa,
Sowje wodnjo lětać zakaza;
Sowa prosy ze sylzami —
Worjeł njeda a ji grami.
A duž ptačatka wot teho dnja
Wona žerje a je zahubja.

Cyła ptačina pak wodniša
Dźerži swěrnje kaznju worjeła,
Jědojta na sowu helscy
Pjerje do njej' njepřećelscy,
Hdyž so wodnjo něhdźe pokaže.
Mały kralik mjeno skhował je.

C. Druhe episke basnje.

1. Kubleŕ Cid.

Do žołmow Orinokskoh' zliwa
Cid kubleŕ z čołma wupadźe;
Duž swojich kupjencow wón kiwa
A woła: lubši, pomhajće!
Dollarow dźesać kóždy myta
A wěčnu miłosć dostawa,
Štóž žiwjenje mi zdźeržeć pyta,
Kiž dźiwja žołma póžera.

Bě Cid též tyran woprawdźity,
Syn hrubosće a nahramny:
Dha kupjenc najbóle tu bity
Hlaj prěni khwata k pomocy,

A druzy swěrnje připomhaju
Nětk wumóc swojoh' ćwilerja.
Što pak wot jeho myta praju,
Kiž kupjencow nětk zwjeseła?

Cid k přisłušnosćam přiličuje,
Štož běchu na nim činili,
Jim pjenjez płaćić zapojdźuje
We wuwiwatej wuryči;
A jeho wěčnje miła lubosć
Też po skhodźeńku wotbjera,
Tak zo za měsac stara hrubosć
We połnej měrje knjejstwo ma.

Cid smjerći junkróć wutorhnjeny
Do nowych strachow zapadźe;
We nocy z płom'njom zahorjeny
So jeho statok paleše,
Štó w tamnej pustej samotnosći
Mohł pomhać, khiba čeladni?
Duž z woknom dele w wysokosći
Cid woła: pomoc, pomoc mi!

Mi rěbjel do wokna jow stajće,
Wy złote dźěći, kupjency,
Mi trašnej smjerći ćeknyć dajće,
To chcu wam płaćić kralowscy;
Štóž tónkróć k pomocy mi skoči,
Tón wita swoju swobodu;
Na moju hłowu, strowej woči
Slub wobtwjerdźam ze přisahu!

Cid njeranjeny z wohnja wuńdźe
Přez pomoc swojich kupjencow,
A kajke myto so jim dóńdźe?
Bu nětko kónc jich dračinow?

Ach, dźeše Cid, tón wumóženy,
Kak kralowscy wam płaćić chcu?
Ja khudy muž nětk wotpaleny,
Kak dać wam wašu swobodu?

Hdyž postajił mój hród sym časy
A wužił wašej' pomocy,
Hdyž wróća mi so lěpše časy,
Haj potom wo to poryčmy;
Nětk jeno słužće dale, lubi,
A khudom' mužej pomhajće,
Štož dźens wam moja ruka slubi,
To k lětu kóždy dostanje.

Dwór Cidowy so z nowa šěri
We prědnjej pyše, bohatstwi,*
Dóńt kupjencow pak k starej měri*
Wšěch hrubosćow so wobroći;
Cid z nowym křudom zapłaćuje
Tu dobroćiwosć wěřkojtu,
A hańbujo so dopomnjuje
Na slub a nuzu zańdźenu.

Tak zańdu lěta, ale něhdy
So třeći wichor pozběhny,
Cid bywa čeřwjeny a blědy
We nowej nuzy, tyšnicy;
Rój indianskich čeřwjenakow
So bliži k jeho sydlišćej,
Złósć řubježna tych dźiwich ptakow,
Ta jemu potajna wšak njej'.

Cid bróni so a z nuzy dawa
Bróń kupjencam tež do ruki,
A jeho ryčnosć njebě mała
Při tajkej nahłej strachosći,

Ma samu khwalbu w swojej hubi,*
Jich bratrow, dźěći mjenuje,
Haj, tónkróć z přisahu jim slubi
Wón hory hišće złoćiše.

Bróń wótru kupjency drje wzachu,
Cid ryćerjow jich mjenuje —
Što pak so sta? kak wojowachu?
Cid woněmi a woprostnje —
Na njeho wšitcy wobroćeni
We žahłym hněwje wjećeřskim,
A z tamnej črjódu posylnjeni
Bróń złoža a so dadźa k nim.

Wot hrubej' mocy přemóženy,
Cid žnješe něhko fałša mzdu;
„Tón šelma njech je wobwěšeny“,
Tak wšitcy z razom wołachu.
Nětk Cida kubło rozdźělachu,
Štož chcyše, kóždy dosahny,
Kaž dźiwina so wošćerjachu. —
Hlaj, to bě dostatk njeprawdy!

H. Seileř.

---

2. Dobry domojwrót.

Na konju pachoł přihna dom,
bě na wójnach był z panikom.

Maćeřcy wbohej bjerjechu
zli dołžnikojo žiwnostku.

A młodźenc zlěća z mrózaka,
joh' w skoku za płót přiwjaza.

„O stójće, ludźo surowi!
Mi, maći, zastań płakaći!

So zraduj zas mi, maćeřka,
twój syn ći swětłe złotki ma.

Te dobył sym sej po česći,
a nichtó wo nje njeskorži.

Te je naš młody pan mi dał,
sym ze smjerće jom' wupomhał."

Na blido ćisnje połničku
tu wulku móšeń kožanu.

„Te sćička móža dosahać;
nětk, maći, budźeš ze mnu trać!"

Jan Wehla.

---

3. Připołdnica.

Stupiło słónco na połodnjo bě,
z pastwišćow běchu te stadleška wšě.

K domowi ćehnjechu robоćenjo;
tuha na šćerníšćach horješe so.

Kubleř so samy šće wačeše tam,
dlěšił bě dopołdnje čeledźinam.

Wusyny na puć so připołdnica:
„Wo lenje pójdane wzała bych ja!"

Wokoło wutroby zmući so mu,
kolena stróžene třepotachu.

Wohidło bjez kónca prašeše so,
ze słónca njepušći stonateho.

Pominył běše so połodnja čas;
žnjeńcy so dawachu do połow zas.

Namkachu bědnoh' tam hospodarja —
připołńca bě mu to načiniła. *J. Wehla.*

---

4. Cuzy jězdnik.

Wón sedźeše na łysaku,
wón přijědźe před kowařnju.

A mječ mu z pasa hladaše,
a trašne třělby wšelake.

Tón kowař z duri wustupi,
na cuznika so pokłoni.

„Ty wobkowaj mi łysaka,
zo póńdźe přemo wichora.

A njechaš derje kowaći,
maš dźensa dźeń ty posledni!“

Tón kowař składźe pódkowu,
kaž młody jeleń łysak bu.

Do kapsy hrabny tórny knjez,
a hrabny z horšću do pjenjez.

Wón złotki, swětłe čeřwjenki
tom’ kowarjewi přinući.

„Tych dźakow zdaj so kowarjo,
twój pan ma narunać mi to.

Ja chcu joh’ w lěsu zetkaći,
a jeho złotki budźa mi!“ *J. Wehla.*

---

5. Cuznik na rowje.

Tam člowjek cuzy po drasće
so klaknył běše při rowje.

Wón prašał bě so rowarja,
hdźe leži stara pastyřka.

Wón modleše so na rowje,
jón ze sylzami krjepješe.

A křiž tón stary skhileny
wón wobjimaše zdychujcy.

A dołho wosta při rowi,*
hač wječor swjatok wuzwoni.

Sej pjeršće z rowa nahraba
a do rubiška zawjaza.
Ze křiža třěsku wurěznu,
a skhowa ju sej košenu.
„Ach, maći, luba maćeřka,
tu božmje lež do sudnoh' dnja!“
Po směrkach prječ wón ćehnješe —
do swěta wotsal — Bóh wě hdźe.

J. Wehla.

---

6. Serbow bitwy pod Lubinom.

a. Do bitwy.

Rapak znoša wot wječora
Na hona so łužiske,
Njestraši joh' lěsna hora,
Ani doły hłuboke.
Wothłós zrudnoh' rapanja
Po Serbach so rozlěha.

Za rapakom strašnje ćehnje
Cuzych wójsko přemócne,
Ćěmna mróčel powoblehnje
Mjezy zemje serbskeje;
Hrozy z krutym njezbožom
Našim wótcam z wotročstwom.

Na wšě strony pósli njesu
Zrudnu powjesć po kraju,
W polu horkach, delkach w lěsu
Do bitwy wšo wołaju:
„Bratřa, hona wótcowske
Z wótrym mječom škitajće.“

Štóž krej serbsku w žiłach čuje,
Swětłu bróń sej wopasa,
Ryzy konja posedłuje,
Z lubymi so rozdźěla.

Młodźenc, wótc, starc šědźiwy
Do bitwy je hotowy.

Hdźež tam wokoł lubinskeje
Hory sokoł zlětuje,
We slěbornych žołmach Šprewje
Jasne křidła wobhladwje:
Tam so Serbja skhadźuja,
Khorhowje jich zmahuja.

Hněw wšěm ducha pozběhuje,
Z wočow khrobłosć płomjeni,
Sylna ruka zapřimuje
Mječ, kiž w nóžnach zašćerči.
Twoji Serbja, Łužica!
Strach a bojosć njeznaja.

Na njebju so słónco khowa
W mróčelach krejčeŕwjenych,
Mnohich do ćěmneho rowa
Wita w pruhach błyšćatych.
Tola Serb so wjeseli
Smjerće za kraj wótčinski.

b. Po bitwje.

Zas so słónčko za horami
Lěsojtymi dokhowa,
Mróčele pak z njewjedrami
Jasnosć jeho přikryja.
Ćěmnosć nócna po zemi
Čorne křidła rozšěri.

Njemdry wichor wuje w holach,
Drěje lisćo ze štomow,
Po krwawych je nosy polach —
Morwym Serbam zrudny row!
Sama Šprewja slěborna
Žarowajo pluskota.

Ćežki hrimot k rowu zwoni,
Jasny błyskot přewodźa;
Ćmowe njebjo sylzy roni,
Krwawe rany wopłoka,
Kotrež smjerć su přinjesli*
Serbam za kraj wótčinski.

Posytę je ze ćěłami
Njezbožowne bitwišćo,
Bóh tu njebě ze Serbami;
Padnychu jich kralojo!
Z nimi bě so nadźija
Z kóždej' duše zhubiła.

Khroble Serbja wojowachu
Za sławu a swobodu,
Wótre mječe zejhrawachu
Njepřećelam k njezbožu!
Dóńž njej' přemóc njesměrna
Wutrobitosć přemohła.

Pod horu tam rowy ryja,
Ze želniwym zdych'wanjom
Morwych bratrow z pjeršću kryja.
Błyskot jasny z hrimotom
Krwawe polo wobswěći,
Zahrjebanych počesći.

Kralow morwych donjesechu
Wysoko pak na horu,
Z kamjenjemi pokładźechu
Rowy, ludej k znamjenju:
Kak su dali wótcowje
Za Serbowstwo žiwjenje!

K ranju won so zybleše
Hwězda jasna na njebju,
Z nadźiju zas posylnješe
Serbow srudnu wutrobu:

Přichodnosć zo přinjese
Rjeńše časy zbožowne! *Mikławš Cyž.*

D. Lyriske basnje.

1. Serbow wótcny kraj.

Wěš ty tón kraj, hdźež slěborni so Šprewja
A mjeńše rěčki šwórča po boku?
Jón hordy lěs a štomy wobrubjeja
Wot połdnja jasnoh', k ranju, k wječoru.
Wěš ty mi kraj wot hórkow přećehnjeny
A w khłódku płódnych štomow zbožowny?
Škit dweju kralow na njón wupřestrjeny
Jón kryje a je měra wjesoły?
My znajemy tón rjeńši kraj,
My wěmy jón, ow haj, ow haj!
To je ta serbska Łužica,
Ta pruska a ta saksonska!

Wěš ty tón kraj, hdźež dźaknu brózdu wora
Lud sprócniwy a płodźi zahrody?
Hdźež khudy swój krušk njese z kóždoh' dwora
A wšudźom nadeńdźeš dom hospodny?
Wěš ty mi kraj, hdźež narod dobry sprawny
So čestnje kubła, zlutny, spokojny?
Po dušnosćach a pobožnosći zjawny,
We křiwdach ćichi, w horju sćeŕpliwy:
My znajemy tón lud a kraj,
Jich hona, łuki, haj, ow haj!
Chceš dobrych ludźi nawjedźić,
Do Serbow kraja dyrbiš hić.

Wěš ty tón kraj, hdźež strowe róže kćěja
Na lićkach swěrnych, čestnych holičow?
Kiž dowěrne so z miłych wóčkow směja,
We twjerdym dźěle połne radosćow;

Wěš ty mi lud, hdźež krući hólcy khodźa,
Česć nanow, nadobni kaž zemjenjo?
Jich česća wšudźe, witaja a rodźa,
Su w krwawnej bitwje trašni mužojo.
My znajemy česć holičow,
My wěmy kraj tych pachołow;
Hlaj wěčnje naša Łužica
Je tajke dźěći tujała!
Dha kćěj, dha kćěj, ty Serbow rjeńši krajo,
Kćěj w strowju, zbožu, mocy njezwjadłej,
Pod worjołom nad tobu zejhrawajo
A pod tej krónu młódnej, rućanej!
A serbski duch a khwalba serbskoh' mjena
Njech swěći so kaž słónco njebjeske,
A lubosć k narodnosći zahorjena
Njech płomjenja přec wjetše dobudźe!
Bóh wjeřšny žohnuj Serbow kraj
A miły jemu zbože daj;
Kćěw, strowje luda serbskeho
Njech do wěčnosće krasni so! *H. Seileř.*

---

2. Mój wótcny kraj.

Wěš mi mój rjany wótcny kraj?
Wón złoty njej', to nježadaj;
Pod figowcom a palmami
So jeho zemja njekrasni —
Ow ně, ow ně! wón ponižna
Je płódna boža zahroda.

Wěš mi mój rjany wótcny kraj?
Na mjezow šěř jom' njehladaj,
Za hordym knjejstwom njeleći
A krwawne brónje njewótři —
Ow ně, ow ně! štož khwalbu ma,
Je jeho wulkosć pytana.

Wěš mi mój rjany wótcny kraj!
Na němski kraj mi njehudaj,
Mój kćějata je wobnožka
Na štomje sławnoh' Słowjanstwa —
Haj to wón je! a njespadnje,
A Łužica so mjenuje.

Ta je, ta je mój wótcny kraj,
Mój serbski dom a zbóžny raj,
A kiž tu rodźa kćěć a rosć,
Tym k zbožu je tež wulka dosć —
Kćěj, krajo, kćěj! ty jasniši
Na česćach a na pěknosći! *H. Seiler.*

---

3. Khrobły Serb.

Pójće, bratřa, wobkhowajmy
Serbow sławu, khroble hajmy
Našich wótcow česć a prawo,
Zo by swjate zawostało!
Nadobny naš lud a kraj,
Božo, hnadnje zakitaj!

Strach a bojosć njeznajemy,
Mužni Serbjo wostanjemy!
Ruka, kotraž kosu wodźi,
Tež so za mječ swětły hodźi! Nadobny atd.

Po kraju hdyž wichor duje,
We duši Serb khrobłosć čuje,
A hdyž kral a kraj joh' žada,
Njepřećel tu před nim pada! Nadobny atd.

Hdyž pak měr so wróća z nowa,
Serb mječ wótry w nóžnach khowa,
Dźěła polo, Serbstwo haji,
Cuzom' wašnju nadźěwk ataji. Nadobny atd.

Tak sej, bratřa, wobkhowajmy
Serbow sławu, khroble hajmy
Našich wótcow česć a prawo,
Zo by swjate sawostało! Nadobny atd.

Mikławš Cyž.

---

4. Serbskim wótčincam.

Budź wěrnym Serbam sława,
Kiž swjatu horliwosć
We wutrobach nam haja
Za Serbow narodnosć.

Dźak wutrobny wšěm njesće
Kiž płodźa Serbowstwo,
We spěwach krasnych česćće
Wšě serbske towařstwo.

A kwětki njech njezwjadnu,
Wot Serbow sadźane,
Te zwjazki njech njespadnu,
Wot bratrow wjazane.

Budź khwalba serbskim mužom,
Kiž prawo žadaja!
Jich sławne mjena wšudźom
Njech hódnje česćuja.

Njech w serbskim kraju znaja
Tych móćnych ryćerjow,
Njech Łužičenjo praja,
Zo maja wótčincow.

Mikławš Jacsławk.

---

5. Wrót do Serbow.

Hory módre, ja was znaju:
Ja sym zaso w serbskim kraju,

Hdźež mi bydli wutroba;
Młódnozelena ty strona,
Wokřewjace serbske hona,
Wy sće moja domizna!

O ja hižom słyšu z nowa
Slěbroklinčne serbske słowa,
Słódku ryč mi maćeřnu;
Kotrychž jenak w mysli nošu,
We duchu was wšitkich košu,
Serbjo z rjanej Łužicu!

Dźensa róžička mi kćěwa,
Dźensa zbože mi so směwa,
Kaž dźeń běły nalětni!
Kajke žiwe pukotanje,
Kajke zbóžne začuwanje,
Zo sym zaso bjez wami!

K. B. Pful.

---

6. Serbska lipa.

Radosćiwa widźi lipku młodu
Maćeř Sława w zemi serbowskej,
Kotruž we lubosći bratrowskej
Sadźichu tam synojo jej' rodu;

Žadosćiwa čaka zažnoh' kwěća
K zbožu swojoh' luda serbowskoh',
Nadźija so ducha wótcowskoh',
Kiž by Serbstwu wróćił rjeńše lěća.

Duž dha, lubi bratřa, z horliwosću
Serbsku lipu hajmy, pěstońmy,
Zo by rjana kćěła z płódniwosću.

Haj za narodnosć a wěrne zbože
Swojoh' luda mócnje postańmy:
Njeminje nas žohnowanje bóže!

Jakub Buk.

---

7. Serbam.

Lětuje wětřički hdyž zaduwaja,
  Bóh wšěm kwětkam kćěći dowoli!
  Kóžda zahrodka so krasnje zyboli,
Něžne kwětki wónje rozsywaja.

Zo by kwětka rjeńšo zakćěwała,
  Pilny zahrodnik jej přiliwa;
  Na prócu a mučnosć njedźiwa,
Zo by krasnosć hišće přibjerała.

Serbowstwu dźeń nalětni tež swěći,
  Młódne kwětki kćěja w mnohosći,
Pokaza so pilnosć serbskich dźěći.

Duž sej tute kwětki zdobnje hajmy,
  Zjenoćmy wšě mocy w lubosći,
Bohu wjeŕšnemu so pod škit dajmy!

M. Hórnik.

---

8. Wótčincowy row.

Chceš něhdy sylzu ronić
  A njewěš, hdźe mój row,
A hdźe to móžeš zhonić,
  Hdźe posledni mój skhow?

Jón njehladaj, hdźež khwały
  Njesmjertne wunoša;
Ně, tam hdźež narod mały
  Mój serbski žałosća.

Hdźež Serbjo rowy maja,
  W nadźiji khowani —
Tam moje kosće tłaja
  We Božej nadźiji.

Tam poklakń, k Bohu žiwom'
  Za dušu pospěwaj,
A zdychuj k Wótcej miłom':
  „Bóh jemu pokoj daj!“ *H. Dučman.*

---

9. Serbšćina.

Je serbska ryč, kaž lyry slěbrozuki,
Kiž hiba porsćik zefyra;
Kaž truny, kotrež přez hajnišća, łuki
Najmiłše zynki zaklinča;
Zo kwětka tež směwa
So wjesele, spěwa
A klinči haj a dom.

Njej' serbšćina kaž wětry šepotace
A w hałzach mócne šumjenje?
Njej' w studnićcy to žórło pluskotace
We sćinje ćiche zynčenje?
Haj khwalimy miłu
Tu mócnu a žiwu
Sej serbsku swoju ryč!

A praj, hač nješuči kaž žołmy wodow,
Kiž wichor wala wějacy?
Kaž hrimot, mróčelow to połny škodow,
Hdyž njemdri z błyskom zatrašny?
Haj, hrožace słowa
Ze žołmjacoh' doła
To potom zynki su.

Sy słyšał hdy ty lubozniše spěwy,
Hač sołobika, škowrončka?
Sy posł'chał, na jězoru kołp hdyž běły
Swój spěw we smjerći zanoša?
Tak klinči kaž žana
Tež ryč naša rjana;
Duž najlubša nam budź!

Jan Ćěsla.

10. Serbske holčo w cuzbje.

Domo serbski mojich lubych,
Kak mi ležiš we myslach;
Po tebi so mi tu styšće,
Wóčko płuwa we sylzach.

Wosrjedź wjeski rěčka čista
Nimo keŕkow pluskoce;
Sołobik tam we nich spěwa,
Cunje hłosy znošuje.

A naš domčk, tón rjany luby,
Pod zelenej lipu stej';
We nim bydla wšitcy moji,
Ja pak w cuzbje dalokej.

Tudy nětko zrudnje płakam,
Na wšo lube pomyslu;
Słyšu serbske hłosy zynčeć
Kóžde ranje njedźelu.

Widźu wjesne holčki rjane,
Towaŕšnje zo ke mši du;
Słyša serbske prědowanje,
Serbske spěwy zanjesu.

Tak so mi též w nocy dźije
Wot wšěch lubych přećelow;
Kak sym z nimi zwjeselena
Pola našich susodow.

Z nimi khodźu kóžde ranje
Dźećelkojtu trawu žnjeć;
Widźu sotřičcy a maćeŕ,
Pomham rjany len jim plěć.

Ale wodnjo je wšo lube
Wote mnje tu zdalene;
Ničo mje tu w zrudnej cuzbje
Wokřewić wšak njemóže.

Hdy bych mohła hišće junu
Wohladać dom wótcowski,
Hdy bych mohła serbske słowčko
Popojdać ze znatymi!

Ach, ty statok mojich Serbow,
Kak chce so mi po tebi;
Ale, ach! ja dyrbju zhinyć
Lutka sama w cuzobi!*

Křesćan Kulman.

---

11. Recept k wusnjenju.

Hdyž wječor sparny wusnyć chcu,
A tola wusnyć njemóžu,
Dha du we duchu na polo
A widźu, kaž bě wodnjo, wšo.

Hlaj, tam so rožka zmahuje,
Hdyž Boži wodych přez nju dźe,
A wyše njeje zaspěwa
Sej škowrjeńčk swój haleluja.

Tam rjenje wows so zeleni
A pódla ječmjeń zyboli,
We hustej pšeńcy pocpula
So sama z mjenom wuwoła.

Na ladach spěwa libuška
Hdźež pod kerjaškom hnězdo ma:
„Tón rjany dźeń so minył je, —
Wy ludźo, dźiće na spanje!“

We hajku kurči tujawka,
A marijanka připódla:
„Nětk k wjeselu je sprawny čas,
Duž lubujmy a dźeržmy kwas!“ —

Hdyž tak sej ležo rozmyslu,
Štož wodnjo widźich na polu:
Dha bórzy spanje namakam
A spjucy rjane sony mam.

J. E. Wjelan.

12. Žedźenje po wěčnej domiznje.

Ach, wutrobnje sej žadam
Być w wěčnej domiznje,
Za tej ja horco hladam,
K njej duša ćehnje mje.

Drje z bohatej je krasu
Tu zemja wodźeta,
A tola w tutym času,
Štož pytam, njeskhadźa.

Te róže, kiž ja znaju,
Jow w swěće njerostu,
Te kćěju w rjeńšim kraju
Nad hwězdnej módrinu.

Tam, hdźež mój wóćec miły
Ma swoju domiznu,
Tam chcu być wěčnje žiwy,
Swój statok wuzwolu!

K. A. Fiedleŕ.

13. Měsačk.

Hlaj, měsačk z jasnym woblečom
Přez njebjo ćiše kroči;
Kónc njeje z jeho swětleškom,
Hdyž njewidźa joh' woči;
O hdźež tež wón swój pućik ma,
Jom' słónčko wóčko přikhila.

Kaž měsačk budź, o wutroba,
Budź ćicha, jasna, miła;
O njepraj: mi je zrudoba
Wšu swětłosć zaćěmniła; —
Hlaj, hdźež so twój khód złožuje,
Na tebje Bóh Knjez zhladuje!

K. A. Fiedleř.

---

14. Njedźelske ranje w meji.

Ćichu kročel młode ranje
Stupa z wrotow purpurskich,
Wětřik sam spi měrne spanje
W žłobach něhdźe hłubokich,
Jenož rěki zašumja:
Dźens je kemš a njedźela.

„Swjećene budź bože mjeno“
Člowjek sobu hłosuje,
Z' wóčka, k njebju wobroćenoh',
Swěća pruhi swjećiše,
Rěki wěčnoh' žiwjenja
Dušu jemu přešumja.

Lěs a polo, ludźi próznej,
Wotpočnjetej w ćišini,*
Šćerkot, ropot z' haru wóznej
Puć a droha njesłyši,
Jenož ptaćki spěwaja:
Dźens je kemš a njedźela.

K swjatnicy so nětko mjełu
Črjódki w pyše kemšacej,
Hona, łuki pak jim sćełu
Kwětki z ruku wjesełej,
Ptačkow hłós jich přewodźa
K rjeńšemu haleluja.

Dźěd a wowka po kiješku
Khabłajo za młódšimi
Čehnjetaj tu lubu šćežku
Hišće w wyššej radosći;
Jeju sabat blizko je
A te psalmy njebjeske.

Na rězaku mjelči piła,
Płužne kpło njepišći,
Nakowa je woněmiła,
Brus do kosy njeryči,
Zwony z cyrkwje zaklinča:
Dźens je kemš a njedźela.

Čeŕwik hruzłu přetočuje,
Zwěrjo njewě, što tu chce,
K njebju pak so towaŕšuje,
Štož je z njebjes rodźene,
A z tej próstwu kubła so:
Přińdź k nam twoje kralestwo!

H. Seiler.

15. Čołmiski spěw.

We pisanej khěžcy na čołmje
So wjezemy po rěcy,
Po hładkej, po slěbornej žołmje
Přez kužoł a hłubiny;
Kaž rybički spěšne pod nami,
Sej khwalimy žiwjenje;
Jědź, lubosć a nadźija, z nami
A powyšej wjesele.

Čołm njese nas ćiše a rady,
Wón z wodu so rozmołwja,
Hry muškow a žołmičkow blady
Nam k bokej so towaŕša;

Kaž žołmička stawa, so lěha,
Tak spłunje lóšt žiwjenja,
Nam radosć pak mysličku zběha,
A lubosć ju poswjeća.

Stój! směјate brjohi k nam praja,
Stój! kiwaja do wody,
Wětr přećelny zaduwa z kraja:
„Tu přistaw je lubozny“;
A kiwaja druhe tam brjohi
Nam něhdy: „Tu zastawaj“ —
Dha stajimy z nadźiju nohi
Na wěčnosće rjeńši kraj!

H. Seileř.

---

16. Hola.

Hdyž chce nas zyma spóžerać,
Hdyž wějo ćmi so w polu:
Štó lěsa khwalbu njespěwać,
Štó chcył mi zacpić holu?
Stup, towařšo mój předuty,
Do jstwički ćišišeje,
Do stołpatej' pój drjewiny,
Hdyž w polu wućek njeje.

O hola, zymy skludźeřka,
Štó njewě, kak nam słužiš?
Přez wopor twojoh' bohatstwa
Najhórkšu zymu stužiš;
Hdyž khwatajo do ćopłej' jstwy
Połmódri huhotamy:
Dha wěmy, što ći dołžimy,
A što na tebi mamy.

Dha hordź so w włóskach zelenych,
Kiž twoje dźěći pyša;
Hordź so do časow šědźiwych,
A kaž će sněhi tyša:
Twój njewjestny wěnc njezblědnje,
Hdyž lěta khód so minje,
Hdyž wo krónu haj žaruje,
A krasnosć łuków zhinje!

H. Seiler.

---

17. Meja.

We pyšnosći steja
Wšě záhony zas;
Budź khwalena meja
A rjeńši twój čas.

Kak połna sy hudźby
Přez hona a haj,
Kak minu so zrudźby
A wotkhori kraj.

Pój, žohnuj a překhodź
Doł, hory a krjo,
A wot tudy njekhodź,
Hač zakćěwa wšo.

Sy zachodnosć takle
Pak wupyšena,
Što krasniše hakle
Raj njebjeski ma!

H. Seiler.

---

18. Čista wutroba.

Čista wutroba
Je ta róžička,
Kiž na kóždym puću kćěje,
Hdźež so boža lubosć směje,
Hdźež so zjednoća
Z wěru nadźija.

Čista wutroba
Je ta studnička,
Kiž nam dawa móc a sylnosć,
K dobrym skutkam prawu swěrnosć,
A we hórkosći
Dušu wokřewi.

Čista wutroba
Je ta hwězdźička,
Kiž we ćmowej smjertnej nocy,
Hdyž nam zańdu naše mocy,
Miłu jasnosć da
Na puć do njebja.

Čista wutroba
Słódke spanje da,
Hdźež po sprócnym ćežkim dźěli,*
Kiž smy tudy dźěłać měli,
Smjerć nas powoła
K měrej do rowa.

Čista wutroba
Wjedźe do njebja,
Pyši nas při božim trónu
Z njezachodnej krasnej krónu;
Čista wutroba
Wěčnu zbóžnosć ma.

Herta Wićazec.

19. Nalětni čas.

Móc boža nam nětk z noweho
To rjane krasne nalěćo
Po zymnym času dawa,
Hdźež zemja, kiž bě zmjerznjena
So zaso rjenje wupyša
A wšudźom rosće trawa.

Nětk zaso škowrončk wjesele
So k njebju horje pozběhnje
A rjany khěrluš spěwa;
Nětk burski člowjek z noweho
Dźe zwjeseleny na polo
A k nowym sywam dźěła.

Wšě štomy, kiž we zymje tu
Kaž wuskhnjene bjez lisća su,
Nětk zelenja so rjenje;
Nětk zasy kóžda zahroda
Je kaž najrjeńša lilija
Přez mnohich štomow kćenje.

Nětk Bóh tón knjez přez hrimanje
Tež zemju zaso roztřase,
Zo płódniša by była,
Ju z ćopłym dešćom wokřewi
A z miłym słóncom zwjeseli,
Zo dobry płód by měła.

Nětk w žiwym času nalěća
Tež kóžda wačka wjesoła
Po swojim wašnju dźěła;
Haj cyłe dny so prócuje,
Zo pak, hdyž zyma nastanje,
By jědź a bydło měła.

Duž prócuj so tež, člowječe,
Spomń, zo to rjane nalěće

A lěće zańdźe ruče:
Tak zo maš potom najěsć so
A swoje ćopłe bydlenjo,*
Hdyž zyma přińdźe kruće.

Haj dźěłaj, luby čłowječe,
Za twoje rjane nalěće,
Tak dołho hač sy młody;
Štóž za młodosć je dźěławy,
Ma, hdyž je stary hubjeny,
Wšak dźěła krasne płody.

A při tym pak tež pomysl sej,
Hdyž na zemi tu zachodnej
Je wšo tak krasne, rjane:
Kak tola wjele krasniše
Je njebjo — bože bydlenje
Wot Boha zhotowane.

Tež naš duch junu zawěsće,
Hdyž derje naš čas wušoł je,
Tam wěčnje bydlić budźe.
Duž sprawna duša wjesel so,
Budź sćeŕpliwa a přećeŕṕ wšo,
Hdyž křiž će trjechi wšudźe.

Haj zraduj tež a wjesel so,
Ty sprócniwy křižnošerjo,
Tež za tebje wšo kćěje;
A hladaj k njebju z wjeselom,
Tam je naš wótcny kraj — naš dom,
Tam naš duch zbóžnosć změje.

Pětr Młónk.

Wobsah.

Prěni dźěl.

Druhi dźěl.

B. Bajki. Wot Handrija Seilerja.

C. Druhe episke basnje.

D. Lyriske basnje.

Słownik
k ‚Čitancy'.
Wot Michała Hórnika.

Vorbemerkungen.

Dieses Wörterverzeichniss enthält alle in der ‚Čitanka' vorkommenden Wörter, mit Ausnahme der Zahlwörter, des Hilfszeitworts und der eigentlichen Verhältnisswörter. Die mit dem verneinenden ‚nje-' zusammengesetzten Wörter sind unter den Grundwörtern zu suchen. Der Genitiv ist bei allen Dingwörtern männlichen Geschlechts hinzugesetzt. Die üblichen lateinischen Abkürzungen bedürfen keiner Erklärung. Das Geschlecht der Dingwörter ist überall angedeutet, mit Ausnahme der auf ‚a' ausgehenden, die stets weiblich sind (wenn sie nicht eine männliche Person bezeichnen), und der sächlichen stets auf ‚o' und ‚e' endigenden. Die Ziffer bei den Zeitwörtern giebt die Conjugation an.

A.

a, *c.* und; *int.* ah, ei.
abo, *c.* oder; abo — abo, entweder — oder.
adriatiski, adriatisch.
ach, *int.* ach.
aj, *int.* ei.
ale, *c.* aber.
amsterdamski, aus Amsterdam.
ani, *c.* und nicht, auch nicht, nicht einmal; ani — ani, weder — noch.
aw, *int.* au.

B.

bać, erzählen; Unnützes reden.
baćon, a, *m*. der Storch.
bachtać V., quacken (v. Enten).
bajka, die Fabel.
bakut, a, *m*. die Schnepfe.
barba, die Farbe.
barbić IV., färben; abfärben.
baseń, *f*. das Gedicht; die Fabel.
basnička, die Fabel.
bědnosć, *f*. Siechthum; Elend, Jammer.
bědny, siech; elend.
běh, a, *m*. der Lauf.
běhać V., laufen.
Běłobóh, oha, *m*. der weisse Gott (ein Abgott); Bielbog (ein Berg bei Löbau).
běłoš, a, *m*. ein Weisser; ein Schimmel.
běłuška, ein (weiss)hörnerner Knopf.
běłuški, fein weiss.
běły, weiss; hell.
běrna, die Erdbirne, Kartoffel.
běrtyl, a, *m*. ein Viertel (¼ Scheffel).
běžeć, laufen; fliessen.
bić I., schlagen; prügeln.
biskopski, bischöflich.
bitwa, die Schlacht; der Kampf.
bitwišćo, das Schlachtfeld.
bjeř, bjeru, v. brać.
bjesada, die Unterhaltung, die Gesellschaft.
bjezdźak, *adv*. ungern, wider Willen; ohne Dank zu wissen.
bjezkholowc, a, *m*. der Ohnehösler, Sanscullotte.
bjeznadźijnosć, *f*. Hoffnungslosigkeit.
bjezwočo st. mjezwočo, Gesicht, Angesicht.
błazn, -ik, a, *m*. der Narr, Thor; Possenreisser.
błazny, närrisch, verrückt, wahnsinnig.
Błóta, *pl*. der Spreewald.
błuki, trübe, dunkel, matt (von der Farbe).
błuzna, die Narbe, Strieme, das Mahl.
błysk, a, *m*. der Blitz, Wetterstrahl.
błyskot, a, *m*. das Blinken, der Schimmer, Glanz.
błyšć, a, *m*. der Glanz, Flimmer.
błyšćić so IV., glänzen, funkeln, schimmern.
blada, Labermaul; blady, *pl*. Labereien, Geklatsch.
blach, a, *m*. das Blech.
blědy, bleich, blass.
bleša, die Flasche.
blido, *dim*. -dko, der Tisch.
blizki, nahe.
blizkosć, die Nähe.
bliže, *adv*. näher.
bližić so IV., sich nähern, annähern.
Bobr, a, *m*. der Bober (Fluss).
Bóh, oha, *m*. Gott.
bohužel, *int*. leider Gottes, leider.
bojeć so III., sich fürchten.
bok, a, *m*. die Seite, Flanke; z boka, seitwärts.
bóle, *adv*. mehr.
boleć III., schmerzen, weh thun.
bolosć, *f*. der Schmerz.
Bórk, a, *m*. Dorf Burk.

bórzy, *adv.* bald, alsbald.
botaniski, botanisch.
bosy, *gew. indecl.* barfuss; ohne Zuspeise.
božedla, -će, *interj.* um Gottes Willen.
božemje st. w bože mje, in Gottes Namen; Lebewohl; der Abschied.
boži, Gottes-.
brać I., nehmen.
braška, *m.* der Hochzeitbitter; Brautwerber.
bratr, a, *m.* der Bruder.
bratřik, *dim.* von bratr.
brěska, der Pfirsich.
brěza, die Birke; -zowy, Birken-, birken.
brězan, a, *m.* das Birkhuhn.
brězyca, -yčka, *dim.* v. brěza.
brjód, u & a, *m.* der Schwär.
brjoh, a, *m.* das Ufer; der Hügel.
brjóžk, *dim.* von brjoh.
brjuch, a, *m.* der Bauch.
broda, der Bart; das Kinn.
brodaty, bärtig.
bróń, *f.* die Wehr, Waffe.
bróniś so IV., sich waffnen, bewaffnen.
brózda, die (aufgeworfene) Furche; *oppos.* włoža.
bróžeń & -žnja, die Scheune, Scheuer.
bróžnisko, die grosse od. missfällige Scheune.
bruk, a, *m.* der Käfer.
brunačk, a, *m.* der Braune, das braune Pferd.
bruny, braun.
brus, a, *m.* der Wetzstein.
bryla, die Brille, nawoči.
bubnować VI., trommeln.
Budestecy, *pl.* Postwitz.
Budyšin, *m.* Budissin, Bautzen.
budźić IV., wecken, aufwecken.
buch, a, *m.* das Aufpochen; der Knall; puff!
bur, a, *m.* der Bauer.
burik, *dim.* von bur.
burski, Bauern-, bäuerlich.
buškwica, die Büchse.
butra, die Butter.
byči, Ochsen-; ochsig, starrköpfig.
byće, das Sein.
bydleńčko, *dim.* von bydlenje, die Wohnung.
bydlić IV., wohnen.
byłe tež = byrnje.
byrnje, *c.* wenn auch, obgleich.

C.

cajsk, a, *m.* der Zeisig, čižik.
całta, die Semmel.
cokor, a, *m.* der Zucker; -rowy, Zucker-, zuckern.
cuny, sanft; fein.
cuzba, die Fremde (Land).
cuznik, a, *m.* der Fremde.
cuzy, fremd.
cuzolubstwo, die Liebe zum Fremdländischen; Fremdenthümelei.
cyły, ganz, gänzlich; völlig.
cyle, *adv.* ganz.
cylički, *dim.* von cyły, der ganze liebe z. B. Tag.
cymt, a, *m.* der Zimmet.
cynowy, von Zinn; zinnern.
cyrčeć III., mit Geräusch triefen, fliessen; spritzen, sprudeln.

cyrkej st. cyrkeẃ, *f.* die Kirche.
cyrkwička, *dim.* von cyrkej.
cyrkwiny, der Kirche, Kirchen-.
cyrkwinski, Kirchen-, Kirch-.
cyroba, die Zehrung, Nahrung.

Č.

čakać V., warten, erwarten.
čas, a, *m.* die Zeit; z časom, bei Zeiten, frühe.
často, *adv.* öfters, häufig.
Čech, a, *m.* der Böhme; Čechi, *pl.* Böhmen (Land).
čeladnik, a, *m.* der Dienstbote.
čeladny, Gesinde-, Dienst-.
čeledź, *f.* das Gesinde.
čeledźin, a, *m.* der Dienstbote.
čerstwy, frisch; munter.
čert, a, *m.* der Teufel.
čeŕwik, a, *m.*, *dim.* v. čeŕw, der Wurm; die Made.
čeŕwjenka, Röthling; etwas Rothes.
čeŕwjenokřidleškaty, rothflügelig.
čeŕwjenopasany, rothgegürtet.
čeŕwjenopisany, rothgetüpfelt; sehr bunt.
česć, *f.* die Ehre.
česćić IV., -sćować VI., ehren, verehren.
čestnje, *adv.* ehrbar.
čestny, Ehren-; ehrbar.
čičolić IV., zwitschern.
čim, *c.* je.
činić IV., thun, machen.
čisćenje, das čisćić.
čisćić IV., reinigen, säubern.
čitać V., lesen.
čitaŕ, rja, *m.* der Leser.
čižik, a, *m.* der Zeisig.
čłowjek, čłowjek, der Mensch.
čmjeła, die Hummel.
čołm, a, *m.* der Kahn.
čołmiski, Kahn-.
čoło, die Stirn.
čop, a, *m.* der Zapfen, Spund.
čopik, *dim.* von čop.
čornoblakaty, schwarzfleckig, -gefleckt.
Čornobóh, oha, *m.* der schwarze Gott (Abgott); Czorneboh (Berg).
čornosomoćany, von schwarzem Sammet.
čorny, schwarz.
črjóda, die Schaar, der Haufe.
črjódka, črjódźička, *dim.* von črjóda.
čuć I., fühlen; wittern, riechen, čuchać.
čušeć III., zischen, auszischen.
čuwa, der Nerv.
čuwowy, Nerven-.
čwileŕ, rja, *m.* der Quäler, Peiniger.

Ć.

ćah, a, *m.* der Zug; das Gespann.
ćahać V., ćahnyć II., ziehen; schleppen.
ćeć I. (II.), ćinać V., hauen, abhauen; abschneiden.
ćěkać V., fliehen.
ćeknyć II., entfliehen.
ćěło, der Leib, Körper; Leichnam.
ćěłowy, Leichen-.
ćěmnosć, die Dunkelheit, Finsterniss.
ćěmny, dunkel, finster.

ćeńčki, *dim.* von ćeńki.
ćeńkonitkaty, dünnfädig.
ćěř, *f.* die Bahn.
ćěrić IV., jagen, treiben.
ćerń, nja, *m.* der Dorn.
ćernjowy, Dornen-, dornig.
ćeŕpić IV., leiden, dulden.
ćěsla, *m.* der Zimmermann.
ćeta, die Tante, Muhme.
ćežki, schwer.
ćežkokhory, schwerkrank.
ćichi, still, sanft.
ćikać V., zwitschern.
ćikot, a, *m.* das Gezwitscher.
ćikotać V., zwitschern.
ćim, *c.* desto.
ćinće ćinće, *interj.* kling klang!
ćiskać V. (oft) werfen.
ćisnyć II., hinwerfen.
ćišćeńca, das Gedränge.
ćiše, *adv.* still.
ćišina, die Stille.
ćmić so IV., finster werden.
ćmowy, finster, dunkel.
ćopłota, die Wärme.
ćopły, warm.

D.

dać I., geben.
dakać V., gackern (v. Hühnern).
dale, *adv.* weiter.
daloki, weit, fern.
daloko, *adv.* weit, fern.
dalši, *comp.* von daloki.
damowk, a, *m.* eine Schmetterlingsart.
dań, *f.* der Zins, die Interessen.
dawać V., geben.
dawno, *adv.* lange (vergangen); längst.
debić IV., schmücken, zieren.
dejak, a, *m.* die Nachtschwalbe.
delany, *pl.* Niederland, die niedere Gegend.
dele, *adv.* hinunter.
Delnjołužičan, a, *m.* der Niederlausitzer.
delnjołužiski, niederlausitzisch.
derje, *adv.* gut, wohl.
deskowany, Bretter-, aus Brettern.
dešć, a, *m.* der Regen.
dha, *c.* also, so (im Nachsatz); doch, denn (bei Fragewörtern).
Djas, a, *m.* ein böser Geist (Abgott).
dlěje, *comp.* von dołho.
dlěši, *comp.* von dołhi.
dlěšić IV., verlängern.
Dněpr, a, *m.* Dnieper (Fluss).
dno, der Boden, Grund.
dny, *pl.* von dźeń.
doba (ungew. der Zeitmoment, der Vorrath); z dobom (Endung ą st. u), in einem Zeitmoment d. i. auf einmal, mit einem Male, plötzlich; na dobo (ą st. u), auf einmal, zugleich.
dobroćel, a, -ćeŕ, rja, *m.* Wohlthäter; -ski, Wohlthäter-, gutthätig.
dobroćiwy, gütig, gutmüthig.
dobrota, die Güte, Wohlthat.
dobry, gut.
dobyć, erwerben; gewinnen; siegen.
dobyće, das dobyć.
dobytk, a, *m.* der Gewinn.
dohladać V., -dować VI., so viel schauen als nöthig ist;

beaufsichtigen; so -, inne werden, wahrnehmen.
dohladowanje, die Aufsicht.
dokonjeć V., vollenden.
dokonjenje, die Vollendung, Beendigung.
dokhować so VI., sich vollends verstecken, vollends untergehen (von der Sonne).
dokhwalić IV., genug loben.
dołh, a, *m.* die Schuld.
dołhi, lang.
dołho, *adv.* lange.
dołžić IV., schulden, schuldig sein.
dołžnik, a, *m.* der Schuldner.
dólčk, *m.*, *dim.* v. doł, Thälchen; Grübchen.
dom, a & u, *m.* das Haus, die Heimath; doma, zu Hause; dom st. w dom, nach Hause; k domowi (altwendisch) = domej.
domčk, *m.*, *dim.* von dom.
domizna, die Heimath.
domjacy, Haus-, häuslich, in's Haus gehörig.
domoj, *adv.* nach Hause; domoj hladać, die Heimkehr Jemandes erwarten.
domojkhowanje, das Heimnehmen; Einernten.
domojwrót, u & a, *m.* die Heimkehr.
domowina, die Heimath.
dompuć, a, *m.* der Heimweg.
domski, Haus-; -ske, das Wohnhaus.
Don, a, *m.* der Don (Fluss).
dóńca, das Fass; Waschfass.
dóńć I., bis hin gehen; ablaufen.
doniž, *c.* so lange bis, so lange als.
donjesć I., bis hin tragen, zutragen.
dóńt, a, *m.* das Schicksal.
dopokaz, a, *m.* der Beweis.
dopokazać V., beweisen, nachweisen.
dopokazmo, Beweismittel, Beweis.
dopoł, *adv.* bis zur Hälfte, halb.
dopomnić so IV., sich erinnern, gedenken.
dorničel, *f.* der Schlehdorn.
dórtk, a, *m.* der Mundbissen.
dornyčałka statt dorničałka, Frucht des Schlehdorns.
doryčeć III., zu Ende reden, ausreden.
dosahać V., bis wohin langen, reichen, zureichen; erreichen; *part.* dosahacy, hinlänglich.
dosć, *adv.* genug.
dospěwać V., zu Ende singen, beten.
dospołnje, *adv.* vollständig.
dospołny, vollständig; vollkommen.
dostać I. (II.), dostawać V., erhalten, bekommen.
dostatk, a, *m.* das Erlangte; der empfangene Lohn.
dostojny, würdig, werth.
dotal, *adv.* bisher, bis jetzt.
dótknyć so II., berühren.
dowěrny, vertrauend; zuversichtlich.
dowjesć I., bis hin führen, bringen; überführen.
dowolnosć, *f.* die Erlaubniss.

dowopisać V., vollends beschreiben.
dračina, die Schinderei, die Plackerei.
drasta, das Kleid, die Kleider.
Draždźany, *pl.* Dresden (Stadt); -ski, dresdner.
drěć I., reissen; placken, plagen; pjerje, Federn schleissen.
drěmk, a, *m.* der Schlummer, das Schläfchen; z drěmkom, im Schlummer.
Drežďźany = Draždźany.
drje, *c.* wohl, zwar.
Drječin, a, *m.* Dorf Dretschen.
drjewina, das Gehölz.
drjewko, *dim.* von drjewo.
drjewo, das Holz.
drobny, kleintheilig, klein, fein.
drohi, theuer.
drózn, a, *m.* die Drossel.
druhi (der zweite); der andere; druzy, Andere.
družina, Art, Sorte.
družka, Brautjungfer.
drypotać V., trippeln, kleine Schritte machen.
du, ich gehe (von hić).
dub, a, *m.* die Eiche.
Duborka, ein Flurname.
ducy (v. hić), gehend, während des Gehens, unterwegs; flugs.
duć I., blasen; wehen.
dudławje, *adv.* schwammig, saftlos; hohl, dumpf.
duchowny, geistig; geistlich, der Geistliche.
durička, *dim.* von durje.
durje, *pl.* die Thüre.
dusyć IV., den Athem hemmen, sticken.
dusyk, a, *m.* der Stickstoff.
duša, die Seele.
dušanecy, *int.* bei meiner Seele.
dušnje, *adv.* seelensgut; gut, hübsch.
dušnosć, *f.* Seelengüte, Güte.
duž, *c.* also, daher, alsdann; da.
dwělować VI., zweifeln.
dwór, ora, *m.* der Hof; das Gehöfte.
dwórčk, a, *m.*, *dim.* v. dwór.
dykotać V., gackern, schreien wie der Haushahn.
dym, a, *m.* der Qualm, Dunst; Aushauch.
dymić so IV., qualmen, dampfen; aushauchen.
dyp dyp, *int.* pick pick.
dypać V., hacken, picken, meisseln.
dypak, a, *m.* der Baumhacker, Specht.
dyrbjeć III., müssen, sollen.
dyrdomdej, a, *m.* Abenteuer.
dyžli, *c.* als (b. *comp.*); als dass.

Dź.

dźak, a, *m.* der Dank.
dźakować so VI., danken.
dźakownje, *adv.* dankbar.
dźakownosć, *f.* die Dankbarkeit.
dźě, *c.* ja, denn, doch.
dźeć so I., träumen.
dźěćacy, kindlich, kindisch.
dźěćatko, *dim.* von dźěćo.
dźećel, a, *m.* der Klee.
dźećelkojty, (klein-)kleeartig.
dźěćo, das Kind; bože dźěćo, das Christkind.
dźěd, a, *m.* der Grossvater.

dźěch, von hić.
dźěłać V., arbeiten; machen, thun.
dźěławy, arbeitsam, thätig; dźěławy dźeń, Arbeitstag.
dźěło, die Arbeit.
dźělba, der Theil, die Abtheilung; eine Partie.
dźělić IV., theilen; so -, sich trennen.
dźeń, dnja, *m.* der Tag; dźeń wote dnja, Tag für Tag.
dźens & **dźensa**, heute.
dźeński, Tag-, Tages-.
dźensniši, heutig.
dźěra, das Loch, die Höhle.
dźěrka, *dim.* von dźěra.
dźeržeć III., halten, anhalten.
dźesaćnowaŕ, *m.* Zehnpfennigstück, dźesać nowych.
dźeše, *verb. def.* er sprach.
dźiw, a, *m.* das Wunder.
dźiwać so V., sich wundern, verwundern.
dźiwanje, das Wundern, die Berücksichtigung.
dźiwi, wild.
dźiwina, das Wild; Wildpret.
dźiwny, wunderbar, wunderlich.
dźowčička, *dim.* von dźowka.
dźowka, die Tochter; Dienstmagd.

E.

evangelski, evangelisch.

F.

falš, a, *m.* die Falschheit.
falšny, falsch.
falšować VI., fälschen, verfälschen.
fara, die Pfarrei, das Pfarrhaus.
faraŕ, rja, *m.* der Pfarrer.
fifolić IV., zart pfeifen.
figowc, a, *m.* der Feigenbaum.
forma, die Form.
fosfor, a, *m.* der Phosphor.
francowski, französisch.
fuk, *int.* husch, weg.

G.

gmejna, die Gemeinde, Commun.
gmejnski, Gemeinde-.
góspodaŕ, *m.* (niederwendisch), der Hausvater, hospodaŕ.
gramić IV., gram sein, grollen; geizen.
grоćany, von Draht, drähtern.

H.

hač, *c.* bis; ob; wie, dyžli; wenn, jelizo, hdyž.
haćić IV., dämmen; so haćić, stocken.
had, a, *m.* die Schlange.
Hadam, a, *m.* Adam.
haj, *adv.* ja; haj wšak, ja doch.
hajić IV., hegen, beschützen, vertheidigen.
hajk, a, *m.*, *dim.* von haj, der Hain.
hajnik, a, *m.* der Förster, Jäger.
hajnišćo, Gehege, Schonung.
hakle, *adv.* erst, dann erst.
hako = jako.
Hamory, *pl.* Boxberg.
hamjeń, amen.
hańbować (hanibować) so VI., sich schämen.

hanić IV., tadeln, schmähen, lästern.
hanjeć V., scharf laufen, rennen, jagen.
Hanka, Annchen.
Hapla, Apollonia.
hapryl, a, *m.* der April.
hara, der Lärm; die Scheererei, Noth.
harować VI., lärmen.
hasa, die Gasse, wulica.
hasyć IV., hasnyć II., hašeć V., löschen.
hatk, a, *m.*, *dim.* von hat, der kleine Teich.
hawtowanje, das Geschrei, das Toben.
hdy, *c.* wenn, wann? wenn (unbestimmt bedingend).
hdyž, c. wenn, als; da, weil; hdyžkuli, wann immer.
hdže, *c.* wo? wohin?
hdžež, *c.* wo, wohin; hdžežkuli, wo immer.
heč heč, *int.* ha, ha.
heja, der Schlägel, die Keule.
hejtman, a, *m.* der Hauptmann; Vogt.
hejz', hejzoli = jelizo.
hela, die Hölle.
helski, höllisch.
hembjerki, *pl.* Hangebalken (in der Scheune).
herc, a, *m.* der Spieler (Musiker).
herbstwo, die Erbschaft.
heslo, die Losung, der Wahlspruch.
hewak, *adv.* sonst, ausserdem.
hewjeŕ, rja, *m.* der Bergmann.
hibać so V., hibnyć so II., sich bewegen, gehen.
hić I., gehen.
hidžeństwo, das Gehasse, der Hass.
hidžić IV., hassen.
hinak, *adv.* anders.
hinaši statt hinači, anders beschaffen, anderartig.
hišće, *adv.* noch, noch dazu.
hižom, *adv.* schon, bereits.
hładki, glatt, nett.
hłód, odu & a, *m.* der Hunger; die Hungersnoth.
hłodać V., zusammen schaben, kratzen, aufessen.
hłódnić IV., hungern.
hłódny, hungrig.
hłohonc, a, *m.* der Weissdorn.
hłójčka = hłowička.
hłós, osa & u, *m.* der Ton, Klang; die Stimme, Melodie.
hłosować VI., den Ton stimmen, abstimmen, votiren.
hłowa, der Kopf, das Haupt, Oberhaupt.
hłowička, *dim.* von hłowa.
hłowny, Haupt-, hauptsächlich.
hłubina, die Tiefe.
hłuboki, tief.
hłuboko, *adv.* tief.
hłupy, dumm, thörigt, albern.
hladać V., schauen, sehen, beaufsichtigen; so -, sich in Acht nehmen.
hladadło, der Spiegel.
hladanje, das hladać.
hm, hm! Verwunderungslaute.
hnada, die Gnade, miłość.
hnadny, gnädig.
hněw, a, *m.* der Zorn, Grimm.
hněwać V., erzürnen, ärgern.
hněwny, zornig.

hnězdo, das Nest.
hnězdźeško, hněžko, *dim.* von hnězdo.
hnój, a, *m.* der Mist, Dünger.
hnuć I., bewegen, rühren.
hnydom, *adv.* gleich, sogleich, alsbald.
hobr, a, *m.* der Riese.
hódno, *adv.* werth, hübsch, viel.
hódny, werth.
hodownička, der erste Weihnachtsfeiertag.
hody, *pl.* Weihnachten.
hodźina, die Stunde.
hojić statt howić IV., günstig, dienlich sein, von Statten gehen; gedeihen.
hołb, bja, *m.* die Taube.
hołbjenc, a, *m.* das Taubenhaus.
hołk, a, *m.* das Gebuber, Getöse.
hoły, kahl, leer, bloss.
hola, die Haide.
holanski, Haide-; -ske jahody, Haidelbeeren.
holanskojahodkowy, Haidelbeeren-.
holca, das Mädchen.
hólc, a, *m.* der Junge, Knabe.
hólčec, a, *m.* ein ziemlich grosser Junge.
holčica, ein ziemlich grosses Mädchen.
hólčik, hólčk, hólčo, *dim.* von hólc.
holčka, holčo, *dim.* von holca.
Hollandźan, a, *m.* der Holländer.
honak, a, *m.* der Hahn, kokot.
honjeř, rja, *m.* Treiber, Jäger.
hono, die Trift, Flur, das Gewände.
hontwa, die Jagd.
hontwař & hontwjeř, rja, *m.* der Jagdfreund.
hora, der Berg.
horaty, bergig, hügelig.
horco, *adv.* heiss.
hordło, der Kropf (v. Vögeln).
hordy, stolz; z hordą, stolzer Weise, stolz.
hordźeřski, stolzirend, prahlerisch.
horić (auch mit so) IV., brennen, glühen.
horjapołny, voll Trübsal.
hórje, *comp.* von zlě.
horje, *adv.* hinauf, aufwärts, empor.
horjeka, *adv.* oben (befindlich).
horjo, der Gram, die Trübsal, das Leid.
hórka, *dim.* von hora.
horkach = horjeka.
hórkosć, *f.* die Bitterkeit.
horliwje, *adv.* hitzig, eifrig.
horliwosć, *f.* der Eifer, Enthusiasmus.
horni, der Obere; Hornja Łužica, die Oberlausitz.
hornjołužiski, oberlausitzisch.
hórski, Berg-; Gebirgs-; gebirgig.
horšć, *f.* eine Handvoll, ein Häuflein.
hórši, *comp.* von zły.
hósć, hosća, *m.* der Gast.
hosćenc, a, *m.* das Gasthaus.
hosćina, das Gastmahl.
hospoda, die Herberge, Einkehr.

hospodaŕ, rja, *m.* der Wirth, Hausvater, Herr.
hospodaŕstwo, die Wirthschaft, Haushaltung.
hospodliwosć, *f.* Gastfreundschaft.
hospodny, wirthlich.
hospoza, Wirthin, Wirthschafterin, Haushälterin.
hotować VI., fertigen, bereiten; so -, sich ankleiden.
hotowy, fertig, bereit, willig.
howjadło st. howjado, das Rind.
howrić IV., brausen, sausen, tosen.
Hózničan, a, *m.* Petershainer, aus P. (Hóznica.)
hra, das Spiel.
hrabać V., raffen, scharren, rechen.
hrabja, der Graf.
hrać I., spielen.
hrajkać V. = hrać (Kinderspr.).
hrib, a, *m.* der Pilz.
hrimanje, das Donnern, Gewitter.
hrimot, a, *m.* der Donner, das Gekrach.
hrjebać V., graben, scharren, wühlen; beerdigen.
hrjebja, der Graben.
Hrjehoŕ, rja, *m.* Gregor.
hród, -odu & -oda, *m.* das Schloss, die Burg.
hródź, *f.* der Stall.
hrodźišćo, die Burgstätte, die Schanze, Befestigung.
hroch, u & a, *m.* die Erbse, die Erbsen.
hromada, die Menge, der Haufe; die Versammlung; hromadu statt w hromadu, *adv.* zusammen (nach wohin?); hromadźe st. w hromadźe, *adv.* zusammen (wo?), bei einander, in Gesellschaft.
hromadźić IV., sammeln, häufen.
hrónčko, *dim.* von hrono, der Satz, Spruch.
hróšatko, das Erbsenkörnchen.
hrozny, garstig, hässlich, grausig.
hrozyć IV., drohen.
hrubosć, *f.* Rohheit, Grobheit.
hruby, grob, nicht fein.
hruzła, der Erdkloss, die Erdscholle.
hruzl = hruzła.
Hrymzakowa, eje, die (Frau) Nagerin, Knauplerin.
huba, die Lippe, der Mund.
hubjenje, *adv.* elend, schlecht.
hubjenstwo, das Elend, der Jammer.
hubjeny, elend, armselig, mühselig, schlecht.
hudać statt hodać V., rathen, enträthseln.
hudźba, die Musik.
hudźić IV., geigen, musiciren.
huhotać V., ziefern (vor Kälte).
humrjeł (niederw.) = wumrjeł.
huno statt humno, die Tenne.
husańca, die Raupe.
husćina, das Dickicht, Gebüsch.
huslički, *pl.*, *dim.* von husle, die Geige.
huso, die Gans; husy, *pl.* v. ungebr. husa.
husto, *adv.* häufig, oft.
husyca, -yčka, *dim.* zu huso.

hwězda, der Stern.
hwězdny, Sternen-, gestirnt.
hwězdźička, *dim.* von hwězda.
hwizdać V., pfeifen.

Ch.

charakterisować VI., characterisiren.
chcyć I., wollen, begehren.
chemiski, chemisch.
chinski, chinesisch.

I.

indiski, indisch.

J.

jabłuko, der Apfel.
jadro, der Kern.
jahoda, *dim.* -dka, die Beere.
jachlić IV., keuchen, lechzen.
jako, *c.* wie, als, nachdem.
jaloro statt jałowc, a, *m.* der Wachholderstrauch; -cowy, Wachholder-.
jama, die Grube, Höhle.
Jan, *dim.* Jank, Johann.
jandźel, a, *m.*, *dim.* jandźelk, der Engel.
jara, *adv.* sehr.
jaseń, snje, *f.* die Esche, jasnik.
jasnosć, *f.* die Helle, Klarheit.
jasny, hell, klar, heiter.
jastny, Gefängniss-, Gefangen-.
jastwo, das Gefängniss.
jaty, von jeć, gefangen.
jazyk, a, *m.* die Zunge.
jebak, a, *m.* der Betrüger.
ječmjeń, nja, *m.* die Gerste.
jěć I., fahren.
jědło, *n.* das Essen, der Frass.
jědla, die Tanne.
jednory, einfach.
jednota, die Eintracht, Einigkeit.
jědojty, giftig.
jědź, *f.* die Speise.
jehłaty, mit Nadeln, stachelig.
jehlička, *dim.* von jehla, die Nadel.
jehnjatko, *dim.* von jehnjo, das Lamm.
jejo, *dim.* jejko, das Ei.
jeleń, -nja, *m.* der Hirsch.
jeli, jeliso, *c.* wenn.
jenajki statt jenaki, einerlei.
jenak, *adv.* einerlei.
Jendźelčan, a, *m.* der Engländer.
jendźelski, engländisch, englisch.
jeni, *pl.* von jedyn, die Einen.
jenički, der einzige.
jeno, *adv.* nur, allein.
jěrchaŕ, rja, *m.* der Weissgerber.
jerom, *interj.* o weh.
jěsć I., essen.
ješćelca statt ješćerca, die Eidechse.
jěs, *imp.* von jěsć.
jězdnik, a, *m.* der Reiter.
jězny, Fahr-, Reit-.
Jězor, a, *m.* See (Dorf).
jěž, a, *m.* der Igel.
jimać V., fassen, greifen, angreifen.
jstwa, die Stube.
jstwica, die Nebenstube.
jstwiny, Stuben-.
junu, junkróć, *adv.* einmal; einst, künftig.
Jurij, a, *m.* Georg.

juskać V., jauchzen, hoch aufbrüllen.
jutře, *adv.* morgen.

K.

kabat, a, *m.* der Wamms, Ueberrock, Rock.
kačka, die Ente.
kačor, a, *m.* der Entrich.
kajawki, *pl.* bereute, Reue verursachende Dinge.
kajki statt kaki, was für ein, wie (beschaffen), welcher.
kajkiž, wie beschaffen, dergleichen, wie.
kak, *adv.* wie.
kał, u & a, *m.* das Kraut.
kałać V., stechen, spalten (Holz).
kałena, die Schneebeere, Beere vom Schneeball.
kalk, a, *m.* der Kalk.
kamjeń, nja, *m.* der Stein.
Kamjenc, a, *m.* Kamenz (Stadt).
kamjeńtny, von Stein, steinern.
kamušk, *dim.* von kamjeń.
kanarik, a, *m.* der Kanarienvogel.
kapać V., tropfen, triefen.
kapka, der Tropfen.
kapsa, die Tasche.
karan statt karhan, a, *m.* der Krug.
karančk, *dim.* von karan.
karawanski, Karavanen-.
kašć, a, *m.* der Sarg.
katholski, katholisch.
kazać V., befehlen, anordnen, einladen.
kćěć I., blühen.
kćějaty, blühend.
kćenje, *dim.* -ničko, die Blüthe, das Blühen.
kćěw, a & u, *m.* die Blüthe.
kedźba, die Aufmerksamkeit, Achtung; w kedźbu měć, auf etwas Acht haben.
kedźbować VI., achten, aufmerken.
kemš, a, *m.* der Gottesdienst; ke mši (zur Messe), zum G.
kemšacy, Gottesdienst-; - puć, der Weg zur Kirche.
kemšer, rja, *m.* der Besucher des Gottesdienstes; Kirchgänger.
keřchow, a, *m.* der Kirchhof, Begräbnissplatz, pohrjebnišćo.
keřjašk, *dim.* von keř (krjo), der Strauch.
keřk, *dim.* keřčk, der Strauch, die Buschstaude.
kermuša, die Kirmess, das Kirchweihfest.
kidać V., ausschütten, auseinander schütteln.
kij, *dim.* -ješk, *m.* der Stock, Stab.
kitel, a, *m.* das Todtenhemd.
kjawkać V., kläffen, belfern.
kłasć I., legen.
kłobuk, a, *m.* der Hut.
kłós, osu & osa, *m.* die Aehre.
klečeć III., knieen. [per.
klepot, a, *m.* Geklopf, Geklapper.
klepotać V., klappern.
klětka, der Käfig, die Kanzel.
klinčeć III., klingen, tönen.
klip klap, *interj.* klipp, klapp.
klubu statt w kluwu, zum Necken, zu Possen.

kluč, a, m. der Schlüssel.
klukotać V., gluckern.
kmótr, a, m. der Gevatter, Pathe.
kmótra, y, f. die Gevatterin, Pathe.
kniha, dim. knižka, gew. im pl. gebr., das Buch.
knjejski st. knježski, Herren-, Herrschafts-.
knjęjstwo, die Herrschaft.
knjeni statt knjehini, -nje, die Herrin, Hausfrau, Dame.
knjez, a, m. der Herr, Gutsherr; der Geistliche.
knjezowscy, adv. herrenmässig.
knježefstwo, die Herrschaft, Regierung.
knježi, der Herren, herrschaftlich.
knježić IV., herrschen, die Oberhand haben.
kóčka, die Katze; Kóčkecy st. Kóččicy, die Familie Kóčka.
kohlica, das Wiesel.
kokoš, dim. -šk, f. die Henne, das Huhn; pl. auch kury.
kokula, der Guckguck, das Krumbholz, kwakula.
kołačk, dim. von kołač, das runde Brot, der Stollen, der Striezel.
kołbasa, die Wurst.
kołč, a, m. der (hohle Baumstock) Bienenstock.
koło, der Kreis, das Rad.
kołp, pja, m. der Schwan.
kołsypsyčk, a, m. das Schosshündchen.
kolebać V., wiegen, schaukeln, schwanken.
koleno, das Knie.
komora, die Kammer.
kóń, konja, m. das Pferd.
kónc, a, m. das Ende.
konik, dim. v. kóń, die Libelle.
konjacy, Pferde-.
konopačk, a, m. der Hänfling.
kopać V., graben (mit der Hacke), ausschlagen (mit den Füssen), schmeissen.
kopjojty, lanzenförmig.
korčeć III., grunzen, quarren, quacken.
korčma, die Schenke.
korjeń, nja, m. die Wurzel.
kormić IV., nähren, mästen.
kosa, die Sense.
kosak, a, m. die Amsel, kós.
kósć, f. der Knochen.
koscojty, knochig, knochenähnlich.
kosmaty, zottig, behaart, rauch.
kosterwja statt kostrjawa, die Trespe.
kosydło, die Schlinge, Dohne, der Fallstrick.
košić IV., küssen.
kotoł, a, & kótła, m. der Kessel.
kować V., schmieden.
kowaŕ, rja, m. der Schmied; dat. kowarjęwi = kowarjej.
kowaŕnja, die Schmiede.
koza, die Ziege.
kozak, a, m. der Kosack.
kózlatko, das Zicklein.
koža, die Haut, das Fell, das Leder.
kožany, ledern.
kóždolětnje, adv. alljährlich.
kóždy, dim. kóždžički, jeder.
kožuch, a, m., dim. -ušk, der Pelz.

kraj, a, *m.* das Land.
krajbłudźeŕ, rja, *m.* der Landstreicher.
krajdobywaŕski, Ländereroberer-.
krajina, die Gegend, Landschaft, Provinz.
krajnik, a, *m.* der Landsmann, krajan.
krajski, Kreis-.
kral, a, *m.* der König.
kralestwo, das Königreich, das Reich.
kralik, *dim.* von kral, (mały), der Zaunkönig.
kralowscy, *adv.* königlich.
krasnosć, *f.* die Herrlichkeit, Schönheit.
krasny, herrlich, schön.
kŕćić I., taufen.
krej statt kreẃ, -wje & krwje, *f.* das Blut.
krejčeŕwjeny, blutroth.
kŕěk, a, *m.* die Wasserlinse, der Entengries; Schmutzablagerung.
krepka, der Tropfen.
kŕidleško, *dim.* von kŕidło, der Flügel.
kŕik, a, *m.* der Schrei, das Geschrei.
kŕinja, die Lade, der Kleiderkasten.
kŕiwda, die Beleidigung, Unbill, Kränkung.
kŕiž, a, *m.*, *dim.* kŕižik, das Kreuz.
kŕižnośeŕ, rja, *m.* der Kreuzträger.
krjo, der Strauch.
kročałka, *dim.* von kročel.
kročel, *f.* der Schritt.
kročić IV., schreiten.
króć, *indecl.* Mal, mal.
kroma, der Rand.
krоš, a, *m.* der Groschen.
krošik, a, *m.* (das Gröschel), der Dreier (3 Pfennige).
krótki, kurz; po krótkim (*scil.* času), nach kurzer Zeit; z krótka, kurzweg, in d. Kürze.
krótkošiškaty, mit kurzen Stielen.
krućić IV., befestigen, kräftigen.
kŕud, a, *m.* die Peitsche.
kruch, a, *m.* das Stück, ein Theil.
krušk, *dim.* von kruch; *pl.* Brocken.
kruty, fest, hart, standhaft, grausam.
kruwa, *dim.* -wička, die Kuh.
krwawić IV., bluten.
krwawy, blutig.
kryć I., decken, bedecken.
krystallisowacy, krystallisirend.
kryw, a, *m.* die Decke, das Gedeck, Dach.
Kuba, *m.* Jakob, Jakub.
kubłać V., erziehen, nähren; so -, gedeihen.
kubłanje, die Ernährung, Erhaltung.
kubło, das Gut, Bauergut.
kubleŕ, rja, *m.* der Gutsbesitzer.
kudźel, *f.*, *dim.* -lka, kudźałka, der Spinnrocken.
kuk kuk, *int.* guck guck.
kukačk, a, *m.* das Guckfenster.
kukać V., gucken, sehen; rufen wie der Guckguck.
kukawa, die Staarmäste, Staarwohnung.

kuknyć II., einmal gucken, aufsehen.
kulečk, a, *m.* Mandelkeule.
kulić IV., -leć V., kugeln, schieben, wälzen, rollen.
kulodować so VI., sich wälzen, kollern.
kulody, *adv.* wälsend, sich kollernd.
kulojty, kugelförmig, rund.
kuntwora, die Mücke.
kupa, der Hügel, die Insel.
kupić IV., -pować VI., kaufen.
kupjenc, a, *m.* der Gekaufte, Sklave.
kupka, *dim.* von kupa.
kupowanje, das Kaufen.
kurčeć III., girren.
kurić IV., rauchen, räuchern, dampfen.
kurwota st. kurotej, kuroptej, das Repphuhn.
kury, *pl.* zu kokoš.
kus, a, *m.*, *dim.* kusk, der Bissen, das Stück.
kusać V., beissen.
kutło, der Ranzen, Wanst (des Magens).
kutlić IV., ausweiden, ausschlachten.
kužoł, a, *m.* die Quelle, der Wasserwirbel.
kwakula, das Krummholz.
kwas, a & u, *m.* (der Sauerteig, Schmauss), bes. die Hochzeit.
kwěć, a, *m.* & e, *f.* die Blüthe.
kwětk, a, *m.* & -ka, *f.* die Blume, das Blümchen.
kwětkopołny, blumenreich.
kwor kwor, *int.* quarr.

Kh.

khabłać V., wackeln, wanken.
khachle, *pl.* der Ofen.
khachlonk, a, *m.* der Kacheltopf, Ofentopf.
khana, die Kanne.
khapa, die Kappe, Frauenhaube.
khapon, a, *m.* der Hahn.
kharbikojty, gekerbt.
khěrluš, a, *m.*, *dim.* -šk, das Kirchenlied, geistliche Lied.
khětře, *adv.* schnell, geschwind.
khětry, hübsch gross, von ziemlicher Qualität.
khěžka, -žička, *dim.* v. khěža, das Haus.
khěžorski, kaiserlich.
khiba, *c.* ausser, als ausser, es sei denn, dass.
khilenje, die Neigung, das Neigen, Verbeugen.
khłódk, a, *m.* der Schatten.
khłopc, a, *m.* ein ziemlicher Junge, Bursche.
khlama, das Maul, der Rachen.
khlěb, a, *m.* das Brot.
khlemić so IV., aus vollem Halse schreien, ein Maulreisser sein.
khlěwčk, a, *m.* der kleine Stall.
khód, odu & oda, *m.* der Gang.
khódojta, die Hexe, der Alp; die Motte.
khodźić IV., gehen, wandeln.
khofej, a, *m.* der Kaffee.
khołm, a, *m.* der Hügel, Holm.
kholowač, a, *m.* der Pumphosige, mit befiederten Füssen.
khoprowy, kupfern.
khorejta, die Kutsche.

khorhoj st. -hoẃ, wje, *f.* die Fahne.
khornaŕ, rja, *m.* der Kragen.
khorosć, *f.* die Krankheit.
khory, krank.
khostanje, die Strafe.
khować V., bergen, verwahren, aufheben, begraben.
khowanka, das Versteck, die Zuflucht.
khribjet, a, *m.* der Rücken.
khrobłosć, *f.* die Dreistigkeit, Kühnheit, der Muth.
khrobły, dreist, kühn, muthig.
khroble, *adv.* sicher, nur, ja (bekräftigend).
khromy, lahm.
khudy, arm.
khumšt, a, *m.* die Kunst, wumjełstwo; das Kunststück.
khwała, das Lob, der Ruhm.
khwalba = khwała.
khwalić IV., loben, rühmen.
khwalobny, Lob-, löblich, rühmlich.
khwat, u & a, *m.* die Eile, Hast.
khwatać V., eilen.
khwatańca, das Geeile, Eilen.
khwila, *dim.* -łka, die Weile, Musse, ein Weilchen.

Ł.

ława, *dim.* -wka, die Bank.
łazyć IV., kriechen.
Łobjo, die Elbe.
łódźnik, a, *m.* der Schiffer; Admiral (ein Schmetterling).
łójić statt łowić IV., fangen, haschen.
łónčko (der Schoss), armvoll.
łopač, a, *m.* die (flache) Schaufel.
łopatka, die Rührschaufel, die Wurfschaufel, Schaufel (des Wasserrades); das Schulterblatt.
łopjeno, *dim.* -nko, das Blatt.
łuh, a, *m.* die Lauge.
łuka, die Wiese.
łuščić IV., enthülsen, ausklauben.
łuža, die Pfütze.
Łužica, die Lausitz.
Łužičan, a, *m.* der Lausitzer.
łužiski, lausitzisch.
łysak, a, *m.* die Blässe (ein Pferdename).
łža, die Lüge.
łžica, der Löffel.

L.

lačny, durstig.
lado, unangebautes, wüstes Land.
lakomny, habsüchtig, geizig.
lapnyć II., aufschlappern, begierig auffangen, verschlucken.
law, a, *m.* der Löwe; Lawecy, die Familie Law.
leć I., giessen.
lećeć III., fliegen.
lědom, lědy, *adv.* kaum.
lehnyć so II., sich niederlegen.
lěhwo, das Lager.
lěkaŕ, rja, *m.* der Arzt.
lěkaŕski, Arzt-, ärztlich.
len, u & a, *m.* der Lein, Flachs.
lěni, faul, träge.
lěnjosć, *f.* die Faulheit, die Trägheit.
lěpje, *adv.* besser.
lěs, a, *m.*, *dim.* lěsk, der Wald, Busch.

lěsař, rja, *m.* der Waldbewohner.
lesny, -snje, *adv.* niedlich, hübsch.
lěsny, Wald-.
lěsojty, waldartig, waldig.
lětać V., fliegen.
lěto, das Jahr.
lětsa, *adv.* dieses Jahres, heuer.
lětstotk, -stotetk, a, *m.* das Jahrhundert.
lězć I., kriechen, klettern.
ležeć III., liegen.
ležomnosć, *f.* die Liegenschaft, der Grund und Boden.
li, *c.* (wird angehängt), ob, wenn.
liba, *dim.* -buška, Lockname der Gans.
lico, die Backe, Wange.
ličba, die Zahl, Ziffer.
ličić IV., zählen, rechnen.
ličko, *dim.* von lico.
lilija, die Lilie.
lilijowy, Lilien-.
lindyr (*indecl.*) drasta, lündische, niederländische Kleidung.
lipa, *dim.* -pka, die Linde.
lipowy, Linden-, linden.
Lipsk, a, *m.* Leipzig (Stadt).
lisće, *dim.* -ćičko, das Laub; das Baumblättchen.
lišči, Fuchs-.
liška, der Fuchs.
lizać V., lecken.
lód, odu & oda, *m.* das Eis.
lodak, a, *m.* der Eisfalter.
lohcy, *adv.* leicht, geringhaltig, leichtsinnig.
lohki, leicht, geringhaltig.
lohko, *adv.* leicht, wahrscheinlich; z lohka, leicht, leichthin.
lózy, ungezogen, lose, worakawy.
lóže, *adv.* leichter.
lóžki = lohki; z lóžka = z lohka.
lubić IV., geloben, versprechen.
lubić so IV., gefallen.
Lubin, a, *m.* der Thronberg; -ski, ihn betreffend.
lubje, *adv.* lieb, lieblich.
lubosć, *f.* die Liebe, der Liebesdienst.
lubować VI., lieben.
luboznje, *adv.* lieblich, anmuthig.
luby, lieb, geliebt, werth.
lud, u & a, *m.* das Volk.
ludak, a, *m.* der Gleissner, Heuchler.
ludařski, gleissnerisch, heuchlerisch.
ludžo, *pl.* die Leute, Menschen.
lutki, (lauter), statt samlutki, ganz allein.
lutować VI., sparen, schonen.
Lutycojo, *pl.* die Lutizen, Wilzen (ein slav. Volksstamm).
lyra, die Leier.

M.

mačeć V., feuchten, anfeuchten, nässen.
mać, -erje, *dim.* maćeřka, die Mutter.
maćeřny, mütterlich, Mutter-.
Machjawello = Macchiavelli.
machotać V., schwenken, wedeln, fächeln.

majestetiski, majestätisch, majestostny.
majkać V., streicheln, schmeicheln, liebkosen.
mało, *adv*. wenig, selten.
mały, klein.
malena, die Himbeere.
malinka, die Kleinigkeit.
mandličk, a, *m*. Mandelholz.
mandźelski, ehelich, *m*. der Ehemann, *f*. die Ehefrau.
marijanka statt marijank, die Holz-, Turteltaube, tujawka.
mary, *pl*. die Bahre, Todtenbahre.
mazać V., schmieren, beschmieren, schmutzen.
měć I., haben.
měca, die Mütze, čapka.
měch, a, *m*. der Sack.
meja, der Mai, die Maie.
měnić IV., meinen, dafürhalten, glauben.
měr, a, *m*. der Friede, die Ruhe.
měra, das Mass; das Stäbchen, welches die Länge des Sarges angiebt; přez měru, über die Massen, allzusehr.
měrić IV., messen, zielen.
měsac, a, *m*. der Monat; seltener: der Mond.
měsačk, a, *m*. der Mond.
městno, die Stätte, Stelle, der Platz.
město, die Stadt, der Platz, Ort.
měšawka, i, *m*. Rührlöffel.
měšćan, a, *m*. der Städter, Bürger; -nski, städtisch, bürgerlich.
měšeć V., mischen, mengen, rühren.
měšeńca, das Gemenge, der Mischmasch, die Unordnung, das Chaos.
měšnik, a, *m*. der Messpriester, der (functionirende) Priester; sonst duchowny.
mica, die Mieze, Katze.
mihel, a, *m*. der feine, dünne Regen, das Nieseln.
Michał, a, *m*. Michael.
miłosć, *f*. die Milde, Gnade, Huld.
miły, mild, gnädig, liebreich.
Milčan, a, *m*. der Miltschaner, später Hornjołužičan; -nski, Miltschaner-.
Milska, -keje, das Miltschanerland.
ministerstwo, das Ministerium.
minyć so II., verstreichen, vergehen, verschwinden, sterben.
mišnjanski, meissnisch (Mišno).
mištr, a, *m*. der Meister.
mištrstwo, die Meisterschaft.
mištrštuka, das Meisterstück, besser: mištrski kruch, kus.
mjasaprózny, fleischleer.
mjaso, das Fleisch; -sowy, Fleisch-.
mječ, a, *m*. das Schwert.
mjedowy, Honig-.
mjehki, weich, weichlich; nachsichtig.
mjełu, von mlěć.
mjelčak, a, *m*. der Schweiger, der Stille.
mjelčeć III., schweigen.
mjenje, *adv*. weniger.
mjeno, *dim*. -nko, der Name.
mjenowanje, das Nennen, Benennen.

mjeńši, kleiner.
mjenujcy, *adv.* (eig. *transgr.*) namentlich, nämlich.
mjerzać V., ärgern.
mjetać V., werfen, schmeissen.
mjetel, a, *m.*, *dim.* -lk, der Schmetterling, die Schneeflocke.
mjeza, der Rain, die Gränze.
mjezha, der Baumsaft, Saft.
mjezować VI., gränzen, angränzen.
młóćić IV., dreschen.
młódnozeleny, frischgrün.
młódny, jugendlich, frisch.
młodostny, Jugend-, jugendlich.
młody, jung, jugendlich; za młode (*scil.* dny), in den Tagen der Jugend.
młodźenc, a, *m.* der Jüngling.
młynk, a, *m.* der Müller.
mlěć I., mahlen; so -, dicht sich mengend, haufenweise kommen.
mlóčnik, a, *m.* der Milchnapf, Asch.
mloko, die Milch; w mlócy, in Milch gekocht, eingetaucht.
mnohi, mancher; *pl.* mnozy, mnohe, viele.
mnohosć, *f.* die Menge, grosse Anzahl.
1. móc, *f.* die Macht, Kraft, Stärke, Gewalt.
2. móc (*praes.* móžu) I., können, vermögen.
mócnje, *adv.* mächtig, kräftig.
mócny, mächtig, kräftig, stark, gewaltig.
modlitwa, das Gebet.
módrina, das Blau, die Bläue.
módroblakaty, blaugefleckt.
módrušk, a, *m.* der Blaue, Bläuling.
mohł, von móc 2.
mokrota, die Nässe.
mólčki, *dim.* von mały.
1. mór, oru & ora, *m.* die Seuche, Pest.
2. mór, a, *m.* der Mohr, čornoch.
mórčeć III., brummen, murren.
1. mordaŕ, rja, *m.* der Mörder.
2. mordaŕ, rja, *m.* der Marder.
mórdjo, *int.* Mordio (als fluchender Angstruf).
morić IV., tödten, umbringen.
morjo, das Meer.
morkotać V., murren, brummen.
1. mórski, Pest-, pestilenzialisch.
2. mórski statt móŕski, Meer-, See-.
morwy, todt.
móst, mosta, *m.* die Brücke.
móšeń, -šnje, *f.* der Beutel.
móžnosć, *f.* die Möglichkeit.
mrěć I., sterben, im Sterben liegen.
mrěće, das Sterben, der Tod.
mróčel, *f.* die Wolke.
mrok, a, *m.* die Wolke.
mrokota, das Wolkendunkel, Dunkel.
mrowišćo, der Ameisenhaufen.
mrowja, die Ameise.
mrózak, a, *m.* Grauschimmel.
mša, die Messe; ke mši, zur M.; wote mše, von der M., aus der Kirche.
mučnosć, *f.* die Müdigkeit, Erschöpfung.

mučny, müde.
mudrosć, *f.* die Klugheit, die Weisheit.
mudrowscy, *adv.* klug, philosophisch.
mudry, klug, weise.
muka, das Mehl.
murička, *dim.* von murja.
murja, die Mauer.
murjować VI., mauern.
muška, *dim.* von mucha, die Fliege; die Mücke.
muž, a, *m.* der Mann; -ski, Mannes-, männlich, mannhaft.
Mužakow, a, *m.* Muskau (Stadt).
mysl, der Gedanke, die Meinung, das Gemüth.
myslenje, das Denken, Nachdenken.
myslička, *dim.* von mysl.
myslić IV., denken, meinen.
myš, *f.* die Maus; -šacy, Maus-, Mäuse-.
myšina, das Mäusegeschlecht, die Mäuse.
myška, *dim.* von myš.
myto, der Lohn, die Belohnung.
mzda, der Lohn, Dienstlohn.

N.

naběžeć III., anlaufen, anschwellen; in Menge kommen.
načěrać V., einschöpfen.
naćeć I., naćinać V., anschneiden, anreissen (fig.).
načinić IV., viel thun, bereiten, verursachen; někomu, behexen.
nadeńć I. (*fut.* nadeńdu), antreffen, betr., betreten, finden.
nadobny, reichlich, edel, hehr, herrlich.
nadpadować VI., überfallen, anfallen.
nadźěłać V., in Vorrath arbeiten, erarbeiten, anrichten.
nadźija, die Hoffnung, Zuversicht.
nahladać so V., sich satt sehen, ansehen.
nahrabny, habsüchtig, geizig, zusammenscharrend.
nahramny = nahrabny.
naivnje, *adv.* naiv.
najěsć so I., sich satt essen.
najprjedy, -prjódcy, *adv.* zuerst, vor Allem.
nakazać so V. (zur Busse ermahnt werden), sich bekehren, Busse thun.
nakedźbubranje, das in Acht nehmen, die Beachtung.
nakowa, der Amboss, nakow.
nałoženje, die Anwendung, Einrichtung, Gewöhnung.
nałožić IV., -žeć V., -žować VI., anwenden, einrichten, gewöhnen.
naleć I. (*fut.* naliju), einschenken, eingiessen.
nalěćo, der Frühling.
naležnosć, *f.* die Angelegenheit, das Anliegen.
namakać V., finden, erfinden, entdecken.
namjet, a, *m.* der Aufwurf, Antrag.
namjetować VI., beantragen, vorschlagen.
namočić IV., nässen, einweichen, wässern.

namołwić IV., überreden, veranlassen.
namysl, *f.* das Erdenken, die Einbildung.
nan, a, *m.* der Vater; -nowy, des Vaters, väterlich.
nanjesć I., -nosyć IV., genug tragen, auftragen; jeja n., Eier legen.
napić so I., trinken.
napisać V., -sować VI., aufschreiben.
napismo, die Auf-, Inschrift.
napiwać so V., zu trinken pflegen, sich zu betrinken pflegen.
napohlad, a, *m.* das Ansehen, der Anblick, das Aussehen.
napohladanje, das Ansehen, die Ansehung, der Anblick.
napojenje, das Tränken.
naposledk, naposledy, *adv.* am Ende, zuletzt.
napowišeć V., (voll) aufhängen.
napřećo, napřećiwo, *adv.* entgegen, gegenüber.
naranši, gegen Morgen, östlich, Ost-.
narod, u & a, *m.* die Geburt; die Nation.
narodnosć, *f.* die Nationalität, Volksthümlichkeit.
narodowc, a, *m.* der Nationale.
narodźić so IV., geboren werden.
narosć I., heran-, aufwachsen.
narunać V., ausgleichen, ersetzen, gleichmachen.
naspomnić IV., erwähnen, gedenken.
nastajenje, das Hinstellen, das Ziel, die Richtung, Absicht.
nastawk, a, *m.* der Aufsatz.
nastronić IV., auf die Seite stellen.
nastupać V., betreffen, anbelangen.
nastupanje, die Beziehung, die Hinsicht; w nastupanju, betreffs.
nasyćić IV., sättigen.
naškrobić IV., stärken (mit Stärke), steifen.
natwarić IV., aufbauen, erbauen.
natykać V., vollstopfen, vollstecken.
nawdać I., darauf geben, zusammengeben, ausgiebig sein.
nawjedźić IV., zum Wissen gelangen, kennen lernen, erfahren.
nawoženja, *m.* der Bräutigam.
nawróćić IV., ein wenig lenken, anneigen, zuwenden, kippen.
nawučić IV., (genug) lehren.
nazajtra, *adv.* des nächsten Morgens, am andern Tage.
nazdala, *adv.* von weitem, von fern, in der Ferne.
nazyma, der Herbst.
ně, *adv.* nein.
něčeji, irgend Jemandes, irgend Jemandem gehörig.
něhdy, *adv.* einstmals, vormals, ehemals.
něhdźe, *adv.* irgend wo.
něhdźežkuli, *adv.* es sei, wo es wolle; an so manchen Orten.
néchtóžkuli, něštožkuli, so mancher, so manches.

nejko, nejko, *interj.* schön, schön (Kindersprache).
Něme, a, *m.* der Deutsche; -cojo, *pl.*
Němcy, *pl.* Deutschland.
němčina, die deutsche Sprache, das deutsche Wesen.
nětčiši, jetzig.
nětk, nětko, nětkle, *adv.* jetzt.
nic, *adv.* nicht (besonders wenn die Negation ohne Verbum steht).
nimale, *adv.* beinahe, fast.
nimo, *adv.* vorbei, vorüber.
Nizka, -keje, Niesky (Stadt).
nizki, niedrig, *adv.* nizko.
nizkosć, *f.* die Niedrigkeit.
njebjesa, *pl.* der Himmel.
njebjo, der Himmel, das Himmelsgewölbe.
njedźela, der Sonntag.
njedźelski, *adv.* -scy, Sonntags-, sonntäglich, sonntagsmässig.
njechać V., nicht wollen, nochcyć.
njemdry, toll, wild, sehr böse.
njeměr, a, *m.* die Unruhe.
njeměrnik, a, *m.* der Unruhige.
njeplech, a, *m.* das Ungethüm, der Unflath, Schlingel.
njepřećel, a, *m.* der Feind; -lski, feindlich, feindselig.
njepřećelnica, die Feindin.
njerjad, a, *m.* der Unflath, Unrath; Unkraut, Ungeziefer.
njesć I., tragen.
njewjedro, das Ungewitter, Gewitter.
njewjesta, die Braut; -stny, Braut-, bräutlich.
njewólnistwo, die Leibeigenschaft.
njewróćawki, *pl.* nicht wiederkehrende Dinge.
njezachodny, unvergänglich.
nóc, nocy, *f.* die Nacht.
nócny, Nacht-, nächtlich.
noha, das Bein, der Fuss.
nop, a, *m.* der Napf, Schädel.
nós, nosa, *m.* die Nase.
Noslicy st. Nowoslicy, Naussslitz.
nosyć IV., (oft) tragen.
nošeř, rja, *m.* der Träger, Aufträger.
nowy, neu.
nóžka, *dim.* von noha.
nóžkować VI., füsseln, laufen.
nóžnje, *pl.* die Scheide (für Degen, Messer).
nuchanje, das Riechen; wohlriechende Blumen.
nuchotać V., schnüffeln.
nurjenje statt nórjenje, das Tauchen, Eintauchen.
nutř, *adv.* hinein, herein.
nutřka, nutřkach, *adv.* darin, drinnen.
nutřkhód, odu & oda, *m.* der Eingang.
nutrnosć, *f.* die Inbrunst, Innigkeit.
nutrny, (innerlich) innig, inbrünstig.
nuza, die Noth.
nuzny, nothdürftig, dürftig; nothwendig, potrjebny.
nuzować VI., nöthigen, drängen.

O.

och, *interj.* ach.

P.

paca, die Pfote, Tatze.
pačos, a, *m.* Mittelwerg; grobe Leinwand.
padać V., -dnyć II., fallen, stürzen.
padušny, diebisch, Diebs-.
pachoł, a, *m.*, *dim.* -łk, der Knabe, Bursch, Kerl.
pacholo, Bursch, Diener.
pak, *c.* aber.
palc, a, *m.* der Daumen, die grosse Zehe.
palenc, a, *m.* der Branntwein, Schnapps; -cowy, Schnapps-.
palić IV., brennen, scharf sein; so -, gebrannt werden, brennen.
palma, die Palme.
Palow, a, *m.* Pohla.
pan, a, *m.*, *dim.* panik, der Herr, gew. knjez.
pań = padń, s. padać.
pancawa, die Mantscherin, die Sudlerin.
Panikecy, *pl.* die Familie des Panik.
papjera, das Papier.
parić IV., brühen, brennen, bähen, dämpfen.
pas, a, *m.* der Gurt, Gürtel.
pasany, gegürtet, gestreift.
pasle, *pl.* die Falle, Mäusefalle.
pastwa, die Hutung, Weide.
pastwišćo, der Weideplatz.
pastyř, rja, *m.* der Hirt.
patoki, *pl.* (der Nachfluss), das Halbbier, Lampel, Covent.
paw, a, *m.* der Pfau.
pawownik, a, *m.* eine Schmetterlingsart.
pazor, a, *m.* die Kralle, Klaue.
pazorak, a, *m.* der Kraller, ein Thier mit Krallen.
pazorisko, die grosse, abscheuliche Kralle.
pcołka (niederlausitzisch) = pčołka.
pčoła, *dim.* pčołka, die Biene.
pčołař, rja, *m.* Bienenwärter, Bienenliebhaber, -züchter.
pčolenc, a, *m.* das Bienenhaus, pčólnica.
pčólnistwo, die Bienenzucht.
pěc, pjecy, *f.* der Backofen, Hochofen.
pěknosć, *f.* Artigkeit, Schönheit.
pěsk, a, *m.* der Sand.
pěsnička, *dim.* von pěseń, das Liedchen, Lied.
pěstka, der Griffel (b. Pflanzen).
pěstonić IV., pflegen, warten (Kinder).
Pětr, a, *m.* Peter.
pica, das Futter, die Nahrung, Speise.
picować VI., füttern.
pić I., trinken.
piće, das Getränk, Lampel.
pijomny, zu trinken, trinkbar.
piła, die Säge.
pilnosć, *f.* der Fleiss.
pilny, fleissig.
pinca, der Keller.
pinkać V., klimpern.
Pintlašk, a, *m.* Pintlaschk.
pisać V., schreiben; pisany, geschrieben, mit Strichen versehen, buntfarbig.
piskać V., pfeifen, piepen, musiciren, geigen.

piskanje, das piskać.
pismo, die Schrift.
pismowstwo, die Literatur.
piščałka, *dim.* von piščel, die kleine Pfeife.
piščeć III., pfeifen, piepen, winseln.
piwčeć III., piepen.
piwo, das Bier.
pjata, die Ferse.
pjec I., backen, braten.
pječa, *adv.* wie man sagt, wie es heisst.
pječeń, *f.* der Braten.
pjećłopješkaty, fünfblätterig.
pjelnić IV., füllen, anfüllen.
pjenjez, a, *m.* die Münze, das Geldstück; pjenjezy, *pl.* Geld.
pjeńk, a, *m.* der Stock, Wurzelstock, Hackeklotz, Absatz (des Stiefels).
pjerje & pjerjo, das Gefieder, die Federn.
pjero, *dim.* pjeričko, die Feder.
pjeršć, *f.* die lockere, klare Erde.
pjeršćeńk, *dim.* von pjeršćeń, der Ring.
płač, a, *m.* das Weinen.
płačity & płačiwy, weinend, thränend, weinerlich.
płaćić IV., zahlen.
płaćizna, die Geltung, der Werth, Preis.
płachta, e. leinenes Tuch, Betttuch, das Segel, Grabtuch.
płakać V., weinen.
płat, u, *m.* die Leinwand.
płód, odu & oda, *m.* die Frucht, das Erzeugniss.
płódniwosć, *f.* Fruchtbarkeit.
płódny, fruchtbar.
płokać V., waschen (Wäsche, sonst myć).
płomjenić IV., flammen, entflammen.
płomjo, die Flamme; z płomjenjom, mit der Flamme, wie eine Flamme.
płót, otu & ota, *m.* der Zaun.
płuh, a, *m.* der Pflug.
płuwać V., schwimmen.
płužny, Pflug-.
plahować VI., pflegen, pflanzen, unterhalten.
plěć I., jäten.
plěsniwić IV., -wjeć V., schimmelig werden, modern.
pliška, die Bachstelze.
plunyć II., spucken, speien.
pluskotać V., plätschern.
pluwy, *pl.* die Spreu.
pobožnosć, *f.* die Frömmigkeit.
pobrachnyć II., -chować VI., gebrechen, fehlen.
pobyć, eine Zeit lang sein, verweilen.
pobyće, das Verweilen.
póććiwy, ehrbar, keusch.
pocpula, die Wachtel.
počas, a, *m.* die Jahreszeit.
počeć I. (II.), počinać V., beginnen, anfangen.
počesćić IV., beehren.
počink, a, *m.* die Handlungsweise, Tugend.
poćišćenje, das poćišćeć, das Bedrücken, Unterdrücken.
poćišić IV., stillen, besänftigen, beruhigen.
podać I., -dawać V., hingeben, reichen; so -, sich begeben, geschehen.

podarmo, *adv.* vergeblich, vergebens, umsonst.
poddać so IV., sich ergeben, untergeben werden.
podeńdźenje, das Begegniss, Erlebniss.
podhubnik, a, *m.* der Kehlriemen, das Kinntuch, podgubnik (niederlausitzisch).
pódkowa, das Hufeisen, das Stiefeleisen.
pódlan, a, *m.* der Anwohner, Nebenmann.
podobny, ähnlich.
podołhojty, länglich.
podpjerać V., unterstützen.
podstawk, a, *m.* der Kelch (der Blumen).
podsunyć II., unterschieben; so -, untergleiten, straucheln.
podusyć IV., ein wenig sticken, ersticken, unterdrücken.
podwolny, willfährig, bereitwillig.
podzeḿski, unterirdisch.
podźakować so VI., sich bedanken.
pohlad, a, *m.* der Hinblick, Blick.
pohladać V., -dować VI., -dnyć II., blicken, ansehen.
pohlej = pohladaj, siehe.
pohonč, a, *m.* der Kutscher.
pohrjeb, a, *m.* das Begräbniss.
pohrjebać V., begraben.
pohrjebnišćo, der Begräbnissplatz, Kirchhof.
pohrjebny, Begräbniss-.
pój statt pójdź, *imp.* zu hić, komm!
pójdać = powjedać.
pójdańčko = powjedańčko.
pojěsć I., ein wenig essen, abessen.
pokazać V., -zować VI., zeigen, weisen.
pokłasć I., -dować VI., zu-, überdecken; belegen; deponiren; schichten.
pokłonić so IV., sich neigen, das Compliment machen.
poklaknyć II., (ein wenig) niederknieen.
pokoj, a, *m.* die Ruhe, der Friede.
pokračować VI., fortsetzen.
pokuta, die Busse.
pokutny, Buss-, bussfertig.
pokhilnosć, *f.* Geneigtheit.
pokhmurjeny, verfinstert, finster, mürrisch.
poł, *indecl.* die Hälfte, halb.
połč, a, *m.* die Speckseite.
połnički, hübsch voll, sehr voll.
połnóc, *f.* die Mitternacht, der Norden.
połny, voll.
połodnjo, der Mittag, Süden.
połojca, die Hälfte.
połpjany, halbtrunken.
polеće, das Aufgiessen, Aufgebrühe (des Futters).
poliwka, die Suppe.
pólny, Feld-.
polo, das Feld; die Ebene; Ackerland; w ‚polu‘, in dem südlicheren Theile der wendischen Pflege.
polowski, Felder-, der Felder.
polóženje, die Erleichterung.
Pólska, eje, Polen (das Land).
poměra, das Mass, Verhältniss.

pomhać V., helfen.
pominyć so II., entschwinden, verfliessen.
pomjenować VI., benennen, ernennen.
pomjenowanje, die Benennung, Ernennung.
pomoc, *f.* die Hilfe, Mitgift.
pomodlić so IV., (ein wenig) beten.
pomyslenje, das pomyslić; žane pomyslenje, kein Gedanke.
pomyslić IV., bedenken, meinen, glauben.
póńdu, *fut.* zu hić, ich werde gehen.
poniżny, demüthig.
popad, a, *m.* der Fang, Gewinn.
popadnyć II., fangen, ergreifen.
popjeł, a, *m.* die Asche.
popojdać V., ein wenig pójdać.
popołdnjo, der Nachmittag.
popomhać V., ein wenig helfen.
popřeć I., gönnen, anwünschen.
poprjancowy, v. Pfefferkuchen.
por, a, *m.* das Paar, dwaj, dwě.
porazyć IV., niederschlagen, umreissen.
porjadny, ordentlich.
porjedźić IV., verbessern, einschenken.
porokować VI., vorwerfen, tadeln, Schuld geben.
porsćik, *dim.* von porst.
porst, a, *m.* der Finger, die Zehe.
poručić IV., befehlen, gebieten, anheimstellen; so -, sich befehlen, empfehlen.
poryčeć III., einmal reden, Rücksprache nehmen.
pos, psa, *m.*, *dim.* psyk, psyčk, der Hund; za psy hić, verloren gehen.
posedłować VI., besatteln, satteln.
poskakować VI., aufspringen, Sprünge machen.
poskićić IV., -ćeć V., darbieten.
pósłać I. (*fut.* pósćelu), hinschicken, senden.
posłchać = posłuchać.
posłuchać V., hören, horchen, gehorchen.
posłuchaŕ, rja, *m.* Hörer, Zuhörer.
posledk, a, *m.* das Letzte, das Ende; na posledku, am E.
posledni, der letzte.
posleśćo, das Deckbett.
posměwkować so VI., lächeln.
posoł, a & pósła, *m.* der Bote.
pospěwać V., besingen.
pospochi, *adv.* nacheinander, immerwährend.
postajenje, die Bestimmung, der Zustand.
postajić IV., aufstellen, bestimmen.
postanyć II., (ein wenig) aufstehen, sich erheben.
postrowić IV., -wjeć V., grüssen.
poswjećić IV., weihen, einweihen.
posyć I., besäen.
posylnić IV., -njeć V., stärken, bestärken.
posylnjenje, die Stärkung.
posypać V., bestreuen, überschütten.
potajkim, *c.* demnach, po tajkim.
potajny, verborgen, geheim, heimlich.

potłóčowar, rja, *m.* Unterdrücker, Bedrücker.
potom, *adv.* hernach, hierauf, dann.
potomnik, a, *m.* der Nachkomme.
potrjeba, das Bedürfniss.
potrjebnosć, *f.* die Bedürftigkeit, das Erforderniss, Bedürfniss.
potrjebny, bedürftig, erforderlich.
powalić IV., -leć V., umwerfen, umstürzen.
powětr, a, *m.* die Luft.
powisnyć II., aufhängen.
powitać V., -tować VI., bewillkommnen.
powjedać V., reden, erzählen.
powjedańčko, die Erzählung.
powjedanje, das Erzählen.
1. powjesć, *f.* die Sage, Nachricht.
2. powjesć I., zu Wissen thun, sagen.
powoblehnyć II., ein wenig belagern, besetzen.
powočinić IV., ein wenig aufmachen (z. B. die Thüre).
powodźić IV., bewässern, überschwemmen.
powohladnyć so II., sich ein wenig umsehen.
powrjesło, das Strohseil.
powróćić IV., -ćeć V., umstürzen.
powšitkowny, allgemein; *adv.* -nje, im Allgemeinen, überall.
powučny, belehrend.
powyšić IV., -šeć V., erhöhen, aufrichten.
pozastać I. (*fut.* pozastanu), ein wenig stehen bleiben.
pozběhnyć II., erheben.
pózdni, spät.
pozdźe, *adv.* spät.
pozdźiši, *comp.* zu pózdni.
pozłoćić IV., vergolden.
póznać I., erkennen.
požad, u & a, *m.* Begierde, Appetit.
požadliwje, *adv.* begehrlich, lüstern.
póžerać V., verschlingen, hinunter schlucken.
póžeradło, der Schlund.
požohnować VI., segnen, besegnen.
prać I., hauen, prügeln; šaty prać, waschen.
přahać V., anspannen.
prajić IV., sagen.
přasć I., spinnen.
praskać V., knallen, prasseln, schmettern.
prastary, uralt.
prašenje, die Frage.
přatr, a, *m.* die Balken in der Scheune.
prawda, das Recht, die Wahrheit, Gerechtigkeit; na božej prawdźe, vor Gottes Richterstuhl.
prawica, die rechte Hand, die Rechte.
prawje, *adv.* recht, brav, wahr.
prawo, das Recht.
prawy, recht, ächt, gehörig, passend; po prawym, eigentlich.
přaza, das Gespinnst, die Spinnte, der Spinnabend.

přebłyšćowak, a, m. der Durchschimmernde.
přebytk, a, m. das Verweilen, die Behausung, Wohnung.
přebywanje, das Verweilen, der Aufenthalt.
přec, přeco, přecy, *adv.* immer.
přeć I., gönnen, wünschen.
přećahnyć II., durchziehen, hinüberziehen.
přećel, a, m. der Freund.
přećelny, freundlich, freundschaftlich.
přećeŕpić IV., erleiden.
přećisnyć II., umwerfen, umstürzen.
přećišćeć III., durch Drängen hindurch bringen.
předać I., -dawać V., verkaufen.
prědaŕ, rja, m. der Prediger.
předawanje, das Verkaufen, der Verkauf.
prědni, der vordere.
prědować VI., predigen.
prědowanje, die Predigt.
předuć I., durchblasen, durchwehen.
přejěć I., durch-, hindurchfahren, überfahren.
přehrymzaŕ, rja, m. der Durchnager.
prěki, *adv.* quer.
překlepany, (durchgeklopft), durchtrieben, schlau.
překročić IV., überschreiten.
překupc, a, m. der Händler, Kaufmann.
překupstwo, der Handelsstand, Handel.
překhodźić IV., durchgehen; so -, sich ergehen.
přeliwać V., überfliessen, überströmen.
přeměnk, a, m. der Wechselbalg, die Larve.
přemłóćić IV., durchdreschen.
přemo st. přemoh & na přemo, um die Wette.
přenajeć I. (II.), verdingen, vermiethen, verpachten.
přeńć I., hindurch gehen, durchgehen, durchwandeln.
přeněmčić IV., germanisiren, deutsch machen.
přepadnyć II., durch-, überfallen.
přepalić IV., durchbrennen.
přepasć I., überhüten, verpassen.
přepłuwać V., durch-, hinüberschwimmen.
přeplesć I., durchflechten.
přeprosyć IV., erbitten, einladen.
přepytanje, die Durchsuchung, Untersuchung.
přerow, a, m. der Graben.
přeryčeć III., durchreden; so -, sich überwerfen.
přesadźić IV., versetzen, umpflanzen, übersetzen.
přesćerać V., ausstrecken, ausdehnen.
přeskakować VI., über-, durchspringen.
přeslědźić IV., durchspüren, durchforschen.
přestać I. (II.), -stawać V., aufhören.
přestworić IV., umbilden.
přešumić IV., durchbrausen.
přetorhnyć II., durchreissen, unterbrechen.

přetož, *c.* denn.
přewinyć II., überwinden.
přewobroćić IV., verändern.
přewodźenje, die Begleitung, das Grabgeleite.
přewodźeŕ, rja, *m.* der Begleiter, Leichenbegleiter.
přewodźeŕka, die Begleiterin.
přewołać V., überschreien.
přewzaće, die Uebernahme.
přez-jene, *adv.* übereins, einig.
přiběhnyć II., -běžeć III., herzulaufen.
přibjerać V., zunehmen.
přibližić IV., -žować VI., annähern, nahe bringen.
přibywać V., (dazu werden), zunehmen.
přičina, die Ursache.
přićahować VI., -hnyć II., herbei-, herzuziehn, angezogen kommen.
přidawk, a, *m.* die Zugabe, der Anhang.
přidomski, am Hause befindlich.
přihladować VI., zuschauen, zusehen.
přihot, a, *m.* die Vorbereitung, Vorrichtung.
přihotować VI., vorbereiten, zurichten.
přihotowanje, das přihotować.
přichod, a, *m.* die Zukunft.
přichodnosć, *f.* die Zukünftigkeit, Zukunft.
přichodny, zukünftig.
přijěchać V., herzureiten.
přikaznja, die Anordnung, der Befehl.
přikład, a, *m.* das Beispiel.
přikładować VI., dazu legen, nachlegen.
přikryć I., -ywać V., zudecken.
přikulić IV., hinzu schieben, kollern.
přikulodować VI., herbei kollern.
přikupjenje, das Nachkaufen, der Nachkauf.
přikhadźeć V., zu kommen pflegen.
přilećeć III., herzufliegen, geflogen kommen.
přilězć I., herbeikriechen, gekrochen kommen.
přiličić IV., -čować VI., dazu zählen, anrechnen.
přiliwać V., zugiessen, begiessen.
přimać V., -mnyć II., anfassen, angreifen.
přimołwjaty, zuredend, sich einschmeichelnd, freundlich thuend.
přimurjować VI., anmauern.
přinarodźić so IV., angeboren werden.
přinjesć I., -nošeć V., -nošować VI., herzutragen, bringen.
přinućić IV., zwingen zu etwas, aufnöthigen.
připadnyć II., dazu fallen, einfallen.
připasować VI., angürten, anschnallen.
připić I., -piwać V., zutrinken.
připiće, -piwanje, das Zutrinken.
připinyć II., anheften, anklemmen, anknöpfen.
připódla, *adv.* nebenbei, anbei.

připołdnica, die Mittagsgöttin.
připomhać V., behilflich sein, zur Hand gehen, unterstützen.
připosłuchać V., zuhören, anhören.
připowjedźić IV., -powjedować VI., ansagen, verkündigen.
přirězowanje, das Zuschneiden.
přiroda, die Natur; -dźiny, der Natur, Natur-.
pris, *interj.* priss, puff.
přisaha, der Eid, Eidschwur.
přisłowo, das Sprichwort.
přisłušnosć, *f.* die Gebühr, Pflicht.
přisporić IV., vermehren, fördern.
přistajić IV., hinzusetzen; miethen, dingen.
přistaw, a, *m.* der Hafen.
přistojny, anständig.
přisydnyć so II., sich hinzusetzen, ansetzen.
přitomny, gegenwärtig.
přitorhnyć so II., abreissen, abgebrochen werden; někomu so přitorhny, Jemand blieb stecken.
přityknyć II., dazu stecken, anstecken, anheften.
přiwačić so IV., herankriechen (wie ein Wurm), herbei schleichen.
přiwjazać V., anbinden.
přiwjezć I., herbeifahren, gefahren bringen.
přiwuznistwo, die Verwandtschaft, die Verwandten.
přiwuzny, verwandt.
přizamkać V., -knyć II., anschliessen.
prječ, *adv.* fort, weg, (wohin?) hinweg.
prječki, *pl.* die Ferne; na prječki, in die Ferne; w prječkach, fort, weg, (wo?) in der Ferne.
prjedy, *adv.* vorher, früher.
prócować so VI., sich bemühen, sich anstrengen.
prócowanje, die Bemühung, das Streben.
proh, a, *m.* die Schwelle.
proch, a, *m.* der Staub.
prosćić so IV., sich steif stellen, aufblasen.
próstwa, die Bitte.
prosty, starr, steif, ungelenk.
prosyć IV., bitten.
prošenje, das Bitten; po prošenju khodźić, betteln gehen.
prošeř, rja, *m.* der Bettler.
protyka, der Kalender.
próznić IV., leeren; müssig gehen.
próznik, a, *m.* der Müssiggänger.
prózny & prózdny, müssig, leer.
prućik, *dim.* von prut, das Reis, der Trieb, die Ruthe.
1. pruha, der Streif, der Strahl.
2. pruha statt proba, die Probe, Prüfung.
Pruska, eje, Preussen (Land).
pruski, preussisch.
prusnicy, *pl.* Preisselbeeren.
psyčk, *dim.* von pos.
pšeńca & pšenica, der Waizen; -ńčny, Waizen-.
ptačatko, das (junge) Vögelchen.

ptačina, das Gevögel.
ptak, a, *m.*, *dim.* ptačk, der Vogel.
puć, a, *m.*, *dim.* -ćik, der Pfad, Weg; *f.* die Bahn.
pućować VI., reisen.
pućowanje, das Reisen, die Reise.
pućowaŕ, rja, *m.*, -ŕka, *f.* der, die Reisende.
pucheŕk, a, *m.*, *dim.* v. pucheŕ, die Blase.
puk, a, *m.* der Puff, Schlag; -ki, *pl.* Schläge, Prügel.
puknyć so II., zerplatzen, aufspringen, bersten.
pukotać V., pochen, klopfen, bubbern.
pukotanje, pas pukotać.
punt, a, *m.* das Pfund.
purpurski, Purpur-.
pusty, wüst, öde; p. wječor, der Leichenabend.
pušćić IV., -šćeć V., lassen, loslassen, entlassen; drjewo p., Holz fällen; so -, losgelassen werden, stürzen.
puta, *dim.* -tka, die Henne (Schmeichelname).
putnik, a, *m.* der Wanderer, Pilger.
puto, die Fessel; gew. -ta, *pl.*
puzorny, drollig.
pycha, die Pracht; Schmuck.
pychaŕstwo, die Putzsucht, die Hoffarth.
pysk, a, *m.* der Schnabel.
pyskaty, mit (grossem) Schnabel, Rüssel.
pyšnosć, *f.* die Geschmücktheit, Pracht.
pytać V., suchen, nachtrachten.
pytnyć II., gewahr werden, plötzlich bemerken.

R.

rad & rady, gern.
rada, der Rath.
radny, Rath-, Raths-; wohlgerathen.
radosć, *f.* die Wonne, hohe Freude.
radosćiwy, wonnevoll.
radostny, wonnig.
radźić IV., rathen, anrathen; so -, gerathen, gelingen, gedeihen.
radźićel, a, *m.* der Rathgeber, Rath.
raj, a, *m.* das Paradies.
Rakuska, eje, Oesterreich.
ramjo, die Achsel, Schulter.
ranić IV., verwunden, verletzen.
rano, *adv.* früh, des Morgens.
rapać V., krächzen.
rapak, a, *m.* der Rabe.
rapanje, das rapać.
rataŕstwo, der Ackerbau, die Landwirthschaft.
raz, a, *m.* der Schlag, Stoss; Mal, -mal.
rěbjel, a, *m.* die Leiter, rěbl.
rěčka, *dim.* von rěka.
reja, der Tanz.
rěka, der Fluss.
rěkać V., heissen, genannt werden.
rěza, die Rune.
rězak, a, *m.* die Heckerschneide.
rězbaŕ, rja, *m.* der Bildhauer.

rězniski, Fleischer-, fleischermässig.
rěznyć II., einen Schnitt machen.
rjad, u & a, *m.* die Reihe, die Ordnung.
rjanosć, *f.* die Schönheit.
rjany, schön.
rjeblowany statt rěblowany, Leiter-.
rjec I. (*fut.* rjeknu), sagen.
rjećaznik, a, *m.* der Kettenhund.
rjechtać V., quaken.
rjemjenjeř, rja, *m.* der Riemer.
rjemjesło, das Handwerk.
rjenje, *adv.* schön, hübsch.
roboćan, a, *m.* der Frohnarbeiter, -bauer.
robota, der Frohndienst, Hofdienst.
ročk, a, *m.* das Rothkehlchen.
rodźeć III., mögen, wollen.
rohaty, gehörnt.
roła, die Röhre.
rola, der Acker.
rólnik, a, *m.* der Ackersmann.
rólnistwo, der Ackerbau.
ronić IV., fallen lassen; so -, herabfallen, -fliessen.
ronjenje, das ronić.
ropot, a, *m.* der Lärm, das Geräusch.
rosć I., wachsen, zunehmen.
rosćenje, das Wachsen, Gewächs.
rostlina, die Pflanze.
row, a, *m.* das Grab.
rowaŕ, rja, *m.* der Todtengräber.
rowjenk, a, *m.* der Zeitgenosse.
rowryće, das Grabmachen.
rowryjeŕ, rja, *m.* der Todtengräber.
rozbosć I. (*fut.* rozbodu), auseinander stossen, zerstossen.
rozčerćić IV., verteufelt böse machen.
rozćěkać so V., auseinanderlaufen, fortlaufen.
rozdajić IV., -jeć V., aufsperren.
rozdrjebić IV., zerbröckeln, klar machen.
rózdrjeć so I., zerreissen.
rozdźěl, a, *m.* der Unterschied.
rozdźělny, unterschieden, unterscheidbar.
rozemić st. rozomić IV., -mjeć III., verstehen, einsehen.
rozhladny, um-, vorsichtig.
rozhladować so VI., sich umschauen, orientiren.
rozjednać V., durch Verhandeln auseinanderbringen, beschwichtigen.
rozkidać V., verschütten, vergiessen.
rozkorić IV., entzweien, in Zwist bringen.
rozlehnyć so II., -hować so VI., sich auseinanderlegen, ausbreiten, erschallen.
rozmjetać V., auseinanderwerfen, zerwerfen, verthun.
rozmjetanje, das rozmjetać.
rozmok, a, *m.* die Auflösung.
rozmołwić so IV., -wjeć so V., sich besprechen, sich unterhalten.
roznjemdrić so IV., wild, aufgebracht werden.
rozpjeršić IV., zerstreuen, zerstieben machen.

rozposćełanje, das Versenden, Verschicken.
rozpósłać I., rozposćełać V., auseinander schicken, verschicken; auseinanderbreiten (das Bett u. dergl.).
rozpowjedać V., umständlich erzählen, klar machen.
rozpřesćerać V., ausbreiten, verbreiten.
rozryčować so VI., sich besprechen, unterhalten.
rozsudźić IV., -dźeć V., beurtheilen, entscheiden.
rozsywać V., aussäen, auseinanderstreuen.
rozšěrić IV., ausbreiten, verbreiten.
roztać I., aufthauen.
roztołc I., zerstossen, zerstampfen.
roztorhać V., -hnyć II., zerreissen. [teln.
roztřasć I., auseinander schüt-
rozwić I., -wiwać & -wiječ V., entwickeln, aufwickeln, entfalten.
rozwiwanje, das rozwić.
rózynka, die Rosine.
rózynkaty, voll Rosinen.
rozzłobić so IV., zornig werden, sich erbossen.
rozžohnować so VI., Abschied nehmen.
róža, *dim.* -žička, die Rose, Blume.
róžk, a, *m.* die Ecke, der Zipfel; wulki r., Januar, mały r., Februar.
rožka, *dim.* v. rož, der Roggen, das Korn.
róžowy, rosig, Rosen-.
1. rub, a, *m.* das leinene Tuch, Tischtuch, der grobleinene Mantel.
2. rub, a, *m.* die äbichte, linke Seite, bes. na ruby.
rubać V., -bnyć II., hauen, hacken; drjewo, Holz spalten.
rubić IV., rauben.
rubiško, das Tuch, Tüchelchen, Kopftuch, Schnupftuch.
rubježny, Raub-; raubsüchtig; Räuber-; räuberisch.
rubnjenje, das Einhauen, der Schlag.
ruče, *adv.* behende, (hand)flink, schnell.
ruć I., brüllen.
rućany, aus Rauten gemacht, Rauten-.
ruka, die Hand, der Arm.
rukajca, der Handschuh.
rukij, a, *m.* der Bürge.
rukopisny, handschriftlich.
rum, a, *m.* der Rumm.
runina, die Ebene.
runje, *adv.* gerade, soeben.
runjo, nja & njeća, das Gleiche; teho runja, -njeća, desgleichen, dem gleich.
runosć, *f.* die Gleichheit, die gleiche Beschaffenheit.
runy, gerade, gleich, eben.
Ruska, eje, Russland.
ryba, *dim.* -bička, der Fisch.
rybować VI., reiben.
ryč, *f.* die Rede, Sprache.
ryčeć III., reden, sprechen.
ryčnik, a, *m.* der Sprecher, Advokat.
ryčniwosć, *f.* die Beredsamkeit.

ryć I., graben.
ryćeŕkubło, das Rittergut, ryćeŕske kubło.
ŕyćeŕski, Ritter-, ritterlich, tapfer.
ryhel, a, *m.* der Riegel, das Riegelholz.
ryzačk, *dim.* v. ryzak, Fuchs (Pferd), Rothschimmel.
ryzy, *indecl.* goldgelb, fuchsroth; ryzy kóń, der Goldfuchs.
ržeć III., zittern, beben, schallen.

S.

sad, u & a, *m.* das Obst; sadowy, Obst-.
sadźić IV., -dźeć V., setzen, hinstellen, legen, pflanzen.
sahać V., lang ausstrecken, klaftern, ausschreiten.
sakrować VI., sakramentiren, fluchen.
sakski, sächsisch; Sakska, Sachsen (Land).
saksonski = sakski.
Sala, die Saale (Fluss).
sam, allein, selbst.
samlutki statt samutki, ganz allein.
samomudry, selbstklug.
samoručnje, *adv.* eigenhändig.
samotnosć, *f.* die Einsamkeit.
samotny, einsam; eigenthümlich, samsny.
samsny, selbiger, eigenthümlich.
sanc st. samc, a, *m.* das Männchen, der Hahn.
sanči, Schlitten-.
sančka st. samčka, das Weibchen, die Sie.
sanje, *pl.* der Schlitten.
sażeń, *f.* die Klafter.
sćahnyć II., zusammenziehen; so -, übersiedeln.
sćěhować VI., folgen, nachfolgen.
sćěna, *dim.* -nka, die Wand, Seitenplanke.
sćeŕpny & -niwy, -pliwy, a, e, geduldig, gelassen.
sćičko, *dim.* v. sto, das Hundert.
sćiną st. tŕćina, Schilf, Schilfrohr.
sedłować VI., satteln.
sedźeć III., sitzen, verweilen.
sekera, die Axt, das Beil.
selowy, Salz-.
sem, *adv.* hieher, her.
Serb, a, *m.* der Wende; *pl.* Serby, das Wendenland.
serbski, wendisch.
serbskosć, *f.* Serbicität.
serbstwo & serbowstwo, das Wendenthum.
serbšćina, die wendische Sprache.
skakać V., Sprünge machen, springen.
skakanje, das skakać.
skazać V., bestellen.
skazyć IV., verderben.
skepsać V., verhunzen, verfumfeien.
skerje, *adv.* eher, geschwinder, wahrscheinlicher.
skibka, *dim.* von skiba, ein Stück, der Schnitt.
skład, u & a, *m.* die Zusammenlegung, Harmonie, das Gefüge, Geschick.
składnosć, *f.* die Gelegenheit.
składnostnje, *adv.* gelegentlich.

składować VI., zusammenlegen; radu, berathschlagen.
skludźeŕka, die Bezähmerin.
sknadźik, a, *m.*, *dim.* v. sknadź (st. strnadź), der Goldammer.
skobać V., rupfen, zupfen.
skočić IV., springen, einen Sprung machen.
skok, u & a, *m.* der Sprung, Satz; w skoku, im Sprunge, schnell. [niren.
skóncować VI., tödten, ruiskónčnje, *adv.* endlich.
skopc, gew. skopčk, skóčk, a, *m.* die Heuschrecke.
skórčička, die Brotrinde.
skóržbnik, a, *m.* der Kläger.
skorženje, das skoržić, die Klage.
skoržić IV., klagen; jammern; Bohu skorženo, Gott sei es geklagt!
skót, otu, *m.* das Vieh.
skradźu, *adv.* heimlich, verstohlener Weise.
skubłać V., ernähren, erziehen.
skutk, a, *m.* das Werk, die That.
skutkować VI., wirken, bewirken, thun.
skutkowanje, das Wirken, die Thätigkeit.
skhadźeć V., -dźować VI. (st. wzkhadźeć), hervorgehen, emporkommen, aufgehen.
skhilić so IV., sich neigen, niederbeugen.
skhodźeńk, a, *m.* die Stufe, der Grad.
skhow, a, *m.* das Versteck, der Schutzort.
skhować VI., verstecken, verbergen, behalten, bewahren; beerdigen.
słabić IV., schwächen.
słabosć, *f.* die Schwachheit, Schwäche.
słabuški, *dim.* von słaby.
słaby, schwach, matt.
słanje, die Streu, Nadelstreu.
sława, der Ruhm, das Lebehoch; Sława, die Göttin des Ruhmes.
sławny, rühmlich, berühmt.
słód, odu & oda, *m.* der Geschmack; das Malz.
słodźić IV., -dźeć V., süssen, schmecken.
słoma, *dim.* -mička, das Stroh.
słónco, *dim.* -nčko, die Sonne.
słónčny, Sonnen-, sonnig.
Słowjan, a, *m.* der Slave.
słowjanski, slavisch.
słownik, a, *m.* das Wörterbuch.
słowo, *dim.* -wčko, das Wort.
służba, der Dienst.
słyšeć III., hören, erhören.
slěbornić so IV., silberhell erglänzen.
slěbornik, a, *m.* der Silberling; eine Schmetterlingsart.
slěborny, silbern; ein Silbergroschen.
slěbro, das Silber.
slěbroklinčny, silberklingend.
slěbrozuk, a, *m.* Silberklang.
slědny, Spür-, naschhaft.
slepić IV., blenden, täuschen.
sleposć, *f.* die Blindheit.
slepy, blind.
slub, a, *m.* das Versprechen, Gelöbniss, die Verlobung.

směć I., dürfen; smědłach, ich durfte.
směch, a, *m.* das Lachen, Gelächter.
Smělna, eje, Schmölln; smělnjanski, aus Schmölln.
směrki, *pl.* die Dämmerung, das Dunkel.
směšny, lächerlich.
smilenje, das smilić so.
smilić so IV., sich erbarmen.
smjeć so I., směwać so V., lachen.
smjeće, *pl.* der Kehrichthaufen.
smjerć, *f.* der Tod.
smjerdźeć III., stinken.
smjerdźenje, der Gestank.
Smjertnica, die Todesgöttin.
smjertny, tödtlich, sterblich.
smoła, das Pech.
smykać so V., -knyć so II., darüber hingleiten, geschoben werden.
snadny, leicht, unbedeutend, gering.
snadź, *adv.* vielleicht, etwa.
snědanje, das Frühstück.
sněh, a, *m.* der Schnee.
sněhběły, schneeweiss.
snop, a, *m.* die Garbe.
snować so VI., sich forthaspeln, weiter schieben, fort machen.
sobota, der Sonnabend.
sobubratr, a, *m.* der Mitbruder.
sobušuleř, rja, *m.*, -řka, *f.* der Mitschüler, die Mitschülerin.
sokoł, a, *m.* der Falke.
sołobik, a, *m.* die Nachtigall.
són, sona, *m.* der Traum, der Schlaf.
sorna, das Reh.
sotra, *dim.* -třička, die Schwester.
sotrowski, schwesterlich; -ske dźěći, Geschwisterkinder.
sowa, die Eule.
spać IV. (V.), schlafen.
spadować VI., zusammenfallen, hinunterfallen, abnehmen.
spalić so IV., verbrannt werden, verbrennen.
spanje, der Schlaf.
spar, a, *m.* der Schlaf, spař.
spěšnje, *adv.* flink, eilig.
spěšnosć, *f.* die Schnelligkeit.
spěšny, eilig, schnell.
spěw, a, *m.* der Gesang.
spěwać V., singen, laut beten, Gebete hersagen.
spěwař, rja, *m.* der Sänger.
spěwařske (*scil.* knihi), *pl.* das Gesangbuch.
spinki, *pl.* der Klamm, Krampf.
spječić so IV., sich empören, widerstehen.
spjucy = spicy, schlafend.
spłunyć II., zusammenschwimmen, vom Wasser verschlungen werden; statt wzpłunyć, heraufschwimmen, hervortauchen.
splah, a, *m.* das Geschlecht.
spočatk, a, *m.* der Anfang.
spočeć I. (II.), spočinać V., anfangen.
spódni, der untere.
spodobanje, das Wohlgefallen.
spodźiwnje, *adv.* sonderbar.
spodźiwny, wunderbar, sonderbar.
spokojić so IV., sich zufrieden geben, sich trösten.

spokojny, zufrieden, genügsam.

spokojom, *adv.* zufrieden, genügsam.

spominać V., -spomnić IV., gedenken, erwähnen.

spomožny, anhelfend, zuträglich, förderlich.

spopodać V., zusammenfangen, erhaschen.

spowjedny, Beicht-.

spóznać I., -znawać V., ganz erkennen, wahrnehmen, inne werden, kennen lernen.

spožčić IV., verleihen.

spóžerać V., gänzlich verschlingen, verschlucken.

sprawny, rechtlich, rechtschaffen, gerecht.

sprócniwy, arbeitsam, thätig.

sprócnosć, *f.* die Arbeitsamkeit, Müdigkeit.

sprócny, arbeitsam, geschäftig, thätig, müde.

spušćić IV., zusammen-, herunter-, nieder-, los-, erlassen.

srěbać V., schlürfen.

srědk, a, *m.* das Mittel, Werkzeug.

srědnik, a, *m.* der Mittler.

srěni st. srědni, mittel, mittelmässig.

srjedźa, *adv.* in der Mitte, zwischen. [telstück.

srjedźizna, die Mitte, das Mit-

srjódka, die Brosse, Krume, das Bröckchen.

sroka, die Elster.

stać I., -stawać V., stehen; so -, geschehen.

stadleško, *dim.* von stadło, die Heerde.

stajnje, *adv.* beständig.

stajny, beständig, fortwährend, gleichmässig, glatt.

stanyć II., -stawać V., aufstehen.

starc, a, *m.* der Alte, Greis.

staroba, das Alter.

starosć, *f.* die Sorge.

staršej, *dual.* die Eltern.

stary, alt; na stare (*scil.* dny), auf die alten Tage, im Alter.

statok, a, *m.* die Wohnstelle, der Wohnsitz, die Heimath.

statowy, den Staat betreffend.

staw, a, *m.* das Glied.

stawajšo = stawajće (niederlausitzisch), s. stanyć.

stawizna, die Geschichte.

stojće, s. stać.

stołpaty, mit Säulen versehen; stängelig.

Stołpno, Stolpen; -njanski, aus Stolpen.

stólc, a, *m.* der Stuhl.

stonać V., stöhnen, ächzen.

stop, a, *m.* der Fuss, ein Schuh.

stopa, der Tritt, Schritt; Spurgang, Fusstapfen.

strach, a, *m.* der Schrecken, die Furcht, Gefahr.

strachosć, *f.* & strachota, die Gefahr, Furcht.

strachotnosć, *f.* die Gefährlichkeit.

stražować VI., wachen, bewachen, Wache stehen.

strona, die Seite, Gegend; w swoju stronu, auf die Seite, seiner Wege.

strowjo, die Gesundheit.

strowosć, *f.* die Gesundheit.

strowy, gesund, zuträglich.
stróžić so IV., erschrecken.
struchły, traurig, verzagt.
studnička, *dim.* von studnja, der Brunnen.
stupać V., schreiten, treten, gehen.
stupić IV., hintreten, treten.
stužić IV., steifen; beugen.
stwarić IV., zusammenbauen, aufbauen, gestalten.
stwórba, die Schöpfung, Natur.
stworić IV., erschaffen.
stworićel, a, *m.* der Schöpfer.
stworjenje, *dim.* -ńčko, das Erschaffen, Geschöpf.
styskać so V., bangen, bange sein.
sud, u & a, *m.* das Gericht, Urtheil; (*gen.* a) das Fass, der Eimer.
sudnistwo, das Richteramt, Gerichtsamt.
sudobje & -bjo, das Gefäss.
sudźić IV., richten, beurtheilen.
suchi, trocken, dürr, mager.
suchota, die Trockenheit, die Dürre.
sunyć II., einen Schub, Stoss, Schlag geben; so -, gleiten, schlüpfen.
surowosć, *f.* die Rohheit, Grausamkeit.
surowy, roh, rauh, grausam, streng.
susod, a, *m.* der Nachbar.
susodny, Nachbar-, benachbart.
susodstwo, die Nachbarschaft.
sušić IV., trocknen, dörren.
suwačk, a, *m.* der Schieber, der Riegel.
suwać so V., sich schieben, sich schnell bewegen.
swak, a, *m.* der Schwager.
swakowa, die Schwägerin.
swakowstwo, die Schwägerschaft.
swar, a, *m.* der Tadel, das Schelten.
swarićIV., schelten, auszanken.
swarjaty, scheltend, zänkisch.
swat, a, *m.* der Brautführer.
swěca, das Licht, die Kerze.
swěćaty, leuchtend.
swěćić IV., leuchten, brennen, scheinen.
swědk, a, *m.* der Zeuge.
swědomjo, das Gewissen.
swěrnosć, *f.* die Treue, Sorgfalt.
swěrny, treu, ehrlich.
swěru, *adv.* treulich, getreu, sorgfältig.
swět, a, *m.* die Welt.
swětło, *dim.* -tleško, das Licht, die Helle.
swětłosć, *f.* die Helle, der Glanz.
swětły, licht, hell.
swinjo, das Schwein.
switać V., dämmern, tagen.
swjatnica, das Heiligthum, der Tempel.
swjatočnosć, *f.* die Festlichkeit.
swjatočny, festlich, feierlich.
swjatok, a, *m.* der Feieradend.
Swjatowit, a, *m.* ein Gott der Slaven.
swjaty, heilig.
swjedźeń, nja, *m.* der Festtag, das Fest.
swjedźeński, *adv.* festlich.

swoboda, die Freiheit.
swobodny, frei.
swójba, die Familie, Gattung.
syc I., sykać V., hauen, mähen; sykać auch: scharben.
syć I., säen, aussäen, streuen.
syćiznowy, von Binsen.
sydać V., zu sitzen pflegen, sitzen; so -, Platz nehmen.
sydlišćo, der Sitz, Wohnort, die Ansiedelung, Besitzung.
sydnyć so II., sich setzen; (als Bodensatz) gerinnen.
sydrješk, a, *m.* der Süss-, Reibkäse, ein Käulchen davon.
sykorka, die Meise.
syła, die Menge, Schaar.
sylnje, stark.
sylnosć, *f.* die Stärke.
sylny, stark, kräftig, mächtig.
sylza, die Thräne.
sylzowaty, voll Thränen, thränend.
symjo, der Saame.
syn, a, *m.*, *dim.* -nk, der Sohn.
syno, das Heu.
sypać V., schütten, streuen.
syrota, *dim.* -tka, die Waise.
syry, roh, nicht gekocht.
syty, satt.
syw, a, *m.* die Saat.

Š.

šće = hišće.
šćebotać V., schnattern, plärren, zwitschern.
šćekotać V., schnattern, kläffen.
šćerkot, a, *m.* das Geklapper, Geklirr.
šćerkotać V., klappern, klirren.
šćernišćo, das Stoppelfeld.
šćipać V., zwicken, kneipen, pflücken.
šćipaty, kneipend, ätzend, beissend, pflückend.
šćuwać V., hetzen.
šědźiwc, a, *m.* das graue Haupt, der Greis.
šědźiwy, grau, ergraut, weissgrau.
šelma, *m.* der Schelm.
šepotać V., zischeln.
šeptać V., -pnyć II., flüstern, zuflüstern.
šěř, *f.* die Breite, das Blatt.
šěračk, a, *m.* die Grasmücke.
šerić IV., scheuchen, spucken.
šěrić so IV., sich ausbreiten, verbreiten.
šěroki, breit.
šěrozeleny, graugrün.
šěry, grau.
šić I., nähen.
šija, der Hals.
šik, a, *m.* das Geschick, die Geschicklichkeit.
škawrić IV., belfern, kläffen.
škit, a, *m.* der Schild, Schutz.
škitać V., schirmen, schützen.
škleńca, *dim.* -ńčka, das Glas, gläserne Gefäss.
škljička, *dim.* von škla, die Schüssel.
škódny, Schaden-, schädlich.
škowrjeńčk = škowrončk, a, *m.* die Lerche.
škrabać V., schaben, kratzen.
škraholc, a, *m.* der Taubenhabicht.
škrěk, a, *m.* das helle Geschrei.
škrěkać V., škrěčeć III., kreischen, hell schreien.

škrěkawa, der Eichelheher, -habicht.
škrička, *dim.* von škra, der Funke.
šlapać V., hastig schlucken, schlingen.
ślebjerdka, der Streifen, die Binde.
ślewjeŕ, rja, *m.* der Schleier.
šmrěk, a, *m.* die Fichte; -kowy, Fichten-; Šmrěkowe hory, das Fichtelgebirge.
šmórać V., Striche machen, schmieren, hin und her fahren, streichen.
šoł v. hić.
špatny, schlecht, gering.
Šprjewicy, *pl.* Spreewitz.
Šprjewja, die Spree.
štom, a, *m.*, *dim.* -mik, der Stamm, Baum.
štryt, a, *m.* der Streit, zwada.
študować VI., studiren.
štwórć, *f.* das Viertel.
štwórtk, a, *m.* der Donnerstag.
štyrinohač, a, *m.* der Vierfüssler.
šučić IV., rauschen.
šulski, Schul-.
šumić IV., schäumen, brausen, sausen.
šumjenje, das šumić.
šwabjel, a, *m.* der Schwefel.
Šwajcaŕska, eje, die Schweiz.
šwarny, sauber, hübsch, brav.
šwejdski, schwedisch.
šwinc, a, *m.*, statt swinc, der Dachs.
šwižny, schlank.
šwjerčik, a, *m.* das Heimchen, die Grille.
šwórčeć III., schwirren, rauschen.

T.

tajki, ein solcher, so beschaffen.
tak, *adv.* so, also.
takle, so, also.
tam, *adv.* dort, daselbst; dorthin, dahin, hin.
tamny, jener.
tehdom, *adv.* damals, da.
tehdomny, damalig.
tej, a, *m.* der Thee; -jowy, Thee-.
tejowc, a, *m.* der Theestrauch.
tepić IV., heizen, feuern; so -, sich heizen, brennen.
tepić so IV., sich ertränken, ertrinken.
tež, *c.* auch.
theïn, a, *m.* Theïn.
tłać I., verwesen, modern.
tłochnyć st. płochnyć II., -chować VI., flüchtig werden, entweichen.
tołsće, *adv.* dick, sehr stark.
tołsty, dick, stark, grob.
tola, *c.* doch, jedoch, allein.
toleŕ, rja, *m.* der Thaler.
tonidło, der Sumpf, Bruch.
tónkróć, dieses Mal.
torhać V., -hnyć II., reissen, raufen, pflücken.
torhošćo statt torhowišćo, der Markt, Marktplatz.
tórny, thöricht, rasend.
tótka, *m.* der Todtengräber, rowaŕ.
towaŕstwo st. towaŕšstwo, die Gesellschaft, die Zusammenkunft, der Verein.

towarš, a, *m.* der Genosse, Geselle.
towaršić so IV., sich gesellen, zugesellen.
towarška, die Genossin, Gesellschafterin.
towaršnje, *adv.* gesellig.
towaršny, gesellig, gesellbar.
trać I., dauern, währen.
tradanje, das Darben, Entbehren.
trašny, erschreckend, schrecklich, furchtbar.
trawnik, a, *m.* der Grasplatz, Rasen.
trěć I., reiben, wischen, abtrocknen; len trěć, Flachs brechen.
třěcha, das Dach.
třělba, das Gewehr, die Flinte.
třepotać (tř spr. tš) V., zittern, beben.
třepotaty, zitternd, bebend.
třěska (tř spr. tš), der Holzspahn, Splitter.
třihać V., scheeren, mit der Scheere schneiden.
trjechić IV., treffen, antreffen, finden.
třojohłubokorozščěpjeny, dreifach tiefgespalten.
trochu, *adv.* ein wenig, etwas.
trón, a, *m.* der Thron.
tróšt, a, *m.* der Trost, změrowanje.
tróštny, Trost-, tröstlich, změrowacy.
trubić IV., tuten, in's Horn, in die Posaune stossen.
trubjel, *f.* die Bassposaune, Ofenröhre, Röhre.
truna, die Saite.
truskalca, die Erdbeere; -cowy, Erdbeeren-.
tu, *adv.* hier, da; tu a tam, hier und dort, hier und da.
tučny, fett, feist.
tuha, die Schwüle, Hitze, die Bangigkeit.
tujawka, die Turteltaube.
tuječ V., wiegen, schaukeln.
Tumicy, *pl.* Tumitz.
tunjo, *adv.* billig, wohlfeil.
tupy tapy, tretend, bezeichnet die Fusstritte.
twarc, a, *m.* der Baumeister.
twarić IV., bauen, erbauen.
twarjenje, das Gebäude.
twarožk, a, *m.* der Käse, das Quärgel.
twjerdy, hart, fest, streng.
twjerdźizna, die Feste, Festung.
twórba, die Bildung, Gestaltung, Form.
tyće, das Gedeihen.
tydźeń, nja, *m.* die Woche.
tyknyć II., -kać V., stecken, hineinstecken, stopfen.
tyšić IV., ängstigen, beunruhigen.
tyšnica, die Angst, der Kummer.
tyšny, ängstigend, angstvoll, wehmüthig.

W.

wabić IV., reizen, locken.
wačić so IV., schleichen (wie ein Wurm).
wačka, *dim.* v. waka, der Wurm.
wadźić IV., schaden, im Wege stehen; to ničo njewadźi, das schadet nichts.

wadźić so IV., sich streiten, zanken.
wał, a, *m.* das Gebund.
wałčk, *dim.* v. wał, das Bündel; *pl.* Reissig.
waleć so V., sich wälzen, kollern.
warić IV., kochen, sieden, brauen.
Warta, die Warthe.
wašnjo & -nje, *dim.* -nička, das Temperament, die Gewohnheit, Sitte, Art und Weise.
wažić IV., wiegen, wägen, schätzen, daransetzen.
wbohi, armselig, elend.
wčera, *adv.* gestern.
wćipnosć, *f.* die Neugierde.
wćipny, neugierig.
wěc, *f.* die Sache, das Ding, die Angelegenheit.
wěčny, ewig.
wěć I., wehen, worfeln.
wědomosć, die Wissenschaft, Kenntniss, Kunde.
wěcha, der Strohkranz, Hegewisch.
wěk, a, *m.* das Zeitalter; wěki na wěki, in Ewigkeit.
wěko, der Deckel.
wěm, von wjedźeć.
wěnašk, *dim.* von wěnc.
wěnc, a, *m.* der Kranz.
wěra, der Glaube, die Religion.
wěrić IV., glauben, trauen.
wěrkojty, leichtgläubig.
wěrnosć, *f.* die Wahrheit, die Wahrhaftigkeit.
wěrny, wahr, wahrhaft, wirklich.
wěrywuznaće, das Glaubensbekenntniss.
wěsće, *adv.* gewiss, sicher.
wěsćić IV., gewiss machen, versichern.
wěstosć, *f.* die Gewissheit, die Sicherheit.
wěsty, gewiss, sicher, bestimmt; na wěste, aufs Gewisse.
wěšćić IV., verkünden, wahrsagen, weissagen.
wětr, a, *m.* der Wind.
wětřik, -třičk, *dim.* von wětr.
wětrospěšny, windschnell.
wić I., windeln, wickeln; so -, sich winden, sich krümmen.
widźeć III., sehen, Sehkraft haben.
wichor, a, *m.* der Wirbel-, Sturmwind.
wikować VI., markten, Handel treiben.
wikowanje, das wikować, der Handel.
wina, die Schuld, Ursache, přičina.
wino, der Wein; -nowy, Wein-.
winojty, schuldig; werth, hódny.
wisać V., hängen, hangen.
Wisła, die Weichsel.
wišnjowy, Kirschen-.
witać V., bewillkommnen, willkommen sein.
wiwy, *pl.* die Krämpfe, widlišća.
wjacy, *adv.* mehr.
wjazać V., binden.
wjaznyć II., hängen bleiben, stecken bleiben, hineinstecken.
wječor, a, *m.* der Abend.

wječenje, das Rächen; Rache.
wječeřski, rächerisch, Rächer-.
wječić so IV., sich rächen.
wjedro, a, *m.* das Wetter.
wjedu, von wjesć.
wjedźeć I. (III.), wissen.
wjedźenje, das Wissen.
wjele, *adv.* viel.
Wjelećin, a, *m.* Wilthen.
wjelelětny, vieljährig.
wjelk, a, *m.* der Wolf.
wjelkowski, Welkaer; z Wjelkowa.
Wjera, eine mythische Person, eine kinderfressende Alte; -riny, ihr gehörig.
wjerćeć III., drehen, bohren.
wjeřšk, a, *m.* der Gipfel, Wipfel.
wjeršny, der Obere, Höchste.
wjeršpomazy statt wjerši pomazy, der Höchste helfe, helf' Gott!
wjes, wsy, *f.* das Dorf.
wjesć I., führen.
wjesele, *adv.* froh, fröhlich.
wjesele & -lo, die Freude.
wjeselić so IV., sich freuen.
wjeska, *dim.* von wjes.
wjesnjan, a, *m.* der Dörfler, Dorfbewohner.
wjesoły, froh, freudig.
wjewjerca, das Eichhörnchen.
włoha, die Feuchtigkeit.
włós, osa, *m.* das Haar; gew. włosy, *pl.* die Haare.
włóska st. włósk, *dim.* v. włós.
włožička, *dim.* von włoža, die ausgestrichene Furche.
włóžny, feucht, nässlich.
wobaj, wobě, *dual.* beide.
wobarać V., wehren; so -, sich weigern.
wobdawać V., umgeben.
wobćežnosć, *f.* die Beschwerlichkeit.
wobělić IV., weissen, fertig schälen.
wobhladować VI., beschauen, besehen.
wobjed, a, *m.* das Mittagessen, die Mahlzeit.
wobjedować VI., mittagsmahlen.
wobjimać V., umfassen, umklaftern, umarmen.
wobjimanje, das wobjimać.
wobkedźbować VI., beachten, beaufsichtigen.
wobkedźbowanje, das wobkedźbować.
wobkrućić IV., befestigen, bestätigen, behaupten.
wobkhadźeć V., umgehen (mit Jemandem).
wobkhod, u & a, *m.* der Umgang; das Geschäft.
wobkhodnje, *adv.* umgänglich.
wobkhować VI., behalten, bewahren, aufheben.
wobłuk, a, *m.* der Bogen, der Rahmen.
woblec I., -lekać V., etwas Schleppendes umwerfen, ankleiden, anziehen.
woblětować VI., umfliegen, umflattern.
wobličo, das Gesicht, Antlitz; -čowy, Gesichts-.
wobmjezyć IV., -zować VI., um-, begränzen, einschränken.
wobnožka, der kleine Zweig, wotnožka.

wobradźić IV., bescheeren.
wobraz, a, *m.* das Bild, das Gepräge.
wobrězować VI., beschneiden.
wobróć I., -barać V., wehren, erwehren, vertheidigen.
wobroćić statt wobwroćić IV., -ćeć V., umwenden, wenden, bekehren.
wobrubić IV., -bjeć V., umsäumen, einfassen.
wobsadźić IV., besetzen, bepflanzen.
wobsedźenstwo, das Besitzthum, Eigenthum.
wobsedźeŕ, rja, *m.* der Besitzer.
wobskoržić IV., verklagen, anklagen.
wobstać I., -stejeć V., umstehen, bestehen, stehen bleiben.
wobstarać V., be-, versorgen.
wobstejnosć, *f.* der Umstand, Zustand, die Lage.
wobswědčić IV., bezeugen.
wobsyć I., besäen.
wobšěrny, breit, ausführlich, umständlich.
wobtwjerdźić IV., befestigen, bestätigen.
wobwěšeć V., herumhängen, rings behängen.
wobydlenje, das wobydlić, die Wohnung.
wobydlić IV., bewohnen.
wobzamknyć II., beschliessen, schliessen.
wočakować VI., erwarten.
woči, *dual.* die Augen.
wóčko, *dim.* v. woko, das Auge.
wóćec = wótc.
woćichnyć II., still werden.
woćisnyć II., abwerfen, Gewinn geben.
woda, das Wasser.
wodniši, am Tage, sichtbar, Tages-.
wodnjo, *adv.* bei, am Tage.
Wódra, die Oder.
wodych, a, *m.* der Odem, der Lebensodem.
wodźeć I., -dźewać V., zudecken, erfüllen.
wodźeće, das wodźeć, die Bedeckung, Hülle.
woheń, nja & -hnja, *m.* das Feuer.
wohidło, die Missgestalt.
wohidny, hässlich, missgestaltet, schmählich.
wohidźić IV., hässlich machen, entstellen.
wohrjewać V., erwärmen, aufwärmen.
wojak, a, *m.* der Soldat.
Wojerecy, *pl.* Hoyerswerda.
wójna, der Krieg.
wojować VI., kriegen, kämpfen.
wójsko, das Heer, die Armee.
wokač, a, *m.* der Grossäugige.
wokaty, mit grossen Augen, grossäugig.
wokno, *dim.* -nješko, das Fenster.
wokołny & wokolny, im Umkreise befindlich, umliegend.
wokoło, *adv.* herum, umher, um.
wokomik, a, *m.* der Augenblick.
wokošić IV., küssen.
wokřewić IV., erquicken.
wokřewjenje, die Erquickung.

wokuzłać V., bezaubern.
woł, a, *m.* der Ochs.
wołać V., rufen, schreien, aufrufen, wecken.
wołtaŕ, rja, *m.* der Altar.
wola, der Wille, Muthwille.
wólba, die Wahl.
wolij, a, *m.* das Oel.
wólny, willig, muthig, muthwillig.
wólšowy, Erlen-.
womazać so V., beschmieren, beschmuzen.
womłóćić IV., abdreschen.
womłódnica, die Lüsterne.
womłódnosć, *f.* die Lüsternheit, Naschhaftigkeit.
won, *adv.* hinaus, heraus.
wóń, nje, *f.* der Geruch, Duft.
Wonecy, *pl.* Dingskirchen, Dorf NN.
woněmić IV., stumm werden.
wonješko, das Riechel, das Sträusschen.
wonka, *adv.* draussen.
wopak, *adv.* verkehrt, unrecht, fälschlich.
wopłokać V., abspülen, auswaschen.
wopłusk, a, *m.* der Spritzfleck, Schmuzfleck, Auswurf.
wopojenje, das Berauschen.
wopokazać V., -zować VI., beweisen, erweisen.
wopokazmo, der Beweis.
wopomnić IV., erwähnen, in's Gedächtniss bringen, erwägen.
wopomnik, a, *m.* das Denkmal.
woprašenje, das Befragen, die Anfrage.
woprawdźe, *adv.* in Wahrheit, wirklich.
woprawdźity, wahrhaft, wirklich, echt.
woprawjeć V., richtig machen, berichten (Kranke), die Communion reichen.
woprostnyć II., steif werden.
woprować VI., opfern.
wopuš, *f.* der Schwanz, Zopf.
wopušćić IV., ver-, unterlassen.
wopyt, a, *m.* der Besuch.
wopytować VI., besuchen.
worakawy, muthwillig, hämisch, boshaft.
worjech, a, *m.* die Nuss.
worjeł, a, *m.* der Adler.
wosada, die Gemeinde, Kirchgemeinde.
wosebity, besonders befindlich, absonderlich, eigenthümlich.
wosebje, *adv.* besonders, einzeln, vorzüglich.
wosebnje, *adv.* besonders, vorzüglich.
wosebnosć, *f.* die Besonderheit, Eigenschaft, der Vorzug.
woskobać V., abrupfen, zupfen.
wosmačk, a, *m.* eine Schmetterlingsart.
wosoba, die Person.
wosrjedź, *adv.* in die Mitte, mitten.
wosrjedźa, *adv.* in der Mitte, zwischen.
wostać I. (II.), bleiben.
wostajić IV., stehen oder liegen lassen, unterlassen.
wostudny, langweilig, überdrüssig.

wostudźić so IV., langweilen, satt bekommen.
woswětlić IV., erhellen, beleuchten, aufklären.
wošćerjeć so V., Zähne fletschen, höhnisch oder albern lachen.
wotankać statt wotemkać V., aufschliessen.
wotawa, das Grummet.
wotbjerać V., abnehmen, abraffen.
wótc, a, *m.* der Vater; -cny, väterlich.
wótčenaš, a, *m.* das Vaterunser.
wótčina, das Vaterland.
wótčinc, a, *m.* der Vaterlandsfreund; -cowy, ihm gehörig.
wotćisnyć II., abwerfen.
wotehnać I., weg-, abtreiben, verjagen.
wotemrjeć I., absterben.
wotemrjéće, das Absterben.
woteńć I., weg-, ab-, fortgehen, ablaufen.
wotewrić IV., öffnen.
wothłós, osu & osa, *m.* der Wiederhall, das Echo.
wothladać V., -dować VI., absehen; abwarten, versorgen, pflegen.
wothladanje, das wothladać.
wotkazać V., vermachen.
wotkazanje, das Vermächtniss; bože -, das heilige Abendmahl.
wotkhorić IV., gesund werden.
wotłakać V., ablauern.
wotłožić IV., ablegen, weglegen, ablehnen.
wotlemjenje, das Abbrechen.
wotmjelknyć so II., stillschweigend erstaunen.
wotmołwić IV., antworten.
wotmyć I., abwaschen, abscheuern.
wotnajeć I. (II.), -jimać V., erborgen, abpachten, miethen.
wotpalić IV., abbrennen.
wotpjatosć, *f.* die Abspannung.
wotpočink, a, *m.* die Ruhe, Rast.
wotpočować VI., -počnyć II., ruhen, ausruhen.
wotpołožić IV., weg-, ablegen.
wotprošenje, das Abbitten, die Abdankung (bei d. Leiche).
wótře, *adv.* mit scharfer Stimme, laut.
wotrěznyć II., abschneiden.
wótřić IV., schärfen.
wotročk, a, *m.* der Knecht.
wotročstwo, die Knechtschaft, Sklaverei.
wotroha, der Sporn.
wotrunanje, das Ausgleichen, Entgelten.
wotsal, *adv.* von hinnen, von dannen, hinweg.
wotstorčić IV., abstossen, davon schieben, verschieben.
wotsunyć II., beiseits schieben, abschieben.
wotućić st. wocućić IV., auf-, erwachen.
wotšćipować VI., abzwicken, abpflücken.
wotšćipowanje, das wotšćipować.
wotznamjenić IV., abbilden, abzeichnen.
wowca, das Schaf.

wowčeŕ, rja, *m.* der Schäfer.
wowka, die Grossmutter.
wows, a, *m.* der Hafer.
wóz, oza, *m.* der Wagen.
wozjewić IV., öffentlich bekannt machen; so –, erscheinen.
wózny, Wagen-.
wozybać st. wozabać V., frieren.
wozyć IV., fahren (auf dem Wagen fortschaffen).
woženić IV., verheirathen, anbringen. [lingsart.
woženk, a, *m.* eine Schmetter-
wožiwić IV., -wjeć V., beleben, lebendig werden.
wožnje, *adv.* in der Ernte.
wrjeskotaty, rasselnd, klirrend.
wrobl, a, *m.* der Sperling.
wroblatko, der junge Sperling.
wróćić so IV., um-, zurückkehren.
wróna, die Krähe.
wrót, u & a, *m.* die Wendung, Rückkehr. [Thor.
wrota, *pl.*, *dim.* wrótka, das
wšak, *c.* doch, ja, gleichwohl.
wšědnjacy, Alltags-, werkeltägig.
wšědny, alltäglich, täglich.
wšelaki, allerlei, verschieden, mannichfaltig.
wšelakosć, *f.* die Verschiedenheit, Mannichfaltigkeit.
wšelčizny, *pl.* Verschiedenartiges, Miscellen.
wšelkotny, Verschiedenheits-, allerlei.
wšón, aller, ganz.
wšudže & -džom, *adv.* überall, überallhin.

wuběžeć III., laufend zurücklegen, auslaufen, entfliessen.
wubjerk, a, *m.* die Auswahl, der Ausschuss.
wubjerny, Auswahl-, vorzüglich, auserlesen.
wubudźić IV., aufwecken.
wučeŕ, rja, *m.* der Lehrer.
wučeŕnja, die Lehrstube, die Schule.
wučić IV., lehren.
wučušeć V., auszischen.
wuć I., heulen.
wućahnyć II., -ćahować VI., davon-, weg-, abziehen, ausziehen, dehnen.
wućek, a, *m.* die Zuflucht.
wućišćeć III., ausdrucken, ausdrücken.
wudebić IV., ausschmücken, verzieren.
wudowa, die Witwe.
wudyrić IV., ausschlagen.
wudźělić IV., -leć V., ertheilen, austheilen, verleihen.
wuhanić IV., ausschimpfen, schmähen, verhöhnen.
wuhasnyć II., auslöschen.
wuheń, nja & -hnja, *m.* die Oesse, Feueröse.
wuhladać V., erblicken, ersehen, ausersehen.
wuhlik, a, *m.* das Köhlchen; der Kohlenstoff.
wuhnjeŕ, rja, *m.* der Oessenkehrer.
wuhonić IV., wegtreiben, fortjagen.
wuchač, a, *m.* der Langohrige; Ohrwurm.
wuj, a, *m.* der Vetter.

wujebać V., betrügen.
wujować VI., Vetter nennen.
wukać V., glotzen.
wukazanje, die Verordnung, der Befehl.
wukaznja, das Gebot, die Verordnung.
wukłasć I., aus-, herauslegen, erklären.
wuklinčeć III., ausklingen, austönen.
wuknjenje, das Lernen.
wukorjeń, nja, *m.* der Wurzelschössling.
wukraj, a, *m.* das Ausland.
wukrwawić IV., ausbluten; so -, sich verbluten.
wukhad, a, *m.* der Ausgang, Spaziergang.
wukhadźeć V., ausgehen, spazieren gehen.
wulapać V., ausschlappern, ausleppern, vollends verschlucken.
wulcy, *adv.* gross, sehr.
wulcyčinjaty, grossthuerisch.
wulcymysłnje, grossmüthig.
wulcyšnje, *adv.* gar sehr, überaus, ausserordentlich.
wulehnyć so II., sich hinlegen, hinstrecken.
wulězć I., weg-, hinauskriechen.
wulězenje, das wulězć.
wuležeć III., ausliegen; so -, sattsam ausrasten.
wuliwać V., weg-, ausgiessen; so -, sich ergiessen, ausfliessen.
wulizać V., auslecken.
wulki, gross.
wulkohałozaty, grossästig.
wulkosć, *f.* die Grösse.
wulkotny, grossartig.
wuměnk, a, *m.* das Ausgedinge, der Auszug.
wumjesć I., auskehren.
wumóc I., befreien, erlösen.
wumožić IV. = wumóc.
wumrjeć I., sterben.
wumyć so I., sich abwaschen, reinigen.
wunamakać V., erfinden, ausfindig machen.
wunamakanje, die Erfindung.
wuńć I., ausgehen, entgehen, entkommen, abtreten.
wunušlić IV., ausschnüffeln.
wupožčowanje, das Ausborgen, Ausleihen.
wupřahnyć II., ausspannen.
wuprajenje, die Aussage, Aussprache.
wupřestrjeć I., strecken, ausbreiten.
wupyšić IV., ausschmücken.
wuradźić IV., berathen, beschliessen.
wurězać V., -znyć II., ausschneiden.
Wuricy, *pl.* Auritz.
wuryč, *f.* die Ausrede, Ausflucht.
wuryć I., ausgraben.
wuskočić IV., aus-, heraus-, entspringen.
wuskutkować VI., bewirken, bewerkstelligen.
wuskhnyć statt wusuchnyć II., austrocknen, verdorren.
wusłyšeć III., erhören.
wusměšić IV., lächerlich machen, verspotten.

wusnjenje, das Einschlafen.
wusnyć II., einschlafen.
wuspěwać V., aussingen, ausbeten.
wusrěbać V., ausschlürfen.
wustojny, verständig, klug.
wustrowić IV., gesund machen; so -, gesund werden.
wustupić IV., aus-, hervor-, hinaustreten.
wusunyć so II., sich hinausschieben, entschlüpfen.
wuši, *dual.* die Ohren.
wušikny, geschickt, wustojny.
wutk, a, *m.* das Einschussgarn, der Kern, Gehalt, Stoff.
wutočić IV., auszapfen, auswühlen.
wutorhnyć II., ausreissen, ausraufen.
wutroba, das Herz.
wutrobitosć, *f.* die Herzhaftigkeit.
wutrobny, Herzens-, herzlich; -ne zelo, Potentilla Anserina.
wuwiwaty, sich heraus windend, sich aus der Schuld ziehend, Entschuldigungs-.
wuwjertnyć II., ausbohren; so -, sich los machen.
wuwołać V., aus-, aufrufen.
wuwostać V., ausbleiben, wegbleiben.
wuwróćić IV., umkehren, umreissen, verrenken, ausbrechen.
wuwzaće, die Ausnahme.
wuzběhować VI., aufheben, erheben.
wuzki, eng, schmal.
wuznaće, das Bekenntniss.
wuznamjenić so IV., sich auszeichnen.
wuznawać V., anerkennen, bekennen.
wuzwolić IV., aus-, erwählen.
wužić I., -žiwać V., geniessen, gebrauchen.
wužitk, a, *m.* der Nutzen, der Vortheil.
wužitnosć, *f.* die Nützlichkeit.
wužitny, nützlich.
wužohnowanje, das Aussegnen, Verabschieden.
wyskanje, das Jauchzen.
wysoki, hoch.
wysoko, *adv.* hoch.
wysokodostojny, hochwürdig.
wysokosć, *f.* die Höhe, Hoheit.
wyše, *adv.* höher; übrig, zbytkny; über.
wyšnosć, *f.* die Obrigkeit.
wzać I., wegnehmen, nehmen.

Z.

zabawa, die Unterhaltung.
zabawny, Unterhaltungs-, unterhaltend.
zaběžeć III., hinlaufen; fort-, verlaufen.
zabić IV., erschlagen, verschlagen, zumachen.
zabuchnyć II., pochen, aufpochen.
zabywać V., zu vergessen pflegen.
zacpić IV., -cpiwać V., verschmähen, verachten.
začuće, das (erwachende) Gefühl.
začuwać VI., zu fühlen pflegen, fühlen, empfinden.

začuwanje, das (dauernde) Empfinden, Gefühl.
zaćahnyć II., an-, zu-, hineinziehen; verschleppen.
zaćěmnić IV., verdunkeln, verfinstern.
zaćěrić IV., vertreiben, verjagen.
zaćišć, a, *m.* der Eindruck.
zaduwać V., ein wenig blasen, hauchen, wehen.
zadźěwać & -dźewać V., verhindern, hindern.
zadźěwk, a, *m.* das Hinderniss.
zahe, *adv.* zeitig, früh.
zahinyć II., eingehn, verderben.
zahłupjeny, verdummt.
zahon, a, *m.* (die Trift), das Gewende, die Flur.
zahonić IV., vertreiben, verjagen.
zahrimać V., zu donnern anfangen, donnern.
zahrjebać V., vergraben, verscharren.
zahroda, *dim.* -dka, der Garten.
zahrodnik, a, *m.* der Gärtner.
zahubić IV., verderben, vertilgen, ausrotten.
zachodnosć, *f.* die Vergänglichkeit.
zachodny, vergänglich.
zajac, a, *m.* der Hase.
zajaty, *part.* von zajeć I., gefangen, ergriffen; wot Božeje ručki, vom Schlage getroffen.
zajimawje, *adv.* anziehend, interessant.
zak, a, *m.* die Tasche.
zakćěwać V., erblühen.
zakitaŕski, Beschützer-, Schutz-.
zaklepać V., anklopfen.
zakomdźić IV., versäumen.
zakoń, nja, *m.* das Gesetz.
zakorčeć III., anfangen zu grunzen, zu quaken.
zakrywać V., zudecken, verhüllen.
zakurčeć III., anfangen zu girren.
zakhadźeć V., ver-, untergehen; lärmen.
zalećeć III., fort-, wegfliegen.
zaležeć III., beruhen auf etwas, geziemen (Jemandem).
zamk, gew. zank, a, *m.* das Schloss, der Verschluss.
zamkać V., -mknyć II., schliessen, verschliessen.
zamóc I., vermögen.
zamoženje, das Vermögen.
zamožitosć, *f.* die Vermöglichkeit, das Vermögen.
zamožny, vermöglich, wohlhabend.
zańć I., unter-, vergehen.
zandźelić (st. zamžerić, zamburić) IV., die Augen zumachen, zublinzeln.
zańdźenosć, *f.* die Vergangenheit.
zanjesć I., wohin tragen, vertragen, anfüllen.
zank = zamk.
zanošeć V., anstimmen.
zapadnyć II., hinein-, verfallen.
zapalić IV., anbrennen, an-, entzünden.
zapisać V., -sować VI., einschreiben.
zapłaćować VI., bezahlen.

zapłata, die Bezahlung; der Fleck, Lappen.
započeć I., -činać V., anfangen, beginnen.
zapojdźować st. zapowjedźować VI., (oft) verbieten, untersagen.
zapowjedźić IV., verbieten.
zaprahnyć II., versiegen.
zapřahnyć II., ein-, anspannen.
zapřimować VI., -mnyć II., angreifen, begreifen, Wurzel fassen; erfassen.
zarazyć IV., erschlagen.
zarejwać V., anfangen z. tanzen.
zarjadować VI., anordnen, ordnen, anrichten.
zarjechtać V., anfangen zu quarren, quaken.
zaruć I., anfangen zu brüllen, losbrüllen.
zaržeć III., erzittern, erbeben.
zas, zasy, zaso, *adv.* (hinter sich, zurück), wieder, nochmals.
zasłužba, das Verdienst, der Erwerb.
zasłužbny, Verdienst-, verdienstlich.
zasmjerdźeć so III., stinkig werden.
zaspanosć, *f.* dic Verschlafenheit, Schläfrigkeit.
zaspěwać V., anfangen zu singen, anstimmen.
zasrěbać V., anschlürfen; so zasrěbnyć, ersticken.
zastać I., -stawać V., stehen bleiben.
zastaće, die Anstelligkeit, das Geschick.
zastań, von zastać.
zastarać V., versorgen.
zastarski, alterthümlich.
zastejenje, das Vertreten, Versehen.
zastojnik, a, *m.* der Beamte.
zastojnstwo, das Amt.
zastorkować VI., verstossen.
zastróžić so IV., erschrecken.
zastup, a, *m.* die Vertretung; der Eintritt.
zastupić IV., -pować VI., vertreten; eintreten.
zastupjeŕ, rja, *m.* der Vertreter, Repräsentant.
zaswěćić IV., -ćeć V., (das Licht) anzünden.
zasydnjeny, versessen.
zasypać V., verschütten.
zašćerčeć III., (einmal) klirren, rasseln.
zašudrować VI., anfangen Geräusch zu machen, (einmal) rascheln.
zašumić IV., anbrausen, sausen.
zatepić IV., -pjeć V., einheizen, anfeuern.
zatrašny, fürchterlich, schrecklich.
zatřělić IV., erschiessen.
zatřepotać V., erzittern, erbeben.
zawalenje, die Einwickelung, Verpackung.
zawdać I., darauf geben; z jědom, vergiften.
zawěrnje, *adv.* wahrlich.
zawěsće, *adv.* gewiss.
zawidźeć III., missgönnen.
zawisć, *f.* & *m.* der Neid, die Missgunst.

zawistny, neidisch, missgünstig.
zawjeselić so IV., sich erfreuen, sich belustigen.
zawodźewać V., ganz zudecken, verhüllen.
zawostajenstwo, die Nachlassenschaft, Erbschaft.
zawostajić IV., hinterlassen.
zawrjeć I., zumachen, ver-, zuschliessen.
zawrjesknyć II., ein Gerassel, Geklirr, einen Schrei von sich geben.
zawrjeskotać V., errasseln, erklirren.
zawróćić IV., umkehren.
zawutlić IV., verschmachten, verhungern.
zazwonić IV., anfangen zu läuten, erklingen.
zažny, frühzeitig, zeitlich.
zběhać statt zdwěhać V., zběhować VI., heben, erheben.
zběrać V., (zusammennehmen), sammeln, lesen.
zběžk, a, *m.* der Zusammenlauf, die Erhebung, Insurrection, Revolution.
zblědnyć II., erblassen.
zbože & -žo, das Glück.
zbóžny, glückselig, selig.
zbožopřeće, das Wünschen, der Glückwunsch.
zbožowny, glücklich.
zbudźować VI., aufwecken, aufmuntern.
zbytkny, übrig, überflüssig.
1. zdać so I., scheinen, den Anschein haben; mi so zda, mich dünkt.
2. zdać so st. wzdać so I., verzichten, entsagen, quittiren.
zdalić IV., entfernen.
zdaty, dünkelhaft. [lig.
zdobnje, *adv.* angemessen, billig.
zdobny, angemessen, billig.
zdrapać V., kratzen.
zdwórliwosć, *f.* die Höflichkeit.
zdychować VI., seufzen.
zdych'wanje st. zdychowanje, das Seufzen, Geseufze.
Zdžał, rja, *m.* Sohra.
zdźěłanosć, *f.* die Bildung.
zdźěłany, gebildet.
zdźeržeć III., -žować IV., ent-, auf-, be-, ein-, erhalten.
zecnyć so II., ohnmächtig werden, vor Schreck zusammenfahren; jemu je so zecnyło.
zedrjeć I., herunter-, nieder-, abreissen.
zefyr, a, *m.* der Zephyr.
zejhrawać V., in der Luft spielen, flattern, schwenken, schwingen.
zejimać V., zusammennehmen, aufgreifen.
zelo, das Kraut, Kräutig.
Zemičan, der Demitzer.
zemja, die Erde.
zemjan, a, *m.* der Edelmann.
zemrjeć I., absterben, sterben.
zemski, Erd-, irdisch.
zeńć so I., zusammenkommen, heruntergehen, gehen; to by so zešło, das möchte noch angehen.
zernička, der Morgenstern; eine Schmetterlingsart.
zerzawobruny, rostbraun.
zeskhadźeć V., vollends aufgehn.

zesłodźić IV., schmecken.
zestarić IV., alt werden, altern.
zestaw, a, *m.* das System.
zestupić IV., hinunter-, zusammentreten.
zešćipanje, das Abpflücken.
zetkać V., begegnen.
zezdać so I., erscheinen; mi so zezda, mich dünkte.
zezralić IV., reifen.
zeživić IV., ernähren, erhalten.
zežrać I., zusammenfressen, aufzehren.
zhibnyć II., biegen, einbiegen, falten.
zhladować VI., aufschauen, anblicken.
zhnić I., verfaulen.
zhonić IV., erfahren, in Erfahrung bringen.
zhonjenje, die Erfahrung.
Zhorjelc, a, *m.* Görlitz.
zhotować VI., verfertigen, bereiten, ankleiden, aufputzen.
zhromadźenje, das Versammeln, Sammeln.
zhromadźizna, die Versammlung.
zhubić IV., verlieren.
zjawny, offen, öffentlich, offenbar.
zjednanje, das Versöhnen, die Versöhnung.
zjednoćić IV., -ćeć V., vereinigen.
zjenoćenje st. zjednoćenje, die Vereinigung.
zjenoćić = zjednoćić.
zjězdźować so VI., zusammen-, auffahren, auf-, heranreiten.
zjimać V., zusammen nehmen, aufgreifen.
złobjeny, verbost.
złobota, die Bosheit, der Ingrimm, Grimm.
złósć, *f.* die Bosheit.
złotka, das goldene Stück (Geld), Goldstück.
złoto, das Gold.
złoty, Gold-, golden.
złožić IV., -žować VI., zusammen-, niederlegen, zusammenstellen; anlegen, anstemmen.
złuskać V., zusammenknallen, zusammenprügeln, -hauen.
zły, übel, böse, schlecht, bösartig, feindlich.
zlětować VI., zusammen-, auffliegen.
zliw, a, *m.* der Zusammenguss, Guss, die Mündung.
zlóštny, lustig, wollüstig.
zlutniwosć, *f.* die Sparsamkeit.
zlutny & zlutniwy, sparsam.
zmahować VI., hin und her bewegen, flattern, schwenken.
změju, *fut.* zu měć.
změrnjować VI., stillen, trösten, mässigen.
změrny, beruhigt, ruhig, friedlich.
změrować VI., beruhigen, besänftigen.
změrowanje, die Beruhigung.
zminyć so II., vorbeigehen lassen, unterlassen.
zmjerznyć II., zusammenfrieren, erfrieren.
zmordować VI., ermorden.
zmoršćić IV., verrunzeln.
zmućić IV., trübe machen, verwirren.

zmysleny, gesinnt; ersonnen.
znać I., kennen.
znajomosć, *f.* Kenntniss, Bekanntschaft.
znak, *adv.* rücklings.
znamjo, das Zeichen, Merkmal.
znaty, bekannt.
znjeměrnić so IV., sich beunruhigen.
znjesć I., ertragen; jejo, das Ei vollends legen.
znjesny, erträglich.
znošeć so V., -šować so VI., sich tragen, sich erheben, aufschwingen.
znošity, sich hoch tragend, stolzirend.
zo, *c.* dass, damit.
zorno, der Kern, das Korn.
zradować so VI., sich freuen, frohlocken.
zradźić so IV., sich berathen, übereinkommen.
zrazyć IV., niederschlagen, zusammenstossen.
zrozemić IV., (vollends, ganz) verstehen.
zrudnjehnuty, traurig bewegt, wehmüthig.
zrudny, *dim.* -nuški, -nički, traurig, betrübt.
zrudźba, die Traurigkeit, Betrübniss.
zryčeć so III., sich verständigen.
zub, a, *m.* der Zahn.
zwada, der Streit, Zank.
zwadźić so IV., in Streit gerathen.
zwažić so IV., wagen.
zwić I., zusammen-, aufwinden.
zwjadnyć II., verwelken, verdorren.
zwjazać V., zusammenbinden, binden.
zwjazk, a, *m.* das Band, Gebund, die Verbindung; der Band.
zwjerćeć III., zusammendrehen.
zwjeselić IV., erfreuen.
zwjež, von zwjazać.
zwoblekać V., (vollends) ankleiden.
zwólny, willig, willfährig.
zwón, onu & a, *m.*, *dim.* -nčk, die Glocke.
zwonkny & -kowny, äusserlich.
zwróćić IV., umstürzen, umwerfen; so -, umfallbar.
zwučić IV., angewöhnen, anlehren.
zybka, *dim.* von zyba, der Finke, Buchfinke.
zybolić so IV., schimmern.
zyma, die Kälte, der Winter; *adv.* kalt.
zympula, der Einfaltspinsel.
zynčeć III., tönen, klingen, schallen.
zynčenje, das Tönen, Klingen.
zynk, a, *m.* der Ton, Klang, Schall.

Ž.

žaba, der Frosch.
žabina, das Froschgeschlecht, die Frösche.
žadać V., verlangen, begehren.
žadławje, *adv.* ekelhaft, abscheulich.
žadny, selten.
žadosćiwy, gierig, begierig.
žadyn, kein, Niemand.
žahły, brennend, glühend.

skopc wrjeskotaty = wrjeskotak, die Schnarrheuschrecke, Pachytylus stridulus.
Słowjanstwo, das Slaventhum.
slěbornik, auch: der Perlmutterfalter, Argynnis.
Smochćicy, *pl.* Schmochtitz (Dorf).
Tumičan, a, *m.* der Tumitzer, z Tumic.
twař, *f.* der Bau, twar.
wjesny, Dorf-.
woblečo, besser wobličo.
wokač, auch: das Ochsenauge, eine Schmetterlingsart.
worjoł = worjeł.
wosmačk, die goldene Acht, der Heuvogel, Colias.
woženk, besser zmahownica, Papilio, der Segler.
wšelki = wšelaki.
zernička, besser: zerjawka (žeřchwjowa), die Aurora, der Kressenweissling, Anthocharis cardamines.
žarownik, a, *m.* der Trauermantel, Vanessa Antiopa, eine Schmetterlingsart.
žłob, a, *m.* die Krippe; der Hohlweg, die Schlucht.
žołtuška, der Citronenfalter, Gonopteryx rhamni.

Porjedźenki w „Čitancy".

Strona	5	rjadka	15	lěpje	staj m. stej.
„	5	„	16	„	staj „ stej.
„	11	„	4	čitaj	zo m. za.
„	33	„	18	lěpje	khachlach m. kachlach.
„	68	„	29	„	pójdančkom m. pojdančkom.
„	78	„	15	„	wzdaj m. zdaj.
„	80	„	6	„	wobhladwje* m. wobhladwje.
„	84	„	30	čitaj	polo m. poło.
„	85	„	14	lěpje	wšo m. wšě.

Zeitschriften.

Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft. Redigirt von J. E. Schmaler (Smoleř). 1. u. 2. Band à 8 Hefte und 3. Band à 6 Hefte. 1852—58. à Bd. 4 Thlr. (Wird nicht fortgesetzt.)

Łužičan. Časopis za zabawu a powučenje. (Der Lausitzer. Zeitschrift für Unterhaltung und Belehrung. Monatlich eine Nummer, mit lateinischer Schrift in der neuen analogen Schreibweise gedruckt. Erscheint seit 1860.) Pro Jahrgang 20 Ngr.

Nowiny Serbske. (Lausitzisch-serbisches Wochenblatt politisch-belehrenden Inhalts mit Anzeigen.) Jährlich 52 Nummern. 1¼ Thlr.

Zeitschrift für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft. Redigirt von J. E. Schmaler (Смоляръ). à Band 4 Thlr.

Commissionsverlag.

Časopis towařstwa Maćicy Serbskeje. Hft. 1—26, à 10 Ngr. (Von dieser Zeitschrift erscheinen jährlich 2 Hefte und ihren Inhalt bilden historische, archaeologische, philologische, naturwissenschaftliche etc. Artikel, sowie Berichte über den Verein der Maćica Serbska.)

Słownik, serbsko-němski. Wendisch-deutsches Wörterbuch. Von Dr. Pful und Andern. à Hft. 20 Ngr. (Bisher erschienen 6 Hefte und wird das Schlußheft um die Mitte des Jahres 1864 herausgegeben.)

Schiller, Pěseń wo zwonu. Zeserbšćena wot H. Dučmana. (Das Lied von der Glocke in lausitzisch-serbischer Sprache.) 1859. 4 Ngr.

Genovefa. Rjane powjedanczko ze starych czasow wot Ch. Schmida. Pschełožił M. Hórnik. 1861. 7½ Ngr.

Robinson. Po němskim złožił K. Kulman. 1862. 7½ Ngr.

Bibliske stawisny abo historiski wuczawk se stareho a noweho testamenta. (Die biblischen Geschichten des A. und N. Testaments.) 1853. 18 Ngr.

Kocor, K. A., Šěsć spěwow serbskich za Sopran abo Tenor z přewodom fortepiana. Sechs wendische Lieder für eine Sopran- oder Tenorstimme mit Begleitung des Pianoforte. 15 Ngr.

Katholski posoł. Cyrkwinski czasopis, wudawany wot towařstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje. Jährlich 12 Nummern. 15 Ngr.

Sněhowka abo stawizna tsjoch kschczeńcow. Přełožił H. Dučman. 5 Ngr.

Bibliski pucznik sa wschitke dny ljeta. (Biblischer Wegweiser für alle Tage des Jahres. Herausgegeben vom wendischen lutherischen Bücherverein.) Erscheint jedes Jahr. 2½ Ngr.

Leczazy list evangelskich słowow na młodźinu ꝛc. Pschełožił H. Imisch. (Woltersdorf: Fliegender Brief evangelischer Worte an die Jugend.) 1863. 15 Ngr.

Gedruckt bei E. M. Monse in Bautzen.

